

Fisk eller olje?

Den norske debatten om petroleumsvirksomhet i nord.

En studie av aktører og argumenter i perioden 1960-2006.

Masteroppgave i historie

Institutt for arkeologi, konservering og historie

Universitetet i Oslo, vår 2009

Av Einar Stamnes

Forord

Takk til veileder Einar Lie for mange gode og grundige gjennomganger av oppgaven. Jeg vil også takke min samboer Gunn Anita for støtte og råd. En takk også til mine foreldre for mange gjennomlesninger av oppgaven. Eventuelle feil som skulle finnes i oppgaven er det imidlertid kun jeg som har ansvar for.

Einar Starnes

Oslo

10.05.09

Innhold

Forord	3
Forkortelser.....	7
Kap 1 Innledning.....	9
Problemstilling	10
Avgrensning	11
Den lange debatten om petroleum i nord.....	12
Aktørene i debatten.....	13
Metode	13
Litteratur og kilder.....	14
Kap 2 De første oljefunn og miljøvernets inntog (1960-1975)	19
En oljenasjon i støpeskjeen.....	19
Oljen institusjonaliseres og nasjonaliseres. Staten som petroleumsaktør.....	21
Mot en helhetlig miljøforståelse	23
Miljøvernets storhetstid.....	24
Miljø blir politikk. Staten som miljøaktør.....	27
Petroleumsaktivitet nord for Stad?.....	28
Oppsummering.....	29
Kap 3 Oljeboring nord for Stad. Olje eller fisk? (1976-1980).....	31
Det store havnåmet og havbunnens rikdommer.....	31
Nord for 62 breddegrad?.....	33
Den risikable oljebransjen.....	35
Det politiske spillet.....	38
Skepsis og begeistring i nord.....	40
Åpning nord for Stad.....	43
Oppsummering.....	45
Kap 4 Norges sorte gull og de globale miljøproblemene (1980-2001).....	48
Oljedrømmer i nord.....	48
Nye områder åpnes i nord.	50
Oljens miljørisiko.....	51
Miljøspørsmålene blir globale.....	52
Naboskapet i nord.....	55
Nye aktører innen olje, fiskeri og miljø.....	57
Økt oljepris og økende interesse i nord.....	59
Oppsummering.....	60
Kap 5 Striden om Lofoten og Vesterålen (2001-2006).....	62
Striden om Lofoten og Vesterålen.....	62
Mot en helhetlig forvaltning	64
Nordområdene- mulighetenes land?.....	68
Lobbykampen før Forvaltningsplanen.....	70
Forvaltningsplanen - et utkast til ny debatt.....	76
Debatt - en kamp om begrepene.....	76
Oppsummering.....	82
Kap 6 Konklusjon.....	83
Viktige samfunnsendringer i perioden	84
Viktige endringer i aktørbildet i perioden.....	85
Argumentasjon og begrepsbruk i perioden.....	88

Fra fullt vern til full åpning?.....	91
Referanseliste.....	93
Litteraturliste.....	93
Offentlige dokumenter.....	100
Avisartikler/ Skriftlige mediekilder.....	101
Nasjonalbibliotekets mikrofilmarkiv for aviser.....	105
Besøkte internettsider.....	106
Besøkte mediekilder på internett.....	110
Personlige kilder/intervju.....	112
Kartvedlegg	114

Forkortelser:

AMAP : Arctic Monitoring and Assessment Programme

BNP: Brutto Nasjonalprodukt

DIRNAT/DN: Direktoratet for Naturforvaltning

EF : Europeiske Felleskap

ESA :EFTA Surveillance Authority

EFTA : European Free Trade Association

EU: Europeiske Union

FIVH : Fremtiden i Våre Hender

FN : Forente Nasjoner

IPCC :International Panel of Climate Change

KFK : Klor-fluor-karboner

KrF : Kristelig Folkeparti

LO : Landsorganisasjonen

MD: Miljøverndepartementet

NHO: Norges Handelsorganisasjon

NIFO: Norsk Industriforening for Oljeselskapene

NINA: Norsk Institutt for Naturforvaltning

NOAF: Norske Operatørselskapers Arbeidsgiverforening

NOFO: Norsk Oljeforening for Operatørselskap

OD: Oljedirektoratet

OECD: Organization for Economic Cooperation and Development

OED: Olje og Energidepartementet

OLF: Oljeindustriens Landsforening

ONS: Offshore Northern Seas

OPEC: Organization for Petroleumexporting Countries

SEAPOPOP: Seabird Populations

SFT: Statens Forurensningstilsyn

SNM: Samarbeidsgruppene for natur - og miljøvern

SP: Senterpartiet

SV: Sosialistisk Venstreparti

SVO: Særlig Verdifulle Områder

ULB: Utredning for Lofoten og Barentshavet

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

V: Venstre

WWF: World Wildlife Foundation

Kap 1 Innledning

Den første delen av Norges oljehistorie fant sted i Nordsjøen, sør for den 62 breddegrad som går ved Stad. Etter at det store funnet på Ekofisk ble kjent i 1970, innledet det en utvikling som førte til at Norge ble en oljenasjon. Etter som industrien vokste i betydning og omfang, ble det aktuelt å åpne stadig nye områder for petroleumsvirksomhet. Denne oppgaven skal handle om norsk offentlig debatt om åpning for petroleumsvirksomhet i nord. Dette noe vage uttrykket ”petroleumsvirksomhet i nord” reflekterer selve utviklingen i debatten, en debatt der grensene for ny petroleumsaktivitet stadig har blitt flyttet nordover og inn i mer marginale områder for virksomheten, en prosess som på langt nær er avsluttet.

Den første store debatten rundt åpning for petroleumsvirksomhet sto om grensen ved 62 grader nord, ved Stad. Områdene nord for Stad ble åpnet i 1980. Etter den tid har stadig nye områder nord for Stad blitt åpnet, både utenfor kysten av Midt-Norge og Nord-Norge. Den foreløpig siste debatten sto om noen av de siste uåpnede områdene langs norskekysten, hovedsaklig de sårbare områdene Nordland 6, Nordland 7 og Troms 2, potensielle petroleumsområder som ligger relativt nært land i havområdene fra sørvest for Lofoten og til Tromsøflaket i nord. Oppgaven spenner over et relativt langt tidsrom: Fra bakgrunnen for debatten rundt åpning for petroleumsvirksomhet nord for 62 breddegrad på 1970-tallet og frem til lanseringen av en helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten i mars 2006. Dette innebærer at jeg tar for meg hendelser i tidsrommet fra 1960 til 2006. Ambisjonen er å se på langsiktige utviklingstrekk og endringer innen miljøvernet og petroleumsindustrien i perioden for å kunne forstå debattene. Det er nødvendig å ha et langt tidsperspektiv for å kunne si noe om endringene i aktørbildet og argumentasjon i denne perioden.

Det har skjedd en voldsom utvikling i petroleumsindustriens omfang og betydning i det norske samfunn siden 70-tallet, og stadig flere områder har blitt åpnet for petroleumsaktivitet. Samtidig har miljø fått en naturlig plass i norsk forvaltning, samfunnsliv og i folks bevissthet. Kontrastene til 70-tallet er store. Mens det den gang var snakk om en grense for petroleumsvirksomhet som gikk ved 62 grader nord, gikk diskusjonen i 2006 på om man skulle innføre varig vern mot petroleumsvirksomhet i noen mindre områder utenfor Lofoten og Vesterålen.

Problemstilling

Kontrasten mellom debatten på 1970-tallet og debatten etter årtusenskiftet er stor. Man har gått fra en debatt om man skal ha petroleumsvirksomhet nord for 62. breddegrad til en debatt om hvorvidt man i det hele tatt skal verne noen avgrensede områder mot petroleumsaktivitet. Denne endringen kan i utgangspunktet virke noe paradoksal, da man i perioden har sett en rekke endringer som skulle tyde på et økt miljøfokus, med institusjonaliseringen av miljøvern i det norske samfunnet og et økende fokus på økosystemers sårbarhet og globale miljøtrusler, som klimaspørsmålet. Imidlertid har det samtidig skjedd en rekke andre sentrale endringer som kan bidra til å kaste lys over dette. I denne oppgaven ønsker jeg å se på hvilke endringer som kan bidra til å forklare kontrasten mellom de to debattene som foregikk i tidsrommene 1975 til 1980 og fra 2001 til 2006. Grunnen til valget av nettopp disse debattene er at de utgjør henholdsvis den første og den hittil siste store debatten om petroleum i nord. I 1980 ble områder nord for Stad for første gang åpnet, og i 2006 ble den første helhetlige forvaltningsplan for et norsk havområde lagt frem. I den siste debatten stod striden om noen av de siste uåpnede petroleumsområder langs norskekysten. Denne siste debatten er i særlig grad samtidshistorie og del av en pågående prosess. Debatten om petroleum i nord har ennå ikke fått sin avslutning og foregår fortsatt i skrivende stund, våren 2009. Oppgavens fokus er på debattene som har foregått i det offentlige rom. Det vil derfor være viktig å se på aktørene som har deltatt i debatten, og hvilke argumenter og begreper de har brukt. Dette vil bidra til å forklare kontrasten mellom debattene.

Min hovedproblemstilling i denne oppgaven blir derfor: Hvilke endringer i aktørbildet og argumentasjon i tidsrommet 1975-2006 kan forklare endringen i innholdet i debatten om petroleum i nord? For å besvare denne hovedproblemstillingen har det vært nødvendig å gå bredt ut i forhold til kildeomfang og tidsrom for oppgaven, for å kunne forstå endringene i den offentlige debatten over tid. Under denne hovedproblemstillingen for oppgaven er det derfor naturlig å utlede følgende underproblemstillinger:

Hvilke hendelser danner bakgrunnen for den første debatten om petroleum i nord som fant sted i 1975 til 1980? Her er det relevant å se på den bakenforliggende perioden fra 1960 til 1975. Dette tas opp i kapittel 2: *De første oljefunn og miljøvernets inntog (1960-1975).*

Hva kjennetegner den første debatten om petroleum i nord, som fant sted i tidsrommet fra 1975 til 1980? Aktører, argumenter og den historiske konteksten tas opp i kapittel 3 under tittelen *Oljeboring nord for Stad. Olje eller fisk? (1975-1980)*.

Hvilke endringer danner bakgrunnen for den hittil siste debatten om petroleum i nord, debatten om Lofoten og Vesterålen? Her er det naturlig å se på endringer som foregikk i tidsrommet mellom de to debattene, det vil si mellom 1980 og 2001. Kapittel 4: *Norges sorte gull og de globale miljøproblemene (1980-2001)* tar opp bakgrunnen og forutsetningene for den siste debatten.

Hva kjennetegner den hittil siste debatten om petroleum i nord? I kapittel 5: *Striden om Lofoten og Vesterålen (2001-2006)*, beskrives aktører og argumenter i den siste debatten, og det gjøres en sammenligning med den første debatten (1975-1980), ved at argumentasjon og begrepsbruk diskuteres og analyseres nærmere.

Hvem har vært sentrale aktører, og hvilke argumenter har vært brukt? Dette spørsmålet tas opp gjennom hele oppgaven, og aktørenes argumentasjon og begrepsbruk diskuteres og analyseres. Selvsagt er aktørbildet og dermed argumentasjonen i debattene avhengig av de underliggende samfunnsendringene. Derfor beskrives også hovedtrekkene i de relevante samfunnsendringene i perioden. I konklusjonskapitlet samles trådene, og de sentrale endringer innen aktørbildet, argumentasjon og begrepsbruk i de to debattene om petroleum i nord oppsummeres og diskuteres.

Avgrensning

Ved å velge overnevnte problemstilling og ved å ha ambisjon om å se på endringer både ved aktører og argumenter i en tidsperiode på over 30 år, har det vært nødvendig å bruke et bredt kildetilfang. Med en annen problemstilling ville jeg kunne ha redusert kildetilfanget betraktelig og gjort bruk av andre kildetyper. Jeg var imidlertid interessert i å se på de relevante bredere samfunnsendringer og den offentlige debatt over et lengre tidsrom. Derfor var det nødvendig å se på mange kilder, som også referanselisten viser. Ved å velge en slik problemstilling, har jeg vært nødt til å velge bort mer inngående analyser av tilgrensende emner.¹ Med den avgrensning som min problemstilling har, har jeg derfor ikke hatt anledning

¹ Det kan derfor være av interesse her kort å nevne andre tilgrensende spørsmål som kunne danne bakgrunn for ny forskning innen temaet petroleum i nord: Et emne som ville kunne være interessant, er en sammenligning av debatter om petroleumsaktivitet rundt hele Arktis med paralleller til den norske debatten. Oppbygningen og

til å ta opp de tilgrensende temaer. Noen tilgrensende emner blir allikevel tatt opp i oppgaven, der dette har relevans for problemstillingen.²

Den lange debatten om petroleum i nord

70-tallet var preget av nye tanker, og miljøvernet var kommet i sterk fokus. Samtidig var fiskeriene fremdeles av stor betydning for bosetning og sysselsetting i nord. Oljeindustrien var en relativt ukjent bransje for nordmenn og var kun i sin spede begynnelse i Norge. Miljøfarene ved petroleumsvirksomheten var relativt ukjente, og den store ulykken på Bravoplattformen i 1977 skulle få stor betydning og voldsom publisitet. Den første debatten er da også til en viss grad karakterisert av en polarisering mellom de tradisjonelle primærnæringene, representert ved fiskeriene, og den nye og relativt ukjente petroleumsindustrien. Debatten hadde da også et visst preg av konflikten olje vs. fisk. Debatten var også preget av temaer som var i søkelyset på 1970-tallet og særlig etter EF-debatten, som miljøvern og sjølråderett over egne ressurser.

I tidsrommet mellom de to hoveddebattene, det vil si mellom 1980 og 2001, skjedde det en rekke betydningsfulle endringer i det norske samfunn, som kan være forklaringsfaktorer for å forstå endringene i debattene. En vesentlig prosess var fremveksten og institusjonaliseringen av en stor og betydningsfull norsk petroleumsnæring. Her spilte den norske staten en sentral rolle. Petroleumssektoren ble institusjonalisert og vokste til å bli en stor og svært viktig næring. Det foregikk en rivende teknologiutvikling, og et norsk petroleumsmiljø ble gradvis bygd opp. Samtidig ble miljøvern en naturlig del av norsk politikk og samfunnsliv. Miljøforvaltningen ble en integrert del av norsk politikk, særlig etter opprettelsen av Miljøverndepartementet i 1972. Nordområdene fikk en endret betydning for Norge på flere felt. Nedgangen av petroleumproduksjonen på norsk sokkel, særlig i de modne³ områdene i

---

institusjonaliseringen av en miljøforvaltning og en petroleumforvaltning i Norge vil også være et aktuelt emne til fordypning. Ressurstilgangen til de ulike aktørene er et annet tema som kunne være verdt en mer inngående studie. Bruken av begreper i den offentlige debatten om petroleum i nord er også et tema som kunne vært forsket på mer i detalj. Ved å bruke søkeverktøy som a-tekst og mer avanserte analyseverktøy kunne man ha i detalj ha studert når og hvor mye enkelte begreper har blitt brukt i det offentlige rom.

² Dette gjelder særlig den store oljeulykken med Exxon Valdez i Alaska samt opprettelse og fordeling av ansvarsområder og ressurser mellom Miljøverndepartementet og Olje og Energidepartementet. Også introduksjonen og hyppigheten av bruken av begreper som nordområdene i den norske offentlige debatten diskuteres. Debatten rundt Forvaltningsplanen for Lofoten og Barentshavet diskuteres i kapittel 5, men denne planen er kun begynnelsen på en debatt om forvaltningen av alle Norges havområder, både Nordsjøen og Norskehavet, samt områdene rundt Jan Mayen, Svalbard og fremtidige havnåm nord for Svalbard.

³ Med modne områder menes områder som er godt utforsket og der det pågår mye aktivitet. En del områder på norsk sokkel er i ferd med å gå fra modne områder til områder preget av nedgang i produksjonen. Hvilke områder som er modne er også til en viss grad en problematisk vurdering, da modne områder etter 2004 falt inn under den da nyopprettede ordningen med forhåndsdefinerte områder, TFO. Dermed slapp petroleumsselskapene

Nordsjøen og Norskehavet førte, sammen med økt oljepris, til at nye mer marginale områder i de senere år ble lønnsomme. Fiskeriene fortsatte sin nedgang, ikke i lønnsomhet, men i sysselsetting, og dermed fikk dette betydning for bosetning langs kysten. Det foregikk en gradvis utvikling mot en mer helhetlig forvaltning av norske havområder, som kulminerte i forvaltningsplanen for Lofoten-Barentshavet. Denne Forvaltningsplanen representerte det første norske forsøk på økosystembasert forvaltning av havområdene. Bakgrunnen for den andre hoveddebatten, i tidsrommet 2001-2006, var derfor ganske annerledes enn på slutten av 1970-tallet.

Aktørene i debatten

Det er et bredt spekter av aktører som har vært involvert i debatten og som har interesser i og blir berørt av spørsmålet om petroleumsaktivitet i nord. Oljeindustrien har blitt av stor betydning for Norge, og oljeindustrien har vokst til å bli en betydelig større aktør i dag enn på 70-tallet. Samtidig har miljøvern blitt en del av norsk politikk i perioden, og en rekke nye miljøaktører har dukket opp etter miljøvernølgen på 70-tallet. En mer inngående presentasjon av de relevante aktørene i debatten presenteres i de ulike kapitlene. Mange av aktørene innen miljø, petroleum, fiskeri og lokale aktører oppsto i løpet av perioden 1960-2006, og det er dermed relevant å presentere dem i den tidsperioden hvor de oppstår eller der de spiller en sentral rolle i debatten.

Metode

Under arbeidet med oppgaven har jeg benyttet sekundærkilder, mange avisartikler og avisinnlegg, samt intervjuer. Hovedfokuset for denne oppgaven er debatten som foregikk i det offentlige rom. Derfor er sekundærkilder, slik som avisartikler, og primærkilder som innlegg og kronikker fra media, viktige for å forstå hvordan debatten ble ført her. Av praktiske årsaker, særlig knyttet til referanse og kontrollmulighet av kilder, er det brukt skriftlige kilder og ikke kilder fra etermediene. Det foregikk også interne debatter innad hos de ulike aktører, slik som innenfor forvaltningen og forskningen og særlig innen politiske miljøer. Det har i oppgaven vært mindre fokus på slik intern debatt til fordel for en fokusering på aktørene i den offentlige debatten. En del av, men ikke all intern debatt har kommet frem også i den offentlige debatten. På grunn av fokuset på den offentlige debatten blir en vesentlig del av analysen i oppgaven knyttet til en analyse av argumenter og begrepsbruk. Dette er fordi debattene som har foregått i offentligheten, i stor grad har vært preget av argumentasjon

---

langvarige og kostbare konsesjonsutredninger i disse områdene. Dette nevnes nærmere i kapittel 4.

gjennom bruk av ulike begreper. Det har ikke blitt benyttet en spesifikk metode til denne analysen, men tankegangen bak min analyse har sin bakgrunn og likhetstrekk med en rekke tekstanalytiske metoder og tradisjoner. Det bør nevnes tradisjonen rundt retorisk analyse, da mye av debatten tar i bruk retoriske grep fordi den foregår i det offentlige rom. Den klassiske retorikken var da som oftest også beregnet på et bredt publikum. Tekstanalyse i bredere forstand er også aktuell her. Min diskusjon rundt debatten som en kamp om begrepene og begrepenes innhold har delvis sin inspirasjon fra tanker rundt hegemonisk diskurs, som ble utviklet av Antonio Gramsci og videreført innen kritisk tekstanalyse og innen diskursanalysen.

Litteratur og kilder

Det har blitt skrevet en god del om norsk oljehistorie og norsk naturvern hver for seg. Det har vært skrevet mindre av litteratur som tar for seg disse to aspektene sammen i noen større grad. Det må trekkes frem en del sentrale verk om norsk oljehistorie som jeg har benyttet meg av i oppgaven: Det ble i perioden 1992 til 1997 skrevet et trebindsverk om norsk oljehistorie på oppdrag fra Norsk Petroleumsforening. De tre bøkene tar for seg ulike aspekter ved oljevirkosomheten. Det er særlig bind 1 og 3 som har vært relevant for denne oppgaven. Bind 1, skrevet av historikerne Tore Hanisch og Gunnar Nerheim, gir en god oversikt og innføring i sentrale hendelser innen norsk oljepolitikk og oppbygningen av norsk petroleumsindustri i den første fasen til tidlig på 1970-tallet. Bind 3 er skrevet av Helge Ryggvik og Marie Smith Solbakken og går inn på ulike emner som fagforeningsarbeid, helse og miljø på sokkel. Av relevans for denne oppgaven er beskrivelsen av miljøspørsmålene knyttet til petroleumsvirksomheten. Bravoulykken behandles særlig grundig.

Journalist Torbjørn Kindingstad og tidligere direktør for Oljedirektoratet Fredrik Hagemann gav ut en bok kalt *Norges Oljehistorie* i 2004. Boken gir en interessant og noe annerledes beskrivelse av norsk oljehistorie, med utstrakt bruk av intervjuer. Boken har kun perifer interesse som grunnlagsmateriale for meg, unntatt som en beskrivelse av den norske petroleumsvirksomheten, da miljøspørsmålene ikke beskrives inngående, men nevnes i ett kapittel.

Tidligere ressursdirektør i Oljedirektoratet, Farouk Al-Kasim, kom i 2006 ut med en bok med tittelen *Managing Petroleum Resources*. Boken gir et interessant innblikk i norsk petroleumsforvaltning. Farouk viser i boken hvordan han mener en effektiv norsk oljepolitikk

har ført til store fortjenester for landet og hvordan såkalte den norske modellen er av eksportverdi til andre land som har store petroleumsressurser. Boken gir et godt grunnlag for å forstå hvordan en effektiv og planmessig utnyttelse av petroleumsressursene på norsk sokkel gav grunnlag for en dominerende industri og store inntekter for landet.

Det har også blitt skrevet verk om de sentrale norske oljeselskapene: Jon Lerøen skrev i anledning Statoils 30-års jubileum boken *Dråper av gull. Statoil 1972-2002*. Boken gir en innføring i dette sentrale oljeselskapets historie, utviklingen fra olje mot gassutvinning, samt en stadig sterkere grad av utenlandssatsning. Einar Lie, professor i historie og samfunnsøkonom, har skrevet tredje bind i verket om Norsk Hydros historie: *Oljerikdommer og internasjonal ekspansjon: Hydro 1977-2005*. Boken beskriver blant annet Norsk Hydros inntreden i oljealderen og bakgrunnen for at ikke det ble Hydro som ble det norske statsoljeselskapet. Dermed fikk selskapet rollen som Statoils store konkurrent på norsk sokkel.

Dag Harald Claes, professor i statsvitenskap, utgav i 2001 boken *The Politics of Oil-Producer Cooperation*. Boken bruker ulike innfallsvinkler innen historie, statsvitenskap og økonomi til å beskrive politikken knyttet til internasjonal petroleumsvirksomhet. I boken drøfter Claes OPECs rolle som verdens oljekartell og Norges ambivalente forhold til OPEC, da Norge er både produsentland og samtidig medlem av OECD. Bind 6 av Norsk Utenrikspolitisk historie fra 1997 av Rolf Tamnes: *Oljealder 1965-1995*, gir en grundig beskrivelse av den utenrikspolitiske rammen rundt den hjemlige debatten om åpning for petroleumsvirksomhet i nord.

Miljøvernets historie i Norge har det vært skrevet en del bøker om, om enn ikke i samme omfang som norsk oljehistorie. Bredo Berntsen skrev i 1994 boken *Grønne Linjer, Natur og miljøvernets historie i Norge*. Denne boken gir en grundig innføring i miljøvernets historie i Norge, og jeg har brukt boken mye som en innføring i de sentrale spørsmål som var på dagsorden i perioden jeg selv skriver om, samt som en inngang til videre studier av samtidige mediekilder. Historien til Natur og ungdom blir grundig behandlet i boken fra 1997 av Åsne Berre Persen og Nils Hermann Ranum *Natur og Ungdom. 30 år i veien*. Likeledes har Bellona utgitt et hefte i 2006 som beskriver organisasjonens historie: *Bellona - 20 år i kamp for miljøet*, med Anne Karin Sæther som redaktør. Biolog Magnar Norderhaug gav i 2002 ut boken *Miljøvernet i går, i dag og i morgen* mens han var instituttleder for Worldwatch Institute Norden. Norderhaug beskrev miljødebatten og sentrale spørsmål fra 1950 årene og

frem til 2002. Han var kritisk til en rekke avtaler som har blitt gjort, på grunn av det han mente ofte var tomme løfter. Hans kritikk av begrepet *bærekraftig utvikling* og i særdeleshet begrepet *bærekraftig vekst* viser hans kritikk av ”vekst med vern” - politikken.

Alf – Inge Jansen gir i sin bok *Makt og miljø En studie av utformingen av den statlige natur- og miljøvernpolitikken* fra 1989 en beskrivelse av bakgrunn og drivkrefter bak opprettelsen og institusjonaliseringen av et statlig forvaltningsapparat innen natur og miljøvern. Øyvind Nøttestad gav i 2002 ut boken *SFT- fra forkynner til forvalter. SFTs historie fram mot 1994*. Denne boken gir ett innblikk i fagmiljøet i SFT. Boken gir samtidig en kortfattet fremstilling av norsk miljøvernhistorie og en grundig fremstilling av bakgrunnen for opprettelsen av en norsk miljøvernforvaltning gjennom Miljøverndepartementet og Statens Forurensningstilsyn. Nøttestad har senere skrevet heftet *Opprettelsen*, i 2007. Heftet beskriver historien til Fylkesmannens miljøvernavdeling i 25 år. Heftet har også en relativt kortfattet beskrivelse av moderne norsk miljøvernhistorie.

Valgforsker Bernt Aardals rapport fra 1993: *Energi og miljø. Nye stridsspørsmål i møte med gamle strukturer* beskriver miljøspørsmålenes betydning i norsk opinion og norsk valgkamp. Aardal beskriver de ulike partienes holding til miljøspørsmål og vekst/vern problematikken. Aardal fremhever at miljøets betydning ved ulike valg bestemmes av flere faktorer. En viktig faktor er den generelle økonomiske økonomien eller konjunktoren i landet. Under økonomiske nedgangstider har miljøspørsmål hatt en tendens til å måtte tre i bakgrunnen. Den store miljøinteressen har ofte sammenheng med dramatiske hendelser og et dertil sterkt fokus i offentligheten. Miljøvalget i 1989 kan for eksempel dermed best forklares ut fra dramatiske hendelser som Tsjernobyl og det fokus som ble satt på globale miljøspørsmål.

Jeg har hatt nytte av en rekke bøker innen ulike fagfelt som biologi, statsvitenskap og økonomi for å belyse ulike aspekter ved problematikken. Særlig har jeg hatt glede av følgende bøker og avhandlinger som beskriver det arktiske miljøet: Ottar nr. 2, 2006 har temaet *Forvaltningen av Barentshavet*. Her er det kortfattede bidrag fra en rekke ulike fagfelter i beskrivelsen av blant annet *økologiske særtrekk for Barentshavet* skrevet av Cecilie Quillfeldt fra Norsk Polarinstitutt, *Den nye petroleumsprovinsen* skrevet av Peter Arbo fra Norges Fiskerihøgskole og *Samarbeidet med Russland* som er skrevet av Geir Hønneland fra Fritjof Nansens Institutt.

Boken *Forurensning i Arktis: Tilstandsrapport om det arktiske miljøet* fra 1997, utgitt av Arctic Monitoring and Assessment Programme, gir en god oversikt over det arktiske miljøet og de miljøfarene som miljøet står ovenfor, blant annet klimaendringer, langtransportert forurensning og petroleumsvirksomhet på land og offshore. Boken *Arktisk miljø i Norden-urørt, overutnyttet, forurenset?* fra 1996 av Claes Bernes og oversatt av Ragnar Frislid, gir en grundig oversikt over miljøtilstanden i Norden i 1996 og behandler temaer som naturressursforvaltning og petroleumsutvinning i nord. Havforskningsinstituttets publikasjoner *Havets ressurser og miljø* fra 2006 og 2007 gir et grundig bilde av det marine miljø i norsk Arktis og tar for seg temaer som overfiske, bestandsforvaltning og økosystembasert forvaltning. Publikasjonene gir et innblikk i forvaltningens synspunkt og vurderinger rundt bestandsforvaltning og økosystembasert forvaltning.

Det har også vært skrevet bøker og avhandlinger mer direkte om det emnet som denne oppgaven omhandler; den norske debatten om petroleumsvirksomhet i nord. Medieviteren Øyvind Ihlen har skrevet mye om norsk miljødebatts innhold og retorikken som brukes. I 2004 kom *The Oxymoron of Sustainable Oil Production; the Case of the Norwegian Oil Industry*. Her hevder Ihlen at den norske oljeindustrien har oppnådd det kunststykke å beskrive den norske petroleumsproduksjonen som ”bærekraftig”, en definisjon på ”bærekraft” som i seg selv må kunne sies å være selvmotsigende, et oksymoron. I sin doktorgradsavhandling tar Ihlen for seg en rekke sentrale miljødebatter i Norge og konkluderer med at som oftest stemmer tesen om at ressurser avgjør, men han peker også på at enkelte ganger vinner miljøbevegelsen frem på grunn av sine argumenter på tross av sine begrensede ressurser. I 2007 kom boken *Petroleumsparadiset. Norsk oljeindustris strategiske kommunikasjon og omdømmebygging*. Dette er en videreføring av tidligere arbeid gjort rundt temaene. Ihlen tar utgangspunkt i teorien om såkalte tolkningsrammer og beskriver hvordan petroleumsindustrien har håndtert en rekke problematiske problemstillinger innen kommunikasjon og omdømmebygging, blant annet innen skattlegging, utenlandsengasjement og sosialt ansvar. Det mest sentrale for denne oppgaven er Ihlens drøftinger av hvordan petroleumsindustrien har håndtert spørsmål rundt klima, sameksistens, bærekraft og areal. Ihlen påpeker at mye av industriens arbeid har gått på å få aksept for sin tolkningsramme, sin fremstilling av saksforhold og sin måte å forstå virkeligheten på.

Geir Hønneland og Leif Christian Jensen kom i 2008 med boken *Den nye nordområdepolitikken. Barentsbilder etter århundreskiftet*. Boken gir en oversikt over nyere

tids nordområdepolitikk. Av særlig interesse for denne oppgaven er kapitlet om den nåværende miljødebatten i nord, der Jensen har en kritisk gjennomgang av et spesifikt argument der han hevder at boring blir brukt som et miljøargument i debatten. Argumentet blir slik framsatt i den offentlige debatten at Norge burde komme i gang med petroleumsvirksomhet før Russland, for å kunne sette miljøstandard i nord.

Unni Berges masteroppgave i statsvitenskap fra 2005 *Petroleumsaktivitet i Barentshavet: konflikt eller sameksistens. Ei organisasjonsteoretisk analyse av to avgjerdsprosesser*, er en oppgave som belyser to prosesser rundt åpning for petroleum i nord. Unni Berge tar for seg to spesifikke debatter: debatten om åpning i Barentshavet Syd i perioden 1985-1989 og kaller den *Barentshav-prosess 1* og ULB-debatten i perioden 2001-2003, kalt *Barentshavprosess 2*. Sentrale poeng her er at OED, som var ledende departement i prosessene, utvilsomt så på fiskeriaktørene som mer legitime aktører i debatten enn miljøaktørene. Dette synet deles også til en viss grad av fiskeriaktørene, som ser på petroleumsindustriens aktører som legitime aktører. De har ulike syn på problemene knyttet til sameksistens, men deler synet på at havets ressurser skal utnyttes. Dette synet gjenspeiles for øvrig i Ihlens bok, som omtalt ovenfor. Petroleumsindustrien ser på miljøaktørene som aktører med et så fastlåst standpunkt at de er upåvirkelige. Derimot ser petroleumsindustrien på fiskeriaktørene, som i likhet med oljeaktørene driver med utnytting av ressursene i havet, som både legitime aktører og aktører som er svært viktige å oppnå et godt samarbeid med, gjennom et fokus på sameksistens mellom næringene. Et poeng i forhold til Berges oppgave kan være at man ser et noe annet aktørbilde dersom man studerer andre debatter og tidsrom. Det virker nemlig som at debattene rundt boring nord for Stad før 1980 og i forkant av Forvaltningsplanen var noe mer opphetede enn de to debattene som Berge tar for seg. Et eksempel er at man i de mest opphetede debattene ser en tendens til at fiskeri og miljø går sammen om en felles sak, selv om ulikhetene mellom disse aktørgruppene er store, slik Berge får frem i sin oppgave.

Så langt jeg har sett har det ikke vært skrevet noen avhandling som tar for seg miljødebatten om oljeboring i nord i et slikt langtidsperspektiv som det denne oppgaven omhandler og heller ikke med hovedfokus på den offentlige debatten.

Kap 2 De første oljefunn og miljøvernets inntog (1960-1975)

Formålet med dette kapitlet er å belyse hvilke hendelser som dannet bakgrunnen for den første debatten om petroleum i nord. Det er i tidsrommet fra 1960 til 1975 at grunnlaget for de framtidige debatter om olje i nord ble lagt, og det er i disse årene at tanker om petroleumsvirksomhet nord for Stad ble lansert for første gang. I denne perioden begynte også oljealderen i Norge, og Ekofiskfunnet skapte stor optimisme rundt mulighetene med den nye næringen, også i Nord-Norge. I perioden ble både petroleumsförvaltningen og miljøförvaltningen i Norge oppbygd og institusjonalisert. Staten fikk dermed en tosidig rolle: som forvalter av miljøet, men også forvalter av petroleumssressursene. Perioden kom også til å bli preget av et sterkt fokus på naturvern, og en rekke begivenheter kom til å sette naturvern på dagsorden i den offentlige debatten. Perioden har blitt kalt natur og miljøvernets storhetstid i Norge⁴, og en rekke nye miljøvernaktører så dagens lys. Innen miljøförvaltningen begynte et gradvis økende fokus på viktigheten av å forstå de komplekse sammenhengene i økosystemene langs norskekysten.

En oljenasjon i støpeskjeen

Havet utenfor den norske kysten har alltid betydd mye for Norge både i form av fiskeressurser og som ferdselsåre for en stor handelsflåte. Det var få som forestilte seg at det kunne finnes store rikdommer også *under* havbunnen. I forbindelse med de innledende forhandlinger i FN om havets folkerett konkluderte Norges Geologiske Undersøkelse i 1958 med at ”man kan se bort fra muligheten for at det skulle finnes kull, olje eller svovel på kontinentalsokkelen langs den norske kyst”.⁵ Det store gassfunnet på land ved Groningen i Nederland i 1959 var første indikasjon på at det faktisk kunne finnes olje og gass også under havbunnen i Nordsjøen. Den økte interessen for Nordsjøen og norsk sokkel i tiden som fulgte, kan også forklares med den stadig mer pressede situasjonen for de store internasjonale oljeselskapene etter OPECS dannelse og kartellets tiltakende kontroll og nasjonalisering av de største petroleumssressursene i verden.⁶ Mer marginale⁷ områder, som offshore i Nordsjøen og på land i arktiske områder som Alaska, ble derfor mer aktuelle for petroleumsutvinning.

⁴ Berntsen, Bredo (1994). *Grønne linjer. Natur- og miljøvernets historie i Norge*. Oslo: Grøndahl og Dreyers Forlag AS, s 115.

⁵ Referert i Kindingstad, Torbjørn, Hagemann, Fredrik (red.) (2002). *Norges oljehistorie*. Stavanger: Wigstrand Forlag a/s, s. 19.

⁶ OPECS medlemsland kontrollerte de største og lettest tilgjengelige landbaserte petroleumssresservene i verden, spesielt da områdene i Midt-Østen.

⁷ Med marginale områder menes her områder som er vanskelig tilgjengelige, og hvor petroleumssproduksjon er krevende, både med tanke på teknologi og utgifter.

Den norske statsforvaltningen hadde ingen erfaring eller innsikt i petroleumsnæringen på denne tiden, men det ble foretatt en rekke grep som i ettertid blir sett på som fremtidsrettet og strategisk viktig. Den 31. mai 1963 proklamerte regjeringen Gerhardsen norsk suverenitet over den norske kontinentalsokkelen gjennom kongelig resolusjon. Dette var før spørsmålet om kyststaters suverenitet var endelig avgjort i FN. Den endelige avklaringen av spørsmålet om grensene i Nordsjøen kom i 1965 da Norge, Danmark og Storbritannia ble enige om en deling av landenes havterritorier i Nordsjøen etter et midtlinjeprinsipp. Avtalen gjaldt Nordsjøen nord til 62 breddegrad. Denne avtalen var på mange måter til stor fordel for Norge, da en deling etter kontinentalsokkelens utbredelse ville kunne resultert i betydelig mindre areal for Norge på grunn av *Norskerenna*, en dypvannsrenne som går fra Skagerrak og videre langs Norskekysten relativt nært land. Etter denne avtalen satt Norge med store havområder over en kontinentalsokkel som det senere skulle vise seg inneholdt store mengder olje og gass.

Den første konsesjonsrunden ble utlyst 9. april 1965. Det ble gitt tildelinger i norsk del av Nordsjøen, i området sør for 62 breddegrad. De første leteboringene startet i 1966. På grunn av grensetrekningen i Nordsjøen skulle grensen på 62 breddegrad også bli en grense mellom Nordsjøen og Norskehavet og dermed også hovedgrensen for debatten som fulgte. I løpet av en fireårs periode ble det økende pessimisme blant oljeselskapene etter at et trettitalls brønner var blitt boret, uten ett drivverdig funn.

Gjennombruddet kom med Ekofiskfunnet. På den norskbygde boreriggen Ocean Viking ble det før nyttår 1969/1970 funnet store mengder petroleum. Gigantfunnet i Nordsjøen ble gjort av Philips Petroleum og fikk navnet Ekofisk. Funnet kom til å øke interessen for norsk sokkel og ble startskuddet for norske myndigheters satsing på en gradvis nasjonalisering av oljevirkosomhet og oppbyggingen av et norsk oljemiljø. Ekofisk medførte altså en mer aktiv norsk oljepolitikk der det ble klart at staten skulle spille en vesentlig rolle, både som deltaker i og tilrettelegger for en norsk petroleumsnæring. Det var et voldsomt mediefokus rundt funnet, og mange lot seg rive med i oljefeberen. Etter offentliggjøringen av funnet i juni 1970 kom med ett olje voldsomt i fokus i norsk offentlighet.⁸

I 1971 kom den første spede produksjon av petroleum på den norske kontinentalsokkelen i gang. Det var små volumer som ble pumpet opp de første årene. Det skulle ta rundt ti år før oljen skulle få en vesentlig betydning for den norske økonomien. Samtidig med den gradvise

---

⁸ Hanisch, Tore og Gunnar Nerheim (1992). *Norsk Oljehistorie*. Bind 1 Oslo: Leseselskapet, s. 169.

veksten i oljenæringen foregikk det en omstilling av næringslivet i Norge. De tradisjonelle næringer minket i betydning, og nye næringer kom til.⁹ Veksten i en av disse nye næringene; oljenæringen, var altså forsiktig i starten og hadde dermed ingen vesentlig betydning i perioden frem mot den første debatten om petroleumsvirksomhet nord for Stad. Allikevel var optimismen rundt den nye næringen høy, og det ble dannet en rekke private oljeselskap som en følge av entusiasmen etter Ekofisk-funnet.

Oljen institusjonaliseres og nasjonaliseres. Staten som petroleumsaktør.

Staten som en viktig aktør innen petroleum kom til å legge mange føringer for den videre debatten om petroleumsvirksomhet i nord. Det ble fort klart, særlig etter Ekofisk funnet, at det ville være nødvendig med en mer helhetlig planlegging og administrering av norsk petroleumspolitikk. 18. september 1970 ble det opprettet et eget utvalg, Organisasjonsutvalget, som skulle se på disse spørsmålene.¹⁰ Anbefalingen som kom 24. mars 1971, gikk på en tredeling av statens rolle innenfor petroleumsfeltet: sentralstyring, forvaltning og forretning.¹¹

Et eget oljedirektorat som skulle ha ansvaret for forvaltningen ble opprettet i 1971, og lagt til Stavanger. Oljedirektoratets ansvarsområde var forvaltning og administrasjon av aktiviteten på norsk sokkel, kontroll av sikkerhet og kartlegging og utforskning av ressursene. OD skulle etter hvert få betydelig kompetanse innen petroleumsgeologi og seismikk. OD ble underlagt det nye Olje og energidepartementet da dette ble opprettet i 1978. OD har siden opprettelsen vært en sentral premissleverandør i debatten og engasjert i arbeidet for å sikre nye arealer. ODs rolle har således ikke kun vært nøytral forvalter, men også sentral pådriver for økt virksomhet og utforskning på norsk sokkel.

Premissene for norsk oljepolitikk i oppbyggingsfasen for norsk petroleumsnæring i perioden fra rundt 1971 til 1986, ble i stor grad lagt i 1971. Da ble stortingsinnstillingen Innst.S.nr.294 (1970-1971) fra den utvidede industrikomiteen på Stortinget fremlagt. Det er her man formulerte de velkjente 10 bud for norsk oljevirkosomhet.¹² Det ble tidlig klart at det var vesentlig at statens interesser skulle ivaretas av et eget norsk oljeselskap, slik det også ble lagt

---

⁹ Benum, Edgeir (1998). *Overflod og fremtidsfrykt. 1970 -1996*. Bind 12 Aschehougs Norges Historie. Oslo: Aschehoug, s. 56-70 og s. 96-110.

¹⁰ Johnsen, Arve (2008). *Norges evige rikdom. Oljen, gassen og petrokronene*. Oslo: Aschehoug, s. 47.

¹¹ Al-Kasim, Farouk (2006). *Managing Petroleum Resources* Oxford: Oxford University Press, s. 47.

¹² Hanisch, Tore og Gunnar Nerheim(1992). *Norsk Oljehistorie*. Bind 1 Oslo: Leseselskapet, s. 170-171.

vekt på i de såkalte ti oljebudene. Det var imidlertid stor uenighet om statens rolle i et slikt selskap. Høyresiden i norsk politikk ønsket et privat selskap med store statlige eierandeler. Dette var bakgrunnen for Borten-regjeringens oppkjøp av Hydro aksjer fra 48 til 51 prosent i 1971, slik at staten fikk aksjemajoriteten i Norsk Hydro. Det tidligere nevnte Organisasjonsutvalget hadde i 1971 gitt en anbefaling som gikk på at statens selskap skulle være et holdingselskap, framfor direkte eierskap.¹³ Utfallet ble allikevel at Stortinget i 1972 vedtok opprettelsen av Den norske stats oljeselskap a/s, Statoil¹⁴, som på kort tid skulle få en sentral operativ rolle på norsk sokkel. Det var sentrale arbeiderpartipolitikere som sto bak opprettelsen av Statoil, og selskapet har blitt kalt et ektefødt barn av Arbeiderpartiet.¹⁵ Etter 1973 fikk Statoil minimum 50 prosents eierandel i alle nye blokktildelinger. Det var særlig tildelingene av disse vesentlige eierandelene og finansielle særordninger i forbindelse med disse som førte til at Statoils rolle senere skulle bli et stridstema i norsk politikk.¹⁶ Gigantfunnet Statfjord, som ble funnet i 1973 og hvor operatøren var Mobil, skulle gjennom Statoils 50 prosents eierandel bli selskapets ryggrad og gullgruve i lang tid fremover. Det ble altså det heleide Statoil som skulle bli det norske hovedselskapet innen petroleum. Dette understreket ytterligere statens rolle som en sentral aktør innen norsk petroleumsnæring. Det kom til å prege den offentlige debatten at det ble gradvis større norsk deltakelse på sokkelen, og større muligheter for inntekter og arbeidsplasser innen næringen.

Norsk Hydro kom også til å spille en vesentlig rolle, og ble hovedkonkurrenten til Statoil på norsk sokkel.¹⁷ Saga Petroleum var Norges eneste hel-private norske oljeselskap, men kom aldri til å spille noen dominerende rolle. Saga ble opprettet av flere private selskaper i 1972. Den store optimisme rundt nye oljefunn som kom etter at Ekofisk-funnet ble kjent i 1971, gjorde at det også ble dannet en rekke mindre oljeselskaper rundt om i landet, også i Nord-Norge. De aller fleste av disse eksisterte kun en kort periode.

I begynnelsen var det en rekke utenlandske selskaper som etablerte seg med petroleumsvirksomhet på norsk sokkel. Utenlandske selskaper var i de første årene av den norske oljehistorien de eneste som hadde operativ virksomhet ute i Nordsjøen. På grunn av den gunstige stillingen som ble gitt til norske selskaper, i særdeleshet Statoil og den gradvise

---

¹³ Hanisch, Tore og Gunnar Nerheim (1992). *Norsk Oljehistorie*. Bind 1 Oslo: Leseselskapet, s. 284.

¹⁴ Kortversjonen Statoil kom i bruk fra 1973 i følge Johnsen, Arve (2008). *Norges evige rikdom. Oljen, gassen og petrokronene*. Oslo: Aschehoug, s. 54.

¹⁵ Lie, Einar (2005). *Oljerikdommer og internasjonal ekspansjon: Hydro 1977-2005* Oslo: Pax Forlag, s. 28

¹⁶ Ibid. s. 26-30

¹⁷ Ibid.

oppbyggingen av norsk kompetanse innen petroleum, ble de utenlandske selskapenes betydning for norsk sokkel gradvis mindre. Det var særlig nord for Stad at det nasjonale engasjementet innen petroleumsnæringen skulle bli dominerende. Argumentet knyttet til norske inntekter, og arbeidsplasser ble derfor ytterligere styrket ved økt norsk deltakelse. I Stavanger ble det utviklet en egen base for den hovedsaklig internasjonale oljevirkomheten i Nordsjøen, men gradvis ble det bygd opp et norsk oljemiljø. Ved opprettelsen av Oljedirektoratet i Stavanger i 1972 og opprettelsen av Statoil samme år, ble det norske faglige miljøet ytterligere styrket.

Mot en helhetlig miljøforståelse

Det tradisjonelle naturvernet i Norge var i begynnelsen mest fokusert på såkalt klassisk naturvern: områdevern og vern av enkeltlokaliteter som gamle trær, vernevernige områder, samt fosser og vassdrag.¹⁸ Utover 1960-tallet ble det større fokus på vern av miljøet som sådan, begrepet miljøvern ble introdusert og tanker om økosystemer kom inn. De endrede begrepene som kom, reflekterer også endringen i selve naturverntanken. Begrepet ”naturfredning” ble avløst av begrepet ”naturvern” etter innføringen av den første naturvernloven allerede i 1954. Det var i 1960-årene at begrepet ”miljøvern” dukket opp for første gang.¹⁹ Naturvernet hadde altså beveget seg fra å fokusere på områdevern til å fokusere på vern av økosystemer og biotoper. Perioden på 70-tallet var også tiden for forhandlinger om havområdene og tanker om forvaltning av fiskebestandene. Det var fiskeriressursene, snarere enn de potensielle oljeressursene, som først og fremst var i fokus den første halvdel av 1970-tallet.

Økosystemtenkning kom også gradvis inn i politikkkutformingene, særlig i forhold til fiskeriforvaltning og forvaltning av havområdene. Den fullstendige kollapsen av den tidligere så enorme og økonomisk viktige stammen av norsk vårgytende sild i perioden 1965- 1970 var en alvorlig vekker for havforskningen. Det ble klart at det var nødvendig med en mer føre- var holdning i høstingen av de viktige fiskebestandene i de norske havområdene.²⁰ Det ble også klart at det var nødvendig med en bedre forståelse av hvordan hele økosystemet fungerte, da forandringer i en bestand kunne ha store og ukjente virkninger i en annen. Et godt

---

¹⁸ Beskrevet blant annet i Berntsen, Bredo (1994) *Grønne linjer. Natur- og miljøvernets historie i Norge*. Oslo: Grøndahl og Dreyers Forlag AS, s 44-49

¹⁹ Artikkelen *Natur og miljøvern* i Store norske Leksikon på nett

²⁰ Schwach, Vera (2000). Havet, fisken og vitenskapen. Fra fiskeriundersøkelser til havforskningsinstitutt 1860-2000. Bergen: Norges Havforskningsinstitutt, s. 331-334.

illustrerende eksempel på den skjøre balansen ble klart ved det arbeidet fugleforskeren Gunnar Lid startet med på fuglefjellene ved Røst i Lofoten fra begynnelsen på 60-tallet. Krakket i sildebestanden skulle raskt vise seg å ha katastrofale virkninger på lundefuglbestanden ved Røst.²¹ Resultatet av sildekollapsen ble en utvikling av flerbestandsforvaltning, noe som krevde intens forskning for å forstå sammenhengene i de store havområdene.²² Her ser man de spede antydninger av tanker om en tilnærming til *økosystembasert forvaltning*. En forvaltning basert på en forståelse av et slikt komplekst system var fremdeles langt frem etter sildekollapsen på slutten av 1960-tallet.

Miljøvernets storhetstid

”Flere skjellsettende hendelser gjør at de første årene på 1970-tallet trygt kan kalles natur- og miljøvernets storhetstid i Norge”, sier Bredo Berntsen i sin bok om natur- og miljøvernets historie i Norge.²³ Denne perioden skulle karakteriseres av et fokus på debatt rundt bruk og utnytting av energi, særlig vasskraftutbygging og bruk av fossile brensler. Det var altså også i denne perioden en debatt om utbygging og bruk av *ressurser*, noe som skulle prege de senere debatter om petroleum i nord. I 1970 ble det europeiske naturvernåret arrangert og økopolitikk som begrep blir introdusert for første gang.²⁴ Naturvernåret med tittelen *Mennesket i naturen* bidro til å sette søkelys på spørsmål knyttet til natur og miljøvernsspørsmål.²⁵ I 1970 foretok Norsk Gallup en rekke spørreundersøkelser med spørsmål knyttet til natur og miljøspørsmål. Et av spørsmålene dreide seg om hvilken samfunnsoppgave man regnet som viktigst. Flest svarte ”naturvern og kamp mot forurensning”, totalt 38 prosent.²⁶ Det er mye som tyder på at de nyoppstartede miljøvernorganisasjonenes arbeid hadde en innvirkning på opinionen.

Perioden på 1960-tallet og særlig tidlig på 1970-tallet var tiden for en gryende miljøbevegelse og dette gjenspeiles av at en stor mengde nye naturvernorganisasjoner blir etablert i denne perioden. WWF Norge var den av miljøaktørene som først så dagens lys, blant dem kom til å prege debatten om petroleum i nord. WWF Norge ble stiftet allerede 11. september 1961, med

---

²¹ Intervju med Tycho Anker Nilsen

²² Schwach, Vera (2000). *Havet, fisken og vitenskapen. Fra fiskeriundersøkelser til havforskningsinstitutt 1860-2000*. Bergen: Norges Havforskningsinstitutt, s. 334

²³ Berntsen, Bredo (1994). *Grønne linjer. Natur- og miljøvernets historie i Norge*. Oslo: Grøndahl og Dreyers Forlag AS, s. 157.

²⁴ *Ibid.* s. 135- 137.

²⁵ *Ibid.* s. 135.

²⁶ Jansen, Alf-Inge (1989). *Makt og miljø. En studie av utformingen av den statlige natur- og miljøvernpolitikken*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 40.

daværende kronprins Harald som president. Norges Naturvernforbund så dagens lys i 1963 gjennom en reorganisering av foreningen Landsforeningen for Naturfredning.²⁷ Medlemstallet var 800 i 1963 og steg til ca. 30 000 i 1970. Dette viser også i hvilken grad begreper som naturvern og miljøvern i utvidet form var kommet på dagsorden.²⁸ Hovedfokuset til Naturvernforbundet var til å begynne med såkalt klassisk naturvern, det vil si områdevern som vassdragsvern og vern av områder. Miljøbevegelsen fikk gradvis sterkere fokusering også på andre aspekter ved miljøvern, som energipolitikk, forurensning og klimaspørsmål. Norges Naturvernforbund var en klar motstander av åpning for petroleumsvirksomhet i områdene nord for Stad. Natur og Ungdom ble stiftet i november 1967 og ble raskt den mest fremtredende miljøorganisasjonen for ungdom i Norge. Natur og Ungdom begynte å engasjere seg i oljepolitikk i 1973-74, og organisasjonen ble en av de ivrigste tilhengerne av et svært lavt utvinningstempo. Stavanger Natur og Ungdom var naturlig nok et av de lokallagene som engasjerte seg sterkest i oljedebatten.

Mardøla- aksjonen i 1970 er sentral i norsk naturverndebatt. Dette var nemlig første gang sivil ulydighet ble brukt som aksjonsform i Norge. Selve aksjonen ble ledet av SNM og varte i flere uker. Aksjonen gjaldt utbygging av en av Norges største fosser, Mardølafossen i Romsdal. Her kom det klart frem at det var uenighet mellom mange naturvernere og statens syn på forvaltning av naturens ressurser. 70-åra har blitt kalt det radikale oppbruddet²⁹ og 70-tallet var utvilsomt preget av en rød/grønn opposisjon mot den rådende vekstfilosofien. Miljøbevegelsen skulle også bli sterkt preget av ideer knyttet til økofilosofi. Mardøla-aksjonen kan også ses som den første aksjonen som hadde rot i disse tankene³⁰.

Samarbeidsgruppen for natur og miljøvern eller SNM er den eneste av naturvern-grupperingene fra 1970-tallet som ikke lenger eksisterer. SNM ble dannet i 1969, hovedsakelig av unge akademikere.³¹ Både Mardølaaksjonen og den senere Altastriden var viktige i å forme et nytt syn på miljøvern i Norge. I Alta ble blant annet begrepet *elva skal*

²⁷ Berntsen, Bredo (1994). *Grønne linjer. Natur- og miljøvernets historie i Norge*. Oslo: Grøndahl og Dreyers Forlag AS, s 115.

²⁸ Rachel Carsons bok *Silent Spring*, utgitt for første gang i 1962, var på mange måter boka som ble gjennombruddet for den moderne miljøverntanken. Boka dreier seg om de potensielt store skadevirkningene av de ulike giftstoffer og pesticider som DDT og PCB, stoffer som ble ukritisk brukt på den tiden. Resultatet, mente Carson, kunne bli en stille vår, der fuglene og fuglesangen var opphørt. Kilde: Encyclopedia of Earth: *Carson, Rachel Louise*: http://www.eoearth.org/article/Carson,_Rachel_Louise.

²⁹ Benum, E (1998) *Overflod og fremtidsfrykt. 1970 -*. Bind 12 Aschehougs Norges Historie. Oslo: Aschehoug, s 138.

³⁰ Setreng, Sigmund K, Sverre, Kværner, Rattsø, Jørn (red.) (1979). *Økopolitikk og populisme* Oslo: Pax Forlag, s.7.

³¹ Det korrekte navnet på organisasjonen er (snm), men jeg bruker for fremstillingens skyld betegnelsen SNM

leve brukt. Dette reflekterer en typisk miljøverntanke i perioden med fokus på økofilosofi og naturens egenverdi.³² SNM var også aktiv under oljedebatten på 70-tallet, men naturens egenverdi ble ikke fremhevet i denne debatten. En grunn til dette kan være at området allerede var sterk knyttet til fiskeriene. Debatten skulle komme til å stå om en viktig ressurs mot en annen viktig ressurs, nemlig olje og fisk. SNM skulle komme til å tape de fleste av sine miljøslag: Mardøla, Aurlandsdalen, Alta og boring nord for 62 breddegrad, men aksjonene hadde bidro til å sette miljø og naturvern på den offentlige dagsorden.³³

I 1972 kom rapporten *Limits to Growth*. Rapporten var skrevet med bakgrunn i en framtidsstudie utarbeidet av en gruppe forskere knyttet til Massachusetts Institute of Technology (MIT). Blant forskerne var den norske økonomen Jørgen Randers. Rapporten kom på norsk samme år under tittelen *Hvor går grensen?*³⁴ Rapporten slo fast at om den materielle veksten ikke ble redusert, ville verden komme til å oppleve en alvorlig ressurskrise innen år 2000. Rapporten skapte stor oppmerksomhet også i Norge, blant annet var SNM aktive i å spre budskapet. Rapportens budskap representerte en klar motvekt til budskapet om vekst og vern, et begrep som senere skulle gjenspeiles i ulike begreper som ”bærekraftig utvikling” og også ”sameksistens”. At veksten i materiell velstand skulle ha en grense var nye tanker og brøt med den tradisjonelle vekstfilosofien som hadde vært rådende i landet siden 1945. Samme år som boka *Hvor går grensen?* kom ut, i 1972, kom Erik Dammann ut med en bok med tittelen *Framtiden i Våre hender*. Boka ble bakgrunnen for dannelsen av *Framtiden i Våre Hender* i 1974. FIVH har vært kanskje det klareste talerør for vekstkritikken gjennom hele perioden oppgaven omhandler, men ble ingen sentral aktør. Vekstkritikk skulle heller ikke vedvare som argument, det var vekst med vern- tankegangen som skulle bli dominerende.

Den internasjonale oljekrisen som begynte i 1973 kom til å styrke miljøvernaktørens argumenter om å bremse veksten og forbruket. Denne oljekrisen fyrte oppunder debatten om en ressurskrise innen fossile brensler. Oljekrisen kom som en følge av Yom Kippur- krigen og OPECs påfølgende boikott av USA og Nederland på grunn av landenes støtte til Israel i konflikten. Nederland var mottakerland for mye av oljen til Europa, og denne boikotten

---

³² Mange av SNMs medlemmer var påvirket av den økofilosofiske tankegangen fra Sigmund Kvaløy Setreng, Arne Næss, Nils Faarlund og Per Gaarder.

³³ SNM ble splittet i 1978, men deler av organisasjonen reorganiserte seg i *Økopolitisk Samarbeidsring*, som jobbet aktivt videre med miljøvern saker. Intervju Sigmund K. Setreng. (skrives også Sætereng)

³⁴ Store norske leksikon.

rammet dermed også Norge.³⁵OPEC, organisasjonen for oljeeksporterende land, ble dannet i 1960, men viste først sin styrke som et effektivt kartell under denne første verdensomfattende oljekrisen. OPECs dannelse i 1960 hadde som tidligere nevnt gjort verdens rikeste oljefelter mindre attraktive, og etter hvert som nasjonaliseringen i OPEC-landene skred frem, også utilgjengelige for verdens oljegiganter. Oljekrisen kom derfor også til å føre til at norsk sokkel på sikt ble mer interessant for de internasjonale oljeselskapene.

Miljø blir politikk. Staten som miljøaktør.

Staten kom til å spille en vesentlig rolle i oppbyggingen av en norsk miljøforvaltning. Staten fikk dermed snart en tosidig aktørrolle: som forvalter av miljøet og forvalter av store petroleumsressurser. ”Der 1960 årene var brukt til bevisstgjøring om at forurensning var et problem, ble 1970 årene brukt til politikktutforming”, skriver Gro Harlem Brundtland i sin presentasjon av miljøvernet i Norge.³⁶ Naturvernloven av 1954 la grunnlaget for nye statlige forvaltningsorganer. I 1954 ble Statens Naturvernråd opprettet. Formann var Olav Gjærevoll. For første gang var naturvernsaker samlet i et eget råd. Fra denne spede begynnelse ble det opprettet en egen Administrasjon for friluftsliv og naturvern i Kommunal og Arbeidsdepartementet i 1965. I 1970 kom en ny naturvernlov i første rekke på grunn av arbeidet rundt det europeiske naturvernåret.

Det ble lenge arbeidet fra naturvernhold for å få opprettet et eget departement for natur og miljøvernsaker, blant annet for å heve statusen til naturvernet. I 1968 ble det opprettet et eget ressursutvalgt av regjeringen Borten. I 1971 la Ressursutvalget frem sin *Innstilling nr. 2 om Norges Naturressurser og forvaltning og lovgivning vedrørende naturressurser*.³⁷ Dette skjedde på samme tidspunkt som olje var kommet virkelig i fokus etter Ekofiskfunnet. Innstillingen fra Ressursutvalget gikk ut på å opprette et Ressursdepartement overordnet de andre, også Finansdepartementet, men slik gikk det ikke. Navnet og funksjonen ble endret, og et Miljøverndepartement ble opprettet 4. februar 1972. Etter dette har ikke Miljøverndepartementet hatt noen overordnet rolle innen ressursforvaltningen i Norge. Hovedoppgaven til det nye departementet skulle være: ”å arbeide for en best mulig balanse

---

³⁵ Prisstigningen på olje var altså den gang ikke til Norges fordel, siden oljeproduksjonen i Nordsjøen bare så vidt hadde begynt. Med oljens økende betydning for Norges brutto nasjonalprodukt skulle de senere svingninger i oljeprisen bli sentral for utviklingen av norsk økonomi og for investeringsviljen på norsk sokkel.

³⁶ Brundtland, Gro i Norvik, Harald og Tove Bull (hovedredaktører) (2004). Norge. *Portrett av en nasjon* Oslo: Dinamo Forlag, s. 202.

³⁷ Innstillingen ble avlevert til regjeringen Borten, men Borten-regjeringen sprakk på grunn av EF-saken i 1971 og det ble derfor regjeringen Bratteli som førte saken videre.

mellom utnytting av våre ressurser for økonomisk vekst, og vern om naturressursene til beste for menneskelig trivsel og helse”.³⁸ Dermed var hovedmålet fastsatt med begrepet *vekst med vern*.

Det er ikke tilfeldig at det var nettopp på 70-tallet at Norge fikk et eget miljøverndepartement. 70-tallet skulle være preget av en rekke miljøspørsmål knyttet til energi og vasskraft og også striden om oljeboring nord for 62 breddegrad. FNs miljøvernkonferanse i Stockholm hadde satt miljøvern på den internasjonale dagsorden. Samtidig gav konferansen i juni 1972 støtet til å opprette Miljøverndepartementet, noe som lenge var planlagt. Det var allikevel ambisjonen å kunne stille på konferansen som eneste land med en miljøvernminister.³⁹ Og slik ble det, 8. mai 1972 startet professor Olav Gjærevoll sin jobb som verdens første miljøvernminister. Det ble også opprettet en egen Statens Naturverninspektør, Norges første rene naturvernfunksjonær.⁴⁰ Den stadig økende mengde og kompleksiteten i sakene som ble håndtert, økte behovet for et eget tilsyn for forurensningssaker og i 1974 blir Statens Forurensningstilsyn opprettet som en underliggende etat for Miljøverndepartementet.⁴¹ Den gryende oljealderen førte til nye oppgaver for tilsynet. I 1975 ble Oljevernrådet overført til SFT, og dermed fikk SFT også en operasjonell rolle. Det var allikevel særlig etter utblåsningen på Bravoplattformen i 1977 at beredskap mot akutt forurensning ble et satsningsområde for SFT. SFT fikk etter hvert som en av sine oppgaver å gi utslippstillatelser i forbindelse med petroleumsaktivitet både offshore ved prøveboring og vanlig drift, samt ved landanlegg og gasskraftverk.

Petroleumsaktivitet nord for Stad?

Før funnet av Ekofisk i 1969/1970 var det liten tro på betydningsfulle funn på norsk sokkel. Det var også motvilje mot å gå for fort frem i nord på grunn av naboskapet med russerne.⁴² Sovjetunionen ønsket ikke deltakelse av andre land enn Norge i nord, og grenselinjespørsmålet var et ubesvart spørsmål. Først i 1977 kom det til en midlertidig løsning, ved opprettelsen av 200 miles økonomisk sone langs Fastlands-Norge, samt

---

³⁸ Berntsen, Bredo (1994) *Grønne linjer. Natur- og miljøvernets historie i Norge*. Oslo: Grøndahl og Dreyers Forlag AS, s. 154.

³⁹ Nøttestad, Øyvind (2002). *SFT - fra forkynner til forvalter. SFTs historie fram til 1994* Oslo: SFT, s. 25.

⁴⁰ Frislid, Ragnar (1973). *Mennesket i naturen* Oslo: Cappelen, s. 117

⁴¹ Nøttestad, Øyvind (2002) *SFT - fra forkynner til forvalter. SFTs historie fram til 1994* Oslo: SFT, s. 49-52.

⁴² Tamnes, Rolf (1997). *Oljealder 1965-1995 Norsk Utenrikspolitisk historie bind 6* Oslo: Universitetsforlaget, s. 329.

opprettelsen av en gråsonsone i Barentshavet med en felles fiskeriforvaltning, samt opprettelse av en fiskerivernsone rundt Svalbard. Den første henvendelsen om oljeboring nord for Stad kom fra Industridepartementet i 1970, og i 1971 ble mulighetene for petroleumsvirksomhet nord for Stad nevnt i den første stortingsmeldingen om oljevirkosomhet.⁴³ Under de såkalte 10 oljebud, nevnes som tidligere nevnt områdene nord for 62 breddegrad som punkt 9: ”Oljeutvinning nord for 62 breddegrad må foregå slik at den tilfredsstillende de særlige samfunnspolitiske forhold i landsdelen.”⁴⁴ Allerede her ser man at man tar høyde for at petroleumsvirksomhet nord for Stad vil møte krevende nye utfordringer for å sikre sameksistens mellom de tradisjonelle næringene og den nye oljevirkosomheten. Her blir det altså understreket at områdene nord for Stad var det særlige samfunnsmessige forhold å ta hensyn til. Selv om sysselsettingen i fiskeriene hadde vært gradvis fallende i hele etterkrigstiden⁴⁵, var fremdeles fiskeriene av stor betydning for hele området, fra Møre til Finnmark.

Oppsummering

I denne perioden begynte oljealderen i Norge, samtidig ble miljøvern en viktig del av samfunnsniv og politikk. Begynnelsen på 1970-tallet var et gjennombrudd for oppmerksomhet rundt miljøvern i Norge og ellers i verden. I denne perioden fikk Norge en rekke nye

---

⁴³ Det var imidlertid ikke slik at striden rundt petroleumsvirksomhet nord for 62 breddegrad omhandlet den første oljeaktiviteten i norske arktiske områder. Det hadde før denne tid vært en viss oljeleting på Svalbard. Den aller første boring, som riktignok var mislykket, ble gjennomført i engelsk regi allerede i 1920. Den første kommersielle prøveboring etter olje og gass i Norge foregikk på land ved Grønfjorden på Svalbard i 1963 og ble utført av det norske selskapet Norsk Polar Navigasjon. På Svalbard ble det senere foretatt prøveboringer av en rekke utenlandske selskap, blant annet amerikanske Caltex og russiske Arktikongul. De første utmål, eller utvinningsrettigheter, på Svalbard ble gitt til Caltex av byråsjefen i Industridepartementet allerede i 1960. Omstendighetene rundt disse utmålene og spørsmål vedrørende den norske suvereniteten på Svalbard skulle senere utvikle seg til den såkalte Caltex-saken. I tillegg til Svalbard ble det også foretatt prøveboring på det eneste funnet av olje på land i Norge som ble gjort på Andøya på 60-tallet. Det var det nystartede lokale selskapet Norminol som gjennomførte boringen i 1971. Verken prøveboringerne på Svalbard eller på Andøya skulle vise seg å være kommersielt drivverdige. Kilder: Møller, Jakob Johan (2007). *Funn av olje og gass på land i Norge* i Ottar nr. 5 2007 *På land og Hav* Tromsø: Tromsø Museum, s. 7. Caltex-saken beskrives inngående i Bjørklund, Kristoffer (2003). *Caltex-saken og norsk oljepolitikk på Svalbard fra 1960 til 1973* Masteroppgave i historie. Institutt for arkeologi, konservering og historie Universitetet i Oslo. De første oljeboringer på Svalbard tas opp i Torkildsen, T. (2004). *Svalbard – vårt nordligste Norge*. Oslo: Aschehoug.

⁴⁴ St.meld. nr 76 (1970-1971) *Undersøkelse etter og utvinning av undersjøiske naturforekomster på den norske kontinentalsokkel*. De ti budene blir først nevnt i Innst.S.nr.294 (1970-1971) *Innstilling fra den forsterkede industrikomite om undersøkelse etter og utvinning av undersjøiske naturforekomster på den norske kontinentalsokkel m.m*

⁴⁵ Tallgrunnlag og statistikker er funnet på SSBs hjemmeside: www.ssb.no/aarbok/tab/tab.369.html

miljøvernaktører. Fokuset innen naturvern kom til å endre seg mot en gradvis forståelse av en mer helhetlig miljøforståelse og en begynnende økosystemtenkning. Sildekollapsen i 1965-1970 var en alvorlig vekker og et eksempel på viktigheten av riktig forståelse og forvaltning av havets ressurser. Kollapsen ble et klart eksempel på at fiskeressursene var en *betinget* fornybar ressurs. Denne perioden begynte også de første studier av sammenhengen mellom sjøfuglbestandene og fiskebestandene disse var avhengige av. Det var allikevel konflikten mellom petroleumsindustrien og fiskerinæringen det senere skulle bli mest fokus på.

I denne perioden ble også grunnlaget for en fremtidig norsk petroleumsnæring lagt, ved proklamering av norsk suverenitet over sokkelen i 1963 og gjennom grensedragningen i Nordsjøen i 1965. Det var denne grensedragningen som skulle danne skillet mellom Nordsjøen og Norskehavet. Skillet gikk ved Stad, 62 grader nord, noe som skulle bli et viktig skille i den senere debatten om petroleum nord for denne grensen.

I perioden skjedde to samtidige prosesser, med institusjonalisering innen både petroleumsforvaltningen og miljøforvaltningen. Staten ble dermed aktør og premissleverandør både innen petroleum og miljø. Det var lenge snakk om å opprette et eget departement for miljøsaker. Det ble foreslått å opprette et eget Ressursdepartement, som skulle ta for seg overordnede ressursproblemer. Et slikt departement skulle ta for seg alle ressursproblemer, både innenfor miljøvern og naturressurser som olje. Resultatet ble allikevel at Norge i 1972 fikk et miljøverndepartement, for øvrig verdens første departement for miljøvern. Et eget departement for miljøvern gjorde at miljøforvaltningen ble delt fra ressursforvaltningen, og dette skulle danne grobunn for dragkamp mellom departementene, både om saker og om økonomiske ressurser. Et nydannet oljedirektorat ble derfor lagt under Olje og Energidepartementet, da det ble dannet i 1978. Etter Ekofiskfunnet i 1969/1970 ble det satset på en sterkere nasjonal oljepolitikk, med en gradvis oppbygning av et norsk petroleumsmiljø og norsk petroleumskompetanse. De ti bud om norsk oljepolitikk, som ble utformet i 1971, skulle på mange måter prege norsk oljepolitikk i lang tid fremover. Norge fikk et eget Oljedirektorat og et eget statlig oljeselskap, Statoil, med base i Stavanger, der det gradvis ble oppbygd et sterkt norsk oljemiljø. Det var disse nye aktørene innen miljø og petroleum som sammen med fiskeriaktører og politiske partier kom til å prege den påfølgende debatten om petroleum i nord.

Kap 3 Oljeboring nord for Stad. Olje eller fisk? (1976-1980)

Formålet med dette kapitlet er å undersøke hva som kjennetegnet den første debatten om petroleum i nord, en debatt som for alvor startet i 1975. Debatten var på sitt mest intense like opp mot den første tildelingen nord for Stad i 1980. Dette kapitlet tar for seg den historiske konteksten, aktørene i debatten og deres argumenter. En rekke begivenheter i denne perioden la grunnlaget for og preget debatten om olje i nord. I 1977 fikk Norge full suverenitet over store nye havområder nord for Stad. Petroleumsproduksjonen på norsk sokkel steg gradvis og etter det andre store oljeprissjokk i moderne tid, etter 1979, hadde produksjonen på sokkelen nådd et nivå som gjorde at Norge som nasjon tjente mye på den økte oljeprisen. Oljen var nå blitt en stor og viktig næring i landet, og oljetilhengernes forventninger om mulighetene langs hele Norges kyst var store. Debatten om det skulle åpnes for petroleumsproduksjon nord for Stad var en opphetet debatt, preget av slagord som *olje eller fisk?* Den offentlige debatten bar delvis preg av spørsmålet om man *i det hele tatt* skulle åpne områdene nord for 62 breddegrad for petroleumsvirksomhet. Det lå tunge næringsinteresser bak en åpning. Det skjedde imidlertid flere oljeulykker i perioden, både nasjonalt og internasjonalt, som kom til å prege debatten og selve åpningen nord for Stad.

Det store havnåmet og havbunnens rikdommer

I 1977 etablerte Norge en økonomisk sone nord for Nordsjøen på 200 nautiske mil fra land. Dette stadfestet dermed norsk suverenitet over store havområder og den underliggende kontinentalsokkel, med tilhørende ressurser av fisk og petroleum. Norge var i utgangspunktet negativ til for stor nasjonal suverenitet over havene og for den frie ferdselen på havene, da Norge hadde en stor rederinæring. På grunn av fiskeriene og ikke minst på grunn av de første indikasjoner på at petroleum i store mengder kunne finnes under havbunnen, dreide Norges holdning mer i retning av større suverenitet for verdens kyststater.⁴⁶ Det var altså de store ressursene i og under havet som preget Norges holdning. Disse ressursene, fisk og olje, kom også til å prege debatten om petroleum i nord. De øvrige grensene i nord var det strid om: Rundt Svalbard ble det samme år opprettet en *fiskevernson*⁴⁷, ikke en norsk økonomisk sone, samt at det oppstod strid om spørsmålet om delelinjen mellom Sovjet og Norge i

⁴⁶ Benum, E (1998). *Overflod og fremtidsfrykt. 1970 -*. Bind 12 Aschehougs Norges Historie. Oslo: Aschehoug. s. 71-75.

⁴⁷ En *fiskevernson* er å regne som en svak form for suverenitetshevdelse fra Norge. Man ønsket å ha kontroll over fiskeriforvaltningen i områder, men Russland har flere ganger foreslått en felles forvaltning og anerkjente ikke norsk suverenitet selv i fiskeriforvaltningen av området, noe som har gitt seg tydelige utslag ved ulike spørsmål rundt overfiske fra russiske fartøyer i området.

Barentshavet. Grunnlaget for denne striden var uenighet om hvilke rettigheter Norge hadde ifølge Svalbardtraktaten. Det norske synet, som ikke ble delt av de andre traktatmedlemmene, var at Svalbardtraktaten kun gjelder landområdene på Svalbard og Bjørnøya og territorialfarvannet rundt disse. Dette vil da innebære at Norge har suverene rettigheter i den økonomiske sonen og på kontinentalsokkelen utenfor. Disse spørsmålene er ennå ikke løst.⁴⁸

Etter 1977 hadde Norge allikevel tilegnet seg full suverenitet over enorme områder i Norskehavet og norsk del av det sørlige Barentshavet. Det var disse områdene det skulle bli strid og debatt om i Norge. Spørsmålet var: skulle man tillate boring etter olje og gass i disse områdene? Striden på 1970-tallet stod altså om man *i det hele tatt* skulle åpne områdene nord for 62. breddegrad for petroleumsvirksomhet. Det skal likevel vise seg at det senere ble lagt en rekke politiske føringer innen norsk petroleumspolitik som gjorde det svært usannsynlig at områdene nord for Stad ikke skulle åpnes. Spørsmålet ble ganske snart i realiteten *når* disse områdene skulle åpnes.

Den 6. juni 1974 behandlet Stortinget stortingsmelding nr. 25 1973/74. *Om petroleumsvirksomhetens plass i det norske samfunnet*, den såkalte oljemeldingen. Denne meldingen dannet grunnlag for debatt og også en rekke nye offentlige utredninger rundt petroleum utover 1970-tallet⁴⁹ Det noe vage målet med den nye industrien var at den skulle benyttes til å utvikle "et kvalitativt bedre samfunn".⁵⁰ En slik uttalelse viser at man hadde store forhåpninger om de muligheter som kunne ligge i oljevirksomheten. Allerede i 1970 var det fra Arve Johnsen og Statoils side blitt lokket med muligheter for ringvirkninger i forbindelse med ilandføring i nord.⁵¹

Fra olje og gasseksportens spede begynnelse i 1971 steg inntektene fra olje- og gassindustrien gradvis. Oljeindustriens inntekter har hele tiden siden første oljeprissjokk i 1973/74 svingt i takt med oljeprisen, og gassprisen, som i stor grad følger oljeprisen.

I 1979, etter Sjahens fall i det oljerike Iran og Khomeinis revolusjon og den påfølgende krigen mellom Irak og Iran, steg oljeprisen igjen til nye høyder. På dette tidspunktet var

⁴⁸ Det har foregått forhandlinger med jevne mellomrom siden 1976, da man opprettet en felles norsk-russisk fiskerikommisjon for å enes om kvotetildelinger i den omstridte delen av det sørlige Barentshavet. I 1978 ble en midlertidig fiskeriavtale i den såkalte Gråsonen, som utgjør det omstridte området sør i Barentshavet, formelt opprettet. Kilde: Hoel, Alf Håkon. *Det folkerettslige rammeverket for ressursforvaltningen i Barentshavet* i Ottar nr. 2 2006, s.50-56.

⁴⁹ Hanisch, Tore og Gunnar Nerheim (1992). *Norsk Oljehistorie*. Bind 1 Oslo: Leseselskapet, s. 406

⁵⁰ St.meld.nr.25 (1973-1974). Petroleumsvirksomhetens plass i det norske samfunn, s. 4.

⁵¹ Lerøen, Bjørn Vidar (2002). *Dråper av svart gull. Statoil 1972- 2002*. Stavanger: Statoil ASA, s. 130-131

produksjonen på norsk sokkel kommet godt i gang, og dermed betydde en økt oljepris også økte inntekter fra Nordsjøen. Dette førte igjen til økt interesse for mulighetene på resten av den norske kontinentalsokkelen. I 1980 utgjorde petroleumsinntektene fra norsk sokkel ca. 13,5 % av det totale BNP i Norge.⁵² Det begynte altså å bli snakk om betydelige summer som ble hentet opp av havbunnen, noe som også kom til å styrke oljeaktørenes argumenter om de positive effektene petroleumsaktiviteten kunne ha for sysselsetting og andre ringvirkninger på land.

Nord for 62 breddegrad?

På 1970-tallet dreide miljødebatten i Norge seg om flere sentrale energipolitiske spørsmål. Striden omfattet både vannkraftutbygging, atomkraft og oljevirkosomhet. Miljøvern som politisk tema var relativt nytt her i landet, men 1970-tallet var et tiår som var preget av at natur og miljøvern var kommet i fokus. Når det gjaldt oljevirkosomhet, kom debatten til å dreie seg om miljøskadene ved oljevirkosomheten og om det skulle tillates boring nord for 62 breddegrad. Regjeringen Borten, bestående av Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, gikk allerede i 1970 inn for åpning for leteboring nord for 62 breddegrad det kommende året. Det skulle allikevel ikke bli noen åpning for leteboring i nord i 1971. Senterpartiet og Kristelig Folkeparti ble senere, når de ikke lenger var avhengig av kompromisser i regjeringsposisjon, mer uttrykte motstandere av åpning, sammen med Sosialistisk Venstreparti og Venstre. Blant de politiske partier var det altså stor uenighet, men flertallet på Stortinget var for åpning av nye områder.

Våren 1973 ble ønsket om prøveboring nord for Stad reist på nytt i regjeringen Korvalds langtidsprogram. En del av bakgrunnen for dette synes å ha vært et press fra nordnorske stortingsrepresentanter og også forventninger fra ordførere i en rekke nordnorske kommuner som regnet med å tjene på økt aktivitet.⁵³ Oljedirektoratet og Statoil skjøt seismikk nord for Stad både i 1973, 1974 og 1975. Resultatene tydet på at det kunne finnes betydelige petroleumsreserver i havområdene som lå nord for Stad. I de samme områdene foregikk det et betydelig fiske, et fiske som lenge hadde hatt stor betydning for bosetningen langs kysten

---

⁵² I Hodne, Fritz og Ole Honningdal Grytten (2002). *Norsk økonomi det 20 århundre* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke, s. 268. Også fra SSBs hjemmesider <http://www.ssb.no/aarbok/tab/tab-289.html>

⁵³ Hanna Kvanmo (SV) i Kamfjord, Georg (red.) (1982). *Nord Norge og oljen Forventninger til næringsens innpass i landsdelen* Oslo: Tiden Norsk Forlag, s. 136-137

nordover fra Stad. Det var også fiskeriinteressene som kom til å bli satt i fokus i den kommende diskusjonen om petroleumsvirksomhet nord for Stad.

I september 1974 ble oljekonferansen Offshore Northern Seas (ONS) arrangert i Stavanger for første gang, med 5000 inviterte. I forbindelse med ONS arrangerte Naturvernforbundet, Natur og Ungdom, lokale bondelag og fiskarlag, samt SNM en alternativ oljedebatt, som en parallellkonferanse som skulle rette fokuset mot de negative sidene ved oljeindustrien. Det ble avholdt mange foredrag og debatter, og både norsk og internasjonal presse viet den alternativ oljedebatten spalteplass. Debatten rundt oljeboring nord for 62 breddegrad kom snart til å utvikle seg til en klassisk *vekst versus vern* debatt. Det sentrale slagordet på jakkemerker og plakater ble "Olje eller fisk?"⁵⁴ Det er et typisk trekk ved den første debatten at miljøaktørene, delvis sammen med fiskeriaktørene, hevdet at fiskeri og petroleum var uforenlige aktiviteter i samme område. Det er særlig mellom de økonomisk viktige næringene fiskeri og petroleum at interessekonflikten sto, noe som også senere skulle vise seg å være tilfelle. Argumenter som tar utgangspunkt i økonomiske hensyn, slik som inntekter og arbeidsplasser, veier alltid tungt i en debatt. Det ble tidlig viktig for petroleumsivrige politikere og oljelobbyister å prøve å begrense konflikten med fiskeriene, som utgjorde en viktig næring i de områdene man ønsket åpnet.

På Naturvernforbundets landsmøte i mai 1976 ble også fokuset satt på oljevirkosomheten. Den 21. til 24. september 1976 ble det igjen arrangert en alternativ oljedebatt i Stavanger i forbindelse med den andre ONS-messen.⁵⁵ Deltakerne her var sentrale organisasjoner som var mot oljevirkosomhet i nord: Fremtiden i Våre Hender, Naturvernforbundet, Natur og Ungdom, Nordland Naturvernforening og Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern. Ønsket var en redusering av utvinningstakten og særlig da å hindre oljevirkosomhet nord for Stad. Det var allikevel ikke store resultater som kom ut av disse kampanjene.

Den første grundige gjennomgang av mulighetene nord for grensen på 62 grader nord fikk man i St.meld.nr.91 (1975-1976) *Petroleumsundersøkelser nord for 62°N*. Konklusjonen fra denne stortingsmeldingen er ikke til å ta feil av: "De distriktpolitiske virkninger i landsdelen og ønsket om å få best mulig kjennskap til petroleumsressursene på den norske

---

⁵⁴ Berntsen, Bredo (1994) *Grønne linjer. Natur- og miljøvernets historie i Norge*.

Oslo: Grøndahl og Dreyers Forlag AS, s.220 og Persen, Åsne Berre og Nils Hermann Ranum (1997) *Natur og Ungdom. 30 år i veien* Oslo: Natur og Ungdom, s.40-45.

⁵⁵ Offshore Northern Seas har blitt arrangert annethvert år siden siden 1974.

kontinentalsokkel er begrunnelsen for å starte undersøkelsesboring i de aktuelle områder nord for 62°N. Risikoen for uheldige skadevirkninger er til stede, men konklusjonen må være at faregraden ligger innenfor et risikonivå som kan aksepteres".⁵⁶ Man var altså klar over at det var en mulig miljørisiko, men mente altså at de økonomiske fordelene oppveide for de eventuelle ulempene ved aktiviteten.. Det var nok en gang fiskeriressursene som var i fokus, og eventuelle skadevirkninger på voksen fisk og særlig yngel av viktige kommersielle arter. Det som siden har preget debatten, har nettopp gått mye på hva som er akseptabel risiko i forhold til fiskeriene, og hvilke områder som er robuste nok til å tåle petroleumsaktivitet

Aktørene i fiskeribransjen så med skepsis på åpningen av nye områder og var klare motstandere av åpning gjennom hele perioden. Det ble fra lokale fiskerlag truet med aksjoner mot leteboring dersom det ble åpnet for slikt. Det var særlig petroleumsvirksomhet på fiskefeltene og den mangelfulle oljevernberedskapen som bekymret fiskeriorganisasjonene. Spørsmålet om hva som var *god nok* oljevernberedskap skulle bli omstridt i debatten også senere. Dette var imidlertid til syvende og sist en politisk vurdering, på lik linje med hva som skulle bli regnet som gode nok beslutningsgrunnlag under de senere debattene om åpning i nord. Den 10.mars 1977 sa et flertall i Stortinget ja til oljeboring nord for Stad, med planlagt oppstart våren 1978. Både statsminister Nordli og industriminister Bjartmar Gjerde gikk inn for åpning. Miljøvernminister Gro Harlem Brundtland var imot åpning av området. SV og mellompartiene KrF, Venstre og Senterpartiet kom med et forslag om utsettelse som ble avvist. Det ble imidlertid også vedtatt at man før oppstart i 1978 skulle legge frem en ny stortingsmelding.⁵⁷ Alt lå allikevel klart for en snarlig åpning for petroleumsvirksomhet i nord. Et oljeutslipp i Nordsjøen skulle imidlertid forsinke prosessen noe.

Den risikable oljebransjen.

Den 22. april 1977 gikk alarmen på Bravoplattformen på Ekofisk. Meldingen gikk på en ukontrollert utblåsning fra riggen, og mannskapet ble evakuert. Ulykken ble en alvorlig vekker. Det skulle nemlig vise seg at det ikke fantes norsk kompetanse eller utstyr til å stoppe utblåsningen, og en amerikansk spesialist på feltet, Paul "Red" Adair med assistenter fra Red Adair Company, måtte tilkalles. Oljen nådde ikke kysten, og de miljømessige skadene var derfor relativt begrensede, det er beregnet at mellom 100 og 1000 sjøfugl døde. Ulykken førte

---

⁵⁶ St.meld.nr.91 (1975-1976). Petroleumsundersøkelser nord for 62 breddegrad, s. 84.

⁵⁷ Ryggvik, Helge og Marie Smith-Solbakken (1997). *Blod, svette og olje. Norsk Oljehistorie bind 3* Norsk Petroleumsforening Oslo: Leseselskapet, s. 183.

derimot til den største internasjonale mediedekning i norsk historie, og fokuset ble satt på manglende oljevernberedskap. Hendelsen kom til å føre til en kortere utsettelse av planene om å åpne nord for Stad. Arve Johnsen skriver følgende i sin bok *Norges evige rikdom*: ”Under normale forhold ville nok oljeboringen ha startet i slutten av 1970-årene, men utblåsningen på Ekofiskfeltet i 1977 resulterte i at den første boresesongen startet i 1980”.⁵⁸ Det ble klart at oljevernberedskaper hadde vært for dårlig, og Norsk Oljevernforening for Operatørselskap (NOFO) ble dannet som følge av utredningen og undersøkelsene i kjølvannet av ulykken. Alle operatørselskaper på norsk sokkel ble medlem av NOFO, som fikk ansvaret for å etablere og opprettholde oljevernberedskap i forbindelse med offshorevirksomheten.⁵⁹ Bravoulykken førte til en utsetting av spørsmålet om oljeboring nord for Stad, men spørsmålet skulle ikke ligge i bero lenge. Industriminister Bjartmar Gjerde uttalte den 7. mai 1978 at regjeringen var kommet til at det som hadde skjedd ikke gav grunnlag for å endre hovedlinjene i oljepolitikken.⁶⁰

Natur og Ungdom og andre kritikere av videre oljeutbygging mente at Bravoulykken måtte få konsekvenser for den videre oljevirkosomheten. Det var særlig lokallagene i Nord Norge som var aktive i forhold til debatten rundt åpning nord for Stad. Natur og Ungdom var også med å stifte ”Folkeaksjonen mot boring nord for den 62. breddegrad” i Harstad høsten 1979. Særlig langs kysten var det stor motstand mot planene, fordi man mente at oljevirkosomheten ville kunne komme i konflikt med fiskeriene.

Det var også en del andre oljeulykker som var med å sette fokus på miljørisikoen ved oljevirkosomheten. Den 3. juni 1979 startet en utblåsning på Ixtoc 1 i Mexicogulfen i USA som varte i hele 295 dager. Også her var blant annet Red Adair Company med på aksjonen, men utblåsningen skulle vise seg umulig å kvele, da det snart tok fyr i utslippet. Dette er til i dag verdens største utslipp i fredstid, og regnes for å være verdens nest største utslipp noensinne.⁶¹ Samme år forliste også lasteskipet Amoco Cadiz ved kysten av Bretagne i Frankrike og over 200 tusen tonn olje nådde land.⁶² I Norge skjedde det også et oljeutslipp i 1979. Et marginalt

⁵⁸ Johnsen, Arve (2008). *Norges evige rikdom. Oljen, gassen og petrokronene*. Oslo: Aschehoug, s. 150.

⁵⁹ NOFOs hjemmesider.

⁶⁰ Gundersen, Håkon (1977). *Blow out! Norsk oljepolitikk- penger foran sikkerhet?* Oslo: Aschehoug, s. 133.

⁶¹ Store mengder av olje ble sluppet ut, men det ble rapportert meget få skader forårsaket av oljesøl. Noen erfaringer må Norge ha fått etter Bravoulykken, for norske eksperter ble hentet inn for å bistå med opprydningsarbeidet. De relativt små miljøskadene tydet på at i sørlige og varme farvann fordampet større mengder hydrokarboner og forvitringen ved nedbrytende bakterier skjedde hurtigere enn hva tilfellet ville være lenger nord. Dette har man også senere sett ved oljeutslipp i Persiabukta. Om Ixtoc-utslippet: <http://www.incidentnews.gov/incident/6250/>

⁶² Fordi utslippet nådde land, og også på grunn av mindre nedbrytende organismer enn i Mexicogulfens varme havmasser, forårsaket det store miljøødeleggelser. Skipet grunnstøtte på kysten og svært dårlig vær begrenset

oljeutslipp i Varangerfjorden i Finnmark drepte mellom 10.000 og 20.000 sjøfugl, hovedsakelig lomvi, som allerede var en svært sårbar art.⁶³ Dette viste at selv et marginalt utslipp kunne gjøre stor skade, når det bare skjedde på verst mulig tidspunkt: Når det fantes store mengder fugl i området. Det var allikevel Bravoulykken som skulle brenne seg mest fast i folks bevissthet. Selv om miljøskadene var små, var mediedekningen og debatten i ettertid stor.

Alle de nevnte utslipp har relevans for debatten, da disse ble brukt som en styrking av oljemotstandernes argumenter om miljørisikoen ved oljevirkosomheten. I tiden etter utblåsningen i Mexicogulften ble det en tid også fokus på hvilke katastrofale følger det *kunne* få dersom man ikke klarte å stoppe utslippene. Leder for Norges Fiskarlag, Martin Dahle, hadde følgende kommentarer til den foreslåtte åpningen nord for Stad: ”Vi har aldri på noe tidspunkt sagt nei til oljeboring på norsk sokkel. Det har vi ikke ansett som realistisk politikk. [...] Vi har imidlertid sett det som vår oppgave å understreke at fiskerinæringen er den næringen som blir urimelig skadelidende av oljeaktiviteten. Det hadde vært ønskelig om olje og fisk kunne leve side om side, men vi må erkjenne at det foreligger en interessekonflikt som det ikke blir lett å løse [...] Det er jo sagt fra kompetent hold at dersom været ikke er spesielt gunstig, er det lite som kan gjøres for å samle opp oljen. [...] Utblåsningen i Mexicogulften har også satt en støkk i noen og enhver [...] Man skal ikke undervurdere skadene, og dessuten vet vi ennå for lite om langtidsvirkningene”, kommenterte Dahle.⁶⁴ Her ser vi det klassiske eksempel på den usikkerheten de fleste innen fiskerinæringen følte rundt de potensielle skadevirkningene av petroleumsvirksomheten.

Oljemotstanderne fikk stor drahjelp av Bravoulykken og andre ulykker, som Ixtoc, for sine argumenter om hvor potensielt risikabel petroleumsutvinning var. Det har i det hele tatt vært et gjennomgående trekk i mye av norsk oljedebatt og norsk miljødebatt for øvrig, at miljøinteresse og bekymring for miljøet hos befolkningen generelt har vært avhengig av slike sjokk for å sette miljø på dagsordenen. Bravoulykken bidro altså til å sette fokus på

---

mulighetene for opprydning den første tiden etter ulykken. Dette har sin parallell i senere utslipp langs norskekysten. Oljevernberedskapen og utstyr fungerer dårlig i dårlig vær. Det er imidlertid i dårlig vær og dårlig sikt at de fleste ulykkene skjer. Kilder: Om Amoco Cadiz: B Børresen, Jan Aske (1993). *Olje på havet* Oslo: Ad Notam Gyldendal og <http://www.incidentnews.gov/incident/6241/> og BBC On this day 24 March 1978: *Tanker Amoco Cadiz splits in two*

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/march/24/newsid_2531000/2531211.stm

⁶³ Arctic Monitoring and Assessment Programme (1997). *Forurensning i Arktis: Tilstandsrapport om det arktiske miljøet* Oslo: AMAP Norge, s. 153.

⁶⁴ Artikkel i Dagbladet av Arne Sellæg, 12. januar 1980.

miljøfarene ved petroleumsindustrien. Men det er vanskelig å sette dagsorden i offentligheten og mediene og beholde den for en lengre tid. Styrkingen av miljøargumentene etter Bravoulykken kom da også til å være kortsiktig, selv om resultatet ble økt satsing på en oljevernberedskap som inntil da hadde vært nesten fraværende. Men i forhold til debatten om olje i nord kom ulykken kun til å føre til en kort utsettelse av åpningen nord for Stad.

En annen ulykke skulle ha mindre betydning for debatten om olje i nord, men bli et tragisk eksempel på de menneskelige skjebnene i historien om det norske oljeeventyret. Under en storm i Nordsjøen den 27. mars 1980 fikk boligplattformen Alexander Kielland på Ekofisk-feltet slagside og veltet. 123 mennesker mistet livet. Dette var Norges desidert største oljekatastrofe, og selv om miljøskadene var få, var den menneskelige tragedien desto større. Det hersket en viss usikkerhet om årsaken til ulykken. Kommisjonen som gransket ulykken, konkluderte med tretthetsbrudd i en del som var laget på et fransk verft. De norske aktørene fikk dermed ikke hovedansvaret for ulykken.⁶⁵ Ulykken var allikevel en stor vekker for hele miljø og sikkerhetsarbeidet på norsk sokkel. Etter denne tragedien ble det igjen stilt spørsmålsteget ved åpningen nord for Stad fra opposisjonspartiene. Kåre Kristiansen fra KrF mente Stortinget burde fått revurdert saken om oljeleting nord for 62.breddegrad i lys av ulykken som hadde skjedd. Hanna Kvanmo fra SV mente det samme, og fremhevet at risikonivået ville øke jo flere plattformer som ble bygd. Senterpartiets Johan J. Jakobsen mente at man måtte være forsiktig med å utvide oljevirkksomheten til områder der påkjennningene og usikkerheten var enda større enn i Nordsjøen. Arbeiderpartiet og Høyres representanter avviste en slik tankegang. Gro Harlem Brundtland som hadde vært miljøvernminister til oktober året før, og som i februar 1981 dannet sin første regjering, uttalte følgende etter katastrofen: ”Vi får ta tingene i riktig rekkefølge nå. Først redning, så årsaken og til slutt konsekvensene. Ulykken i Nordsjøen burde ikke gi grunnlag for ugjennomtenkte politiske utspill- verken for Arbeiderpartiet til å forsvare seg, eller opposisjonen til å anklage”.⁶⁶ Den menneskelige tragedien på Alexander Kielland skulle da heller ikke få følger for åpningen nord for Stad, i motsetning til den utsettelsen som skjedde etter Bravoulykken.

Det politiske spillet

I debatten rundt åpning for petroleumsvirksomhet nord for Stad var det Arbeiderpartiet og Høyre som var pådriverne. Det var da også Arbeiderpartiet med støtte fra Høyre som fikk

---

⁶⁵ Helge Ryggvik i SAFE magasin nr 1. 2005.

⁶⁶ Bratholm, Eva Nordsjø-katastrofen Det er ikke gått politikk i katastrofen Dagbladet 29.mars 1980

igjennom vedtaket om åpning nord for Stad i Stortinget. Alle Arbeiderpartiets fylkeslag var for åpning nord for Stad. Miljøverndepartementet ved Gro Harlem Brundtland som var miljøvernminister i årene 1974 til 1979, var i sin tid som miljøvernminister klart i opposisjon til regjeringen. Miljøverndepartementet fungerte som en viss brems i trykket mot å få åpnet områdene nord for 62 breddegrad for petroleumsvirksomhet. Åpningen i 1977 ble som tidligere nevnt utsatt på grunn av mangelfull oljevernberedskap, noe også utblåsningen på Bravoplattformen i april 1977 skulle understreke.

Venstre hadde etter partiets splittelse i 1972 fått et økt økologisk fokus⁶⁷, var mer bevisst på å holde en grønn profil, og partiet var en klar motstander av åpning. Det samme var Sosialistisk Venstreparti, selv om begrunnelsen for motstand var noe annerledes. Også Kristelig Folkeparti og Senterpartiet var skeptiske til for raskt økning av petroleumsaktiviteten. Kristelig Folkeparti koplet sin miljøverninteresse mye opp til sitt syn på menneskets forvalteroppgave ovenfor naturen og skaperverket.⁶⁸ Senterpartiets motstand kom i stor grad av hensynet til fiskeriene. Senterpartiet har naturlig nok som oftest talt primærnæringenes sak, og når det gjelder klassisk naturvern på land, har ikke partiet vært begeistret for vern, da dette i motsetning til vern av fiskeriområder vil kunne påvirke primærnæringens vilkår.

Det var da også særlig hensynet til fiskeriene og havmiljøet, samt spørsmål knyttet til om oljeberedskapen var god nok, som var grunnlaget for bekymring for politikere og fagfolk. I mars 1980, like før Stortinget skulle ta den endelige avgjørelsen om boring nord for Stad, inviterte Fylkeslagene for Troms for partiene V, SV, KrF. og SP til pressekonferanse i Tromsø. Appellen var å vente med åpning til nødvendig infrastruktur var utbygd først, slik at det kunne bli reelle ringvirkninger for landsdelen. Ønsket blant oljetilhengere i nord var da som nå å få mest mulig lokale ringvirkninger på land av den kommende aktiviteten til sjøs. På møtet var det også samlet eksperter for å snakke om risikoen ved oljeutslipp i nord. Debatten om olje i nord har hele tiden vært preget av usikkerhet blant forskermiljøene om hvilke konsekvenser petroleumsvirksomhet i nord ville kunne få, og hvor sårbare områdene var. Det har allikevel i løpet av debatten vært en klar *føre-var* holdning i forskermiljøene angående miljøeffektene rundt petroleumsindustrien. Forskermiljøer særlig innen miljø, sjøfugl og fiskeri har påpekt at man visste for lite om effektene av oljeutslipp på sjøen og sammenhengene i økosystemene. Økosystemenes sårbarhet for overfiske hadde man allerede

⁶⁷ Aardal, Bernt (1993). *Energi og miljø. Nye stridsspørsmål i møte med gamle strukturer*.

Rapport 93:15 Oslo: Institutt for samfunnsforskning .

⁶⁸ Ibid.

fått bevist gjennom flere historiske krakk i viktige fiskerbestander, slik som sammenbruddet i sildebestanden langs Norskekysten som nevnt i kapittel 2.

Motstanden fra ulike aktører som miljøbevegelsen, fiskerinæringen og opposisjonen på Stortinget var stor til det siste. 13 mars 1980 fremmet Hanna Kvanmo utsettelsesforslag på vegne av sitt eget parti SV, samt Venstre, Senterpartiet og KrF. Grunnen var en utredning fra tre jurister ved institutt for fiskerifag i Tromsø som konkluderte med at det kunne reises tvil om lovhjemmelen for å åpne viktige fiskefelt for oljeboring. Justisdepartementet avviste allikevel dette, men understreket at tiden ikke hadde vært tilstrekkelig for å utrede spørsmål grundig. Det var på dette grunnlaget at de fire partiene satte frem forslag om utsettelse. Olje og energiminister Bjartmar Gjerde fra Arbeiderpartiet uttalte i den forbindelse at ”nå har vi gjort alt som er mulig for å redusere skader og ulemper for fiskerne. Lenger kommer vi ikke hvis vi overhodet skal sette i gang borevirksomhet i Nord-Norge”.⁶⁹ Med Arbeiderpartiets og Høyres stemmer ble utsettelsesforslaget avvist med 76 mot 26 stemmer. Dermed var det endelige klarsignal for petroleumsaktivitet nord for 62.breddegrad gitt. Arne Finborud i Dagbladet kommenterte det slik: ”Den store koalisjonen viste atter sin styrke i Stortinget i går. Oljeletingen blir satt i gang utenfor Trøndelag og Troms til sommeren selv om fire av seks partier i Stortinget vil noe annet. Det hjelper bare så lite når Arbeiderpartiet og Høyre står sammen”.⁷⁰ Denne alliansen mellom de to toneangivende partiene på Stortinget viste her for første gang hvor flertallet i Stortinget lå: Flertallet var for økt petroleumsaktivitet på norsk sokkel.

Skepsis og begeistring i nord

Det var både skepsis og begeistring i Nord-Norge i forbindelse med planene for å åpne for petroleumsvirksomhet i Midt-Norge og Nord-Norge. Ekofisk-funnet hadde ført til en økt statlig satsning på oljevirksomheten som en ny viktig næring gjennom opprettelsen av OD, Statoil og OED. Oljeindustriens aktører var aktive i perioden. Oljedirektoratet og etter 1978, Olje og Energidepartementet, var sentrale i arbeidet om å få tilgang til nye leteområder. Etter at Oljedirektoratet ble opprettet i 1973, ble ansvaret for de seismiske undersøkelsene gradvis overtatt av direktoratet, som foretok seismiske undersøkelser nord for stad fra 1973 og fremover.⁷¹

---

⁶⁹ Nordlys 14. mars 1980.

⁷⁰ Finborud, Arne ”Den kalkulererte risiko i nord” Dagbladet 14. mars 1980.

⁷¹ Per Kotte (tidligere informasjonssjef i Statoil) i Kamfjord, Georg (red.) (1982). *Nord Norge og oljen Forventninger til næringens innpass i landsdelen* Oslo: Tiden Norsk Forlag, s. 112.

I forbindelse med åpning i nord ble Harstad hovedbase for undersøkelsesboring utenfor Nord-Norge, og byen opplevde sin begrensede oljeboom. I 1980 var Oljedirektoratet, Statoil, Hydro, samt utenlandske selskap som Esso og Conoco etablert i Harstad. I tillegg var det blitt etablert en rekke lokalt baserte selskaper som Norbase (et basedriftselskap som var eid 50 % av Statoil), Ishavsolje, Norservice og Norminol.⁷² Forventningene var følgelig store blant mange i lokalsamfunnet. En rekke små private selskap ble også dannet i optimismen etter Ekofisk. En rekke av disse skulle vise seg å ha en kortvarig levetid. Men satsningen på Harstad som oljesenter i nord førte til en stor grad av optimisme i området.

Nordlys leder etter utsettelsesforlaget ble avvist den 13. mars illustrerer noe av den optimismen som var knyttet til fremtidig petroleumsvirksomhet i nord og også hvor opphetet debatten til tider hadde vært: ”Skal juridiske sider forhindre start av prøveboring nord for 62.br.gr? [...] Egentlig er det uhyre merkelig at radikale mennesker blant boremotstanderne, later til å ha klokketro på juridiske spissfindigheter.[...] Selvsagt er da også hensynet til en fra før hardt presset fiskerinæring det aller viktigste i forbindelse med oljevirkosomheten [...] Imidlertid vil det være nødvendig for landsdelen å styrke det eksisterende næringsliv utenom fiskeriene, og om mulig utvikle nye næringsaktiviteter [...] På vegne av landsdelen er vi glade for det vedtak Stortinget har gjort. Vi tror også at mange av de som har stilt seg skeptisk til leteboring ut fra en ærlig følt betenkelighet overfor oljevirkosomhetens konsekvenser, på sikt vil kunne gå inn i en fruktbar debatt om hvilke krav landsdelen bør stille. Vi trenger også fortsatt en våken opinion som kan reagere hvis kravene til sikkerhet ikke blir tatt alvorlig nok, eller hvis arbeidet med å utvikle et best mulig oljevernustyr blir for lavt prioritert”.⁷³ Her kommer altså oljetilhengernes argumentasjon klart frem: Oljen vil kunne skape en ny næring for en landsdel med behov for nye arbeidsplasser. Oljetilhengerne hadde respekt for fiskernes krav om at den viktige næringen ikke skulle bli skadelidende, og derfor burde man satse på oljevernberedskap. Alle aktører både innen olje, fiskeri og miljø hadde fokus på at fiskeriene, altså de viktige kommersielle artene, ikke måtte bli skadelidende. Slogordet *olje eller fisk* er da også betegnende for hva miljøvernaktørene mente sto i fare. Sjøfuglbestandenes talsmenn var ennå ikke kommet på banen i den offentlige debatten.

Nordlandspostens leder hadde en noe annen konklusjon: ”Som ventet vedtok Stortinget med stort flertall å sette i gang prøveboring nord for 62.breddegrad til våren. Vi mener selv at

---

⁷² Ibid. s. 115.

⁷³ Jaklin, Gunnar ”Oljeboring i nord”, Leder i Nordlys 14. mars 1980.

prøveboringen godt kunne vært utsatt et år eller to, men det vedtaket Stortinget nå har fattet må selvsagt respekteres [...] forsøk på såkalt sivil ulydighet ute på oljefeltene bør det bestemt advares mot. [...] Det har vært hevdet at oljevirkksomheten vil ramme primærnæringene ved at fiskere og gårdbrukere trekkes ut av lokalsamfunnene og går over i oljevirkksomheten. Hvis man her skal være konsekvent, må man argumentere mot jernbanen på samme måte som mot oljevirkksomheten.”⁷⁴ Det hadde vært en debatt om oljenæringens innvirkning på arbeidstilgangen i andre næringer. Petroleumsvirkksomheten *nasjonalt* skulle vise seg å få innvirkning på blant annet lønnsnivå, men store omveltninger i arbeidsmarkedet i nord skulle ikke bli noen realitet, ei heller jernbane videre fra Fauske til Narvik, som hadde vært et stadig tilbakevendende spørsmål i svært mange år.

Det var allikevel skepsisen som preget den lokale opinionen, særlig i sterkt fiskeriavhengige distrikter, på slutten av 1970-tallet. En rekke lokale motforeninger ble dannet. Den mest fremtredende i så måte og som har blitt nevnt tidligere i denne oppgaven, var ”Folkeaksjonen mot boring nord for den 62 breddegrad”. Folkeaksjonen ble dannet i den nytitulerte oljebyen Harstad høsten 1979, da debatten var på det sterkeste. Aksjonen var en sammenslutning av ulike interesser: lokale motstandere, fiskeri, samt en rekke miljøorganisasjoner og deres lokale avdelinger. Det er typisk i så måte at slike konstellasjoner blir dannet i kampen for en felles sak. Liknende konstellasjoner ble skapt under flere kampsaker som forente ulike grupper, slik som Mardøla og andre utbyggingskonflikter, samt under EF-striden før 1972. Like før den endelige avgjørelsen i Stortinget skulle falle, ble det den 27. februar arrangert et møte Tromsø. Møtet var arrangert av Studentersamfunnet og Tromsø-gruppa av SNM. På møtet ble det henvist til en nylig fremlagt gallupundersøkelse, bestilt av NRK Troms, som konkluderte med at 70 prosent av befolkningen i Nord-Norge ønsket at leteboringen skulle utsettes, og at motstanden var økende. Dette står i sterk kontrast til hvordan opinionen i nord skulle utvikle seg frem mot debatten i perioden 2001 til 2006, noe som diskuteres i senere kapittel. Innlederen, programsekretær i NRK Bjørn Nilsen, fremhevet likhetene med EF-kampen og henviste til Ixtoc-ulykken som viste at en utblåsning i verste fall ikke kunne la seg stoppe, i motsetning til Bravoulykken. I tillegg henviste flere på møtet til at det fremdeles fantes en rekke ubesvarte spørsmål angående virkningen av oljesøl på miljøet, og at oljevernberedskapen ikke holdt mål. På grunn av Høyre og Arbeiderpartiets holdning i saken var det allikevel små forhåpninger om å få utsettelse av åpning. Tittelen på artikkelen i

---

⁷⁴ Leder i Nordlandsposten 15. mars 1980.

Nordlys var da også ”Oljemotstanderne resignerer tross framgang på gallupen”.⁷⁵ De siste krampetrekningene kom helt i forkant av avgjørelsen i mars kalt *Aksjon: Utsett Oljeboringa i Nord*. Aksjonen samlet over kort tid rundt 25.000 stemmer.⁷⁶

Åpning nord for Stad

I 1976 hadde et statlig utvalg blitt satt ned for å se på mulighetene og de samfunnsmessige og miljømessige konsekvensene knyttet til permanent petroleumsproduksjon nord for Stad. Tamburstuen-utvalget ved formann Trygve Tamburstuen avga sin utredning til Olje og Energidepartementet 21. mai 1980. Utredningen var preget av optimisme i forhold til de ringvirkningene som kunne skapes ved petroleumsvirksomhet i nord: ”En permanent petroleumsvirksomhet vil etter hvert kunne skape et betydelig antall nye arbeidsplasser i de nordlige landsdeler”.⁷⁷ Budskapet i utredningen, som preges av stor optimisme rundt mulighetene i nord, er at aktiviteten må starte raskest mulig, da det ville ta mange år før eventuell produksjon kunne komme i gang: ”Som utgangspunkt for denne utredningen antas at en produksjonsfase neppe kan ta til før 1990, forutsatt borestart i 1980. Dersom det blir gjort drivverdige funn tidlig, kan det imidlertid være nødvendig å treffe viktige avgjørelser om utbygging tidlig i 1980-årene.”⁷⁸

Utvalget så på de potensielle miljørisikoene som små: ”..selv med et omfattende oljesøl neppe er grunn til å frykte noen langvarig skade på fiskeressursene og det øvrige marine miljø”⁷⁹ Rapportene fra Havforskningsinstituttet summeres blant annet slik: ”et oljeuhell neppe vil få varige virkninger på det marine miljø [...] virkningene på fiskeressursene ikke kan bli dramatiske” Utvalget refererer riktignok med visse sentrale usikkerheter: ”at olje, etter å ha mistet sin direkte giftvirkning fortsatt og i lang tid kan skade sjøfugl og livet i strandsonen [...] at det fremdeles er noe usikkerhet om de ikke-dødelige virkningene av olje på enkeltorganismer i det marine miljø.”⁸⁰ Det var disse usikkerhetene rundt virkningene av oljeutslipp og også seismisk aktivitet som også senere skulle bli aktuelle stridsspørsmål.

Den 13.mars 1980 tilrådte Industrikomiteen igangsetting av leteboring utenfor kysten av Midt-Norge og Nord Norge. Det var en sterk splittelse i Stortinget om denne saken, som

⁷⁵ Moe, Kjell ”Oljemotstandere resignerer tross framgang på gallupen”, Nordlys 29. februar 1980.

⁷⁶ Nordlandsposten 24. mars 1980.

⁷⁷ NOU 1980:25 *Muligheter og konsekvenser ved petroleumsfunn nord for 62 breddegrad N*, s. 10.

⁷⁸ Ibid. s.11.

⁷⁹ Ibid s. 19.

⁸⁰ Ibid s. 123.

tidligere nevnt. Det er lite i ettertid som tyder på at det forelå planer om ikke å åpne nord for Stad. Petroleumsvirksomhet nord for Stad ble aktualisert allerede når de første helhetlige planer om norsk oljepolitikk ble klarlagt, blant annet gjennom oljepolitikkenes 10 bud fra 1971. Det niende punktet omhandlet de særlige forhold forbundet med fremtidig aktivitet nord for Stad. OD hadde startet sine seismiske undersøkelser i Barentshavet allerede i 1973. I den femte konsesjonsrunden i januar 1980 ble det for første gang gitt konsesjoner til leteboring nord for 62 breddegrad. Det ble gitt tre utvinningstillatelser: en på Haltenbanken i Norskehavet og to på Tromsøflaket.⁸¹ Det ble kun gitt tillatelser til norske selskap. Dette kan forklares ut fra to faktorer: Fornorskninglinjen som sto sterk frem til oljeprisfallet i 1986 og som hadde som ønske å bygge opp sterke norske aktører, samt forholdet til Sovjetunionen, som klart hadde uttrykt at man var sterkt skeptisk til internasjonal deltakelse i nord, da i særdeleshet Barentshavet⁸²

Det var en rekke faktorer som hadde ført til at det ikke ble åpnet for petroleumsvirksomhet i nord før i 1980: Hensynet til fiskeriene og miljøet spilte en stor rolle. Bravoulykken hadde ført til en viss utsettelse av spørsmålet. Alexander Kielland ulykken i 1980 hadde derimot, som før nevnt, ikke innvirkning på åpningen videre nordover. Forholdet til daværende Sovjetunionen var også viktig. Utenriksdepartementet ønsket å gå varsomt frem i nord, særlig i de østlige delene av Barentshavet, der usikkerheten om grensene var størst.⁸³ Norsk politikk ovenfor den store naboen i øst i perioden etter andre verdenskrig var en avspenningspolitikk. Man ønsket ikke unødige provokasjoner. Det skulle senere vise seg at forholdet mellom Russland og Norge skulle bli gradvis bedret, noe som diskuteres i neste kapittel. Ikke alle var fokusert på avspenning i nord. Et argument for utbygging som også har sine paralleller i den langt senere debatten rundt årtusenskiftet, dreide seg om Sovjets rolle i nord. I en artikkel i Dagbladet under overskriften ”Sovjets oljeplaner i Barentshavet: Norge kan bli tvunget til å starte boring” blir Sovjets gryende oljeplaner i Karahavet, øst for Novaja Zemlja kommentert. Ole- Jacob Kvinnsland, som var redaktør i oljemagasinet *Noroil*, uttrykte sin bekymring slik: ”Det er langt større grunn til å være bekymret over russisk oljeboring i Barentshavet enn den norske oljeboringen nord for 62.breddegrad [...] Sovjet kan begynne å bore etter olje

---

⁸¹ I området som i petroleumskartleggingen gikk under navnet Troms 1.

⁸² Lie, Einar (2005) *Oljerikdommer og internasjonal ekspansjon: Hydro 1977-2005* Oslo: Pax Forla, s. 49. Også i Tamnes, Rolf (1997) *Oljealder 1965-1995 Norsk Utenrikspolitisk historie bind 6* Oslo: Universitetsforlaget.

⁸³ Tamnes, Rolf (1997). *Oljealder 1965-1995 Norsk Utenrikspolitisk historie bind 6* Oslo: Universitetsforlaget, s. 324.

uavhengig av forhandlingene om delelinjen er slutført eller ikke”.⁸⁴ Det fremheves i artikkelen at dersom Sovjet begynner å bore vest i Barentshavet, kan Norge bli tvunget til å hevde sin suverenitet i området ved å starte boring i østlige norske Barentshav. Her ser man altså for første gang argumentet om å være først ute i Barentshavet, for å komme russisk aktivitet i forkjøpet, brukt i debatten om olje i nord.⁸⁵

I forkant av den første oljeboringen som skulle finne sted sommeren 1980 var fremdeles debatten stor. I en undersøkelse for Dagbladet utført av MMI i mars 1980 kommer det fram at et flertall av det norske folk mener funn av olje har vært til stor nytte for Norge. Dagbladets vinkling var derimot på spørsmål rundt utbyggingstempoet som var aktualisert ved debatten om åpning nord for Stad. Her mente 60 prosent av de spurte at tempoet ikke burde økes.⁸⁶ Men med åpningen nord for Stad var det lagt sterke føringer på styrket aktivitet i nord i den påfølgende perioden fra 1980, en periode der oljen skulle få stadig sterkere betydning for det norske samfunn. Stadig nye områder skulle komme til å bli interessante for åpning i nord ettersom olje og gasslagrene Nordsjøen gradvis ble tappet, og Nordsjøen gikk inn i en såkalt moden fase.⁸⁷ Åpningen nord for Stad var en relativt forsiktig start, men det var allikevel en skjellsettende begivenhet: for første gang var det gitt utvinningstillatelser nord for 62 breddegrad, og man hadde ved tillatelsene på Tromsøflaket også beveget seg betydelig nord for en annen grense, nemlig Polarsirkelen. Denne konsesjonsrunden ble derfor starten på petroleumsvirksomheten i norsk Arktis.⁸⁸

Oppsummering

I denne perioden ble det videre grunnlaget for Norges oljerikdom lagt gjennom et havnåm som sikret norsk suverenitet over havområdene også nord for grensen for Nordsjøen som går ved Stad. Samtidig ble det en opphetet debatt om hvorvidt man skulle tillate

---

⁸⁴ Sellæg, Arne ”Sovjets olje-planer i Barentshavet: Norge kan bli tvunget til å starte boring”, Dagbladet 19.april 1980.

⁸⁵ På dette tidspunkt dreide det seg om å være først ute med aktivitet på grunn av suverenitetshevdelse. I den senere debatten skulle også miljøargumentet bli hyppig brukt som et argument *for* boring, for å sette en såkalt miljøstandard i nord.

⁸⁶ Forr, Gudleiv ”MMI Dagbladet om folkets syn på oljepolitikken: Stort flertall mot øking av utvinningsnivået” Dagbladet 31.mars 1980.

⁸⁷ Modne petroleumsområder er områder som er godt utforsket og utbygd med petroleumaktivitet. Det at stadig nye områder langs norskekysten blir å regne som modne områder betyr også at lagrene er i ferd med å tømmes. For å holde oppe produksjonsnivået trenges da både ny teknologi for å få mest ut av eksisterende felt, samt tilgang til nye områder.

⁸⁸ Med unntak av Svalbard, der oljeletingen startet tidligere enn på norsk sokkel, men der det ikke ble gjort drivverdige funn av petroleum.

petroleumsvirksomhet nord for Stad.⁸⁹ Frontene, særlig mellom miljø og fiskeriaktører på ene siden og petroleumsinteressene på andre siden, var harde, og slagord som *olje eller fisk* ble hyppig brukt av miljøaktørene. Det ble tidlig klart blant oljetilhengere at en form for *sameksistens* mellom de to store næringene olje og fiskeri var viktig for å få støtte til videre petroleumsvirksomhet. Det ble imidlertid sterk motstand fra fiskerihold mot åpning. Fokuset på sameksistens kom til å bli stadig sterkere ved den senere debatt om petroleum i nord. Bravoulykken i 1977 ble en vekker for den nye oljenasjonen og demonstrerte miljøfarene ved den nye virksomheten. Denne og andre oljeulykker ble en viktig støtte for oljemotstandernes argumenter om *miljøfarene* ved petroleumsvirksomheten. Men det skulle vise seg at det var vanskelig for oljemotstandere å klare å beholde dagsorden i den offentlige debatten lenge. Bravoulykken førte kun til en *midlertidig* utsettelse av spørsmålet om åpning nord for Stad. Men det skulle vise seg at det var vanskelig for oljemotstandere å klare å sette dagsorden i den offentlige debatten. Også den store tragedien på Alexander Kielland plattformen i 1980 var en alvorlig påminnelse om behovet for økt sikkerhet i virksomheten, men denne ulykken skulle ikke komme til å utsette åpningen⁹⁰ nord for Stad som skjedde samme år.

Det er allikevel verdt å merke seg at de største miljøskadene ikke skjedde ved den operasjonelle virksomheten ved plattformene, men ved oljeutslipp fra skip, noe som også senere skulle vise seg å være tilfelle. Det var stor usikkerhet om hvilke langtidsvirkninger oljevirkosmheten ville ha på miljøet i havet, et økosystem man hadde liten kunnskap om. Også spørsmålet om hva som er god nok oljevernberedskap og godt nok beslutningsgrunnlag for åpning er strids spørsmål som man skal se mer av i den senere debatten.

Det er også verdt å merke seg at det er en opplagt kontrast mellom denne og den senere debatt om olje i nord. I dette tilfellet sto kampen først og fremst om man i det hele tatt skulle åpne for petroleumsvirksomhet nord for Stad. Men som det har blitt beskrevet i dette kapitlet, var det svært lite sannsynlighet for at hele området nord for Stad skulle vernes fra petroleumsvirksomhet. Stortingsflertallet, representert ved Arbeiderpartiet og Høyre, ønsket en opptrapping av petroleumsaktiviteten på norsk sokkel.

---

⁸⁹ Grensen mellom Nordsjøen og Norskehavet følger den 62 nordlige breddegrad. Den 62 breddegrad går like sør for Stadlandet i Sogn og Fjordane. Grensedragningen stammet som tidligere nevnt fra avtalen mellom Storbritannia og Norge i 1965 om delingen av havområdene i Nordsjøen. Stad er et historisk kjent og beryktet seglingsmerke, og grensen ved Stad ble av en viss symbolsk betydning, ikke ulikt den senere debatten om Lofoten-Vesterålen.

⁹⁰ Mye av denne oppgaven fokuserer på begrepene som blir brukt og det diskuteres senere om det ikke har foregått en viss kamp om begrepene innhold. Åpning nord for Stad og senere åpninger av områder er heller ikke et helt nøytralt begrep. *Åpning* blir av mange oppfattet som noe positivt, i motsetning til et område som er lukket.

Det er i denne debatten at en rekke sentrale begreper introduseres for første gang: *olje eller fisk* er allerede nevnt, de potensielle *ringvirkningene* lokalt ble et stadig viktigere argument etter hvert som petroleumsindustrien ble gradvis større og mer betydningsfull for det norske samfunnet. Både de potensielle mulighetene og farene utgjorde viktige argumenter både for oljemotstandere som for oljetilhengere, både på nasjonalt og lokalt nivå. I den femte konsesjonsrunden i januar 1980 ble det for første gang gitt konsesjoner til leteboring nord for 62 breddegrad, i områder som Norge fikk fullstendig suverenitet over i 1977, som nevnt under *det store havnåmet*. Det ble gitt et begrenset antall konsesjoner og kun til norske selskap. Dette hadde sin bakgrunn både i fornorskningsslinjen i oljepolitikken og forholdet til Sovjetunionen. Argumentet om at man burde være *først ute* i Barentshavet med petroleumsvirksomhet blir også lansert i denne perioden.

Kap 4 Norges sorte gull og de globale miljøproblemene (1980-2001)

Formålet med dette kapitlet er å undersøke bakgrunnen og forutsetningene for debatten om petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen som begynte rundt 2001. Det er en rekke begivenheter i dette tidsrommet som er av vesentlig betydning for å bedre forstå den senere debatten rundt forvaltningsplanen for Lofoten og Barentshavet. I løpet av tidsrommet 1980-2001 ble petroleum Norges største næring, og oljeaktørene vokste dermed både i makt og betydning. Norsk petroleumindustri kom inn i en mer moden fase, og fornorskningspolitikken på norsk sokkel ble gradvis erstattet av en ny fase preget av internasjonalisering, konsolidering av aktører og liberalisering på norsk sokkel. Dette gjorde at oljeaktørene i debatten i løpet av denne perioden ble færre, men større. Stadig nye områder på norsk sokkel ble i denne perioden åpnet for petroleumsvirksomhet. Etter en nedgang i interessen for miljøspørsmål tidlig i perioden, førte nye miljø saker til at miljø igjen ble satt på dagsorden. Det sentrale begrepet *bærekraftig utvikling* ble lansert av Brundtland-kommisjonen og kom til å bli et svært sentralt, om enn diffust, begrep i den senere miljødebatten. Miljøfokus ble gradvis mer globalt gjennom fokus på sur nedbør, ozonlaget og radioaktivt nedfall fra Tsjernobyl. I denne perioden kom også *menneskeskapte klimaendringer* for første gang på dagsorden i offentligheten. Exxon Valdez ulykken i Alaska satte igjen fokus på miljørisikoen ved petroleumindustrien. I perioden dukket det også opp en rekke nye aktører innen petroleum, fiskeri og miljøvern som kom til å få betydning i den kommende debatten om petroleum i nord.

Oljedrømmer i nord

”Om femten år er jeg tretti, og jobber som elektriker på en oljeplattform på Trænabanken. Det er et hardt liv, men vi tjener godt [...] Det er et helikopter som flyr oss til Sandnessjøen, og en luftputebåt som tar oss til og fra Selvær [...] Det er to fiskemottak her, men det er ikke så mye fisk nå som det var før. Det er vel på grunn av en blow-out vi hadde for noen år siden, men den stoppet vi ganske raskt.”⁹¹ Dette er hentet fra en skolestil skrevet i 1981 av Gunnar Sandøy, skoleelev fra Selvær, et fiskevær i Træna kommune på Helgeland. Dette utdraget viser godt de forventningene mange hadde om den nye næringens muligheter og også om utfordringene i nord.

---

⁹¹ Gunnar Sandøy i Kamfjord, Georg (red.) (1982). *Nord Norge og oljen Forventninger til næringens innpass i landsdelen* Oslo: Tiden Norsk Forlag, s. 9.

Harstad hadde allerede i 1974 fått en uformell status som den fremtidige regionale oljebasen i nord, men det tok tid før de store etableringene kom.⁹² Det var åpningen nord for Stad i 1980 som ga støtet til den økte aktiviteten. Harstads verkstedsindustri var i stor grad basert på verftene, som igjen fikk sine oppdrag fra fiskeriene. På grunn av mulig press på lønninger og arbeidskraft var det derfor ikke en udelt optimisme i byen når det gjaldt den nye næringen.⁹³ Det var altså først i 1980 at byen formelt ble utpekt som administrativt senter for oljevirkksomheten nordpå.⁹⁴ Forventningene blant lokale oljetilhengere var store til den nye næringen, kanskje noen ganger i overkant av hva man kunne forvente. Arve Johnsen, som den gang var konsernsjef i Statoil, har skrevet følgende om satsingen i nord: ”Jeg ble glad i landsdelen og dens mennesker. De er åpne, hjertelige og preget av en usedvanlig optimisme. Enkelte ganger synes avstanden mellom optimisme og virkelighet å være i største laget.”⁹⁵ Det var altså stor optimisme i nord, men erfaringene fra Stavanger-området hadde da også vist at de potensielle mulighetene innen næringen var voldsomme. I 1980 var også oljeinntektene begynt å komme, og både Statoil og Oljedirektoratet hadde eksistert i 8 år. Mange håpet at oljealderen nå skulle komme også til Nord-Norge.

Av de mange oljeselskapene som var blitt etablert etter oljerusen fra Ekofisk i 1970, var det en god del i Nord-Norge: Midnight Oil, Bankoil, Sagapart og Norminol, for å nevne noen.⁹⁶ Mange av disse hadde kort levetid, og det var de store etablerte selskapene som kom til å stå for den store satsingen i nord i hele perioden etter åpningen nord for Stad. Det ble en rekke etableringer i Harstad og en del, som kontorene til Statoil, Hydro og Grenland Group, holdt stand gjennom hele perioden, men det var Hammerfest som senere gjennom Snøhvit kom til å bli den virkelige petroleumsbyen i nord. ”Historien om oljedrømmen i Harstad er på mange måter historien om de tapte forhåpninger.” skriver historiker Kristian Steinnes.⁹⁷

Olje - Norges største næring

Petroleumsindustriens betydning økte utover perioden, og næringen utgjorde en stadig større andel av Norges brutto nasjonalprodukt. Inntektene fra olje- og gassindustrien varierte i stor

⁹² Sjølie, Ole – Christian ”Harstad-oljebyen i nord”, VG 28. september 1974.

⁹³ Svendsen, Rolf Dyrnes ”Møllestein om Harstads hals”, VG 6.mars 1980. Intervju med Harstads ordfører Johan Nordvik om næringslivets frykt for press på arbeidskraft og kostnader.

⁹⁴ Jon Gulowsen *De gjenstridige Harstad-verkstedene. Om møtet mellom oljesystemet og det gamle systemet i Nord-Norge*, i Olsen, Odd Einar og Francis Sejersted (red) (1996). *Oljevirkksomheten som teknologiutviklingsprosjekt* Oslo: Ad notam Gyldendal, s.181.

⁹⁵ Johnsen, Arve (2008). *Norges evige rikdom. Oljen, gassen og petrokronene*. Oslo: Aschehoug, s.150.

⁹⁶ Blant annet omtalt i Jaklin, Asbjørn (2004). *Historien om Nord-Norge* Oslo: Gyldendal, s.420.

⁹⁷ Sitert i Jaklin, Asbjørn (2004). *Historien om Nord-Norge* Oslo: Gyldendal, s.422.

grad i takt med oljeprisen, en oljepris som har hatt sine nedganger og oppganger. Tidlig på 1980-tallet var oljeprisen høy, og dette forårsaket stor optimisme og aktivitet på norsk sokkel. Den høye oljeprisen var som tidligere nevnt forårsaket av det andre oljeprissjokk i 1979, som var en følge av revolusjonen i Iran og den påfølgende krigen mellom Iran og Irak. Historisk har det helt siden 1970-tallet, altså i den perioden som oppgaven omhandler, vært store svingninger i oljeprisen.

I 1986 falt oljeprisen kraftig, noe som var dramatisk for norsk oljenæring og tilknyttede næringer, og interessen for nyinvesteringer falt. Oljeprissjokket i 1986, med et fall i oljeprisen til under 10 dollar fatet, hadde medført en finansiell risiko for den norske stat. Dermed oppsto et ønske om å gjenoppta stimuleringslinjen ovenfor utenlandske selskap og å gjøre nye deler av norsk sokkel attraktiv for både norske og internasjonale selskaper. Norske oljeselskaper og leverandørindustri hadde samtidig nådd et mer modent stadium og kunne nå stå på egne ben. Fornorskningslinja i norsk petroleumspolitikkk ble derfor fra rundt 1986 gradvis oppgitt. Slike nye tanker var også koplet til en generell renessanse for markedet og liberalisering innen norsk og europeisk energisektor.⁹⁸ Samtidig begynte en konsolidering blant de nå sterke norske oljeaktørene. Dette førte til at det var færre, men større og mer toneangivende petroleumssaktører under den kommende debatten om petroleumsutvinning utenfor Lofoten og Vesterålen.

Nye områder åpnes i nord.

I 1985 startet arbeidet med konsekvensutredningen for vurdering av åpning i Barentshavet Syd. Arbeidet varte fra 1985 til 1989. Resultatet i 1989 var at hele området Barentshavet Syd, unntatt Troms 2 ble åpnet. Området helt fra Lofoten til Barentshavet ble åpnet for seismisk aktivitet, med unntak av Troms 2 og med visse boretidsgrensninger. Åpningen omfattet også bevilgninger i Nordland 6, et av områdene det kom til å bli mye strid om senere. Under utarbeidelsen var det forsøk på dialog mellom Fiskarlaget og OED, men tanker om petroleumsfrie områder ble skrinlagt. Norsk oljepolitikk hadde så langt vist at så lenge et område først var åpnet for oljeleting og det ble funnet drivverdige petroleumforekomster, hadde ikke et eneste av disse områdene blitt vernet. En annen faktor som spilte inn, var at utviklingen i teknologi og kunnskap om mer miljøvennlig utvinning av offshore petroleum hadde vært betydelig siden starten av oljealderen på 1960-tallet. Dette hadde endret debatten

---

⁹⁸ Delvis basert på Tamnes, Rolf (1997) *Oljealder 1965-1995 Norsk Utenrikspolitisk historie bind 6* Oslo: Universitetsforlaget, s. 194-196.

om miljøskadene ved petroleumsutvinning. Det var relativt få påviselige skader fra den operative virksomheten på den norske sokkelen, noe som senere ble brukt som argument for økt aktivitet av petroleumsbransjen ved å vise til *40 års miljøvennlig drift*. Det var allikevel fremdeles lite kunnskap og dermed stor usikkerhet rundt langtidsvirkningene av petroleumsakтивiteten på norsk sokkel. De virkelig store og synbare miljøskadene dreide seg imidlertid i hovedsak om oljeutslipp fra skip.

Oljens miljørisiko

Den 24. mars 1989 gikk tankeren Exxon Valdez på grunn i Prince William sundet på vei fra Valdez i Alaska, lastet med olje. Oljen som lekket ut av tankene, spredte seg etter hvert langs strendene over et stort område. Katastrofen regnes som det største oljeutslippet i amerikanske farvann.⁹⁹ Det lekket ut totalt rundt 40 millioner liter olje.¹⁰⁰ Ulykken ble en vekker i forhold til oljevernberedskap i USA, og man lærte at skadene ved en slik oljekatastrofe hadde betydelige langtidsvirkninger på dyrelivet, fuglelivet og hele økosystemet, i og med at oljen traff land.¹⁰¹ Denne ulykken satte med andre ord et mye større fokus på de potensielle miljøskadene rundt oljeutslipp enn ulykker som Bravoulykken, som ble nevnt i forrige kapittel. Oljemotstandere fikk god støtte for sin argumentasjon rundt miljøfarene ved oljevirkosomhet etter Exxon Valdez med fjernsynsbilder som gikk verden rundt av store mengder død sjøfugl tilgriset av olje.

Heller ikke Norge skulle i denne perioden bli forskånet for oljeulykker, selv om de ikke var av samme omfang. Det var da særlig andre ulykker i andre områder som skulle prege nyhetsbildet i Norge når det gjaldt oljeulykker. I 1993 grunnstøtte tankskipet Braer ved kysten av Shetland. I likhet med utslippet fra Bravoplattformen førte dårlig vær til at oljen raskt ble utblandet i vannmassene slik at skadene ble begrenset.¹⁰² På land i Usinsk-området i Komirepublikken i Nordvest-Russland, ikke langt fra kysten mot Barentshavet, skjedde det en større ulykke i 1994. Store mengder olje lekket ut fra gamle rørledninger som sprang lekk.¹⁰³

---

⁹⁹ Miljøskadene var store og opprydningsarbeidet svært kostbart og krevende. På det meste var 11.000 personell, 1400 fartøy og 85 luftfartøy engasjert i opprydningsarbeidet samtidig. Denne ulykken kom til å koste Exxon over 3 milliarder dollar.

¹⁰⁰ Fra Encyclopedia of Earth *Exxon Valdez Oil Spill*: http://www.eoearth.org/article/Exxon_Valdez_oil_spill

¹⁰¹ Opplysninger om ulykken er hentet fra flere internett-artikler: http://www.eoearth.org/article/Exxon_Valdez_oil_spill og <http://www.britannica.com/eb/article-272715/conservation> og <http://www.incidentnews.gov/incident/6683/>

¹⁰² BBC On this day 5 January 1993: Oil tanker runs aground off Shetland http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/january/5/newsid_2506000/2506223.stm

¹⁰³ NTB. "79.000 tonn olje lekket ut i Usinsk", NTB 15. desember 1994.

Det var allikevel Exxon Valdez som skulle få den største oppmerksomheten i offentligheten og bli stående som et eksempel for fremtiden om hvilken miljørisiko det var forbundet med petroleumsvirksomheten.

Det må kommenteres at selv om utslipp som Exxon Valdez og Braer var forbundet med petroleumsvirksomhet, så var dette ulykker forbundet med lekkasjer fra havarerte oljetankere og ikke knyttet til den operasjonelle virksomheten. Fokuset på risikoen ved petroleumsvirksomheten i norsk debatt har hele tiden vært fokusert mye på oljens potensielle skadevirkninger for fisk og delvis også sjøfugl. Det har allikevel vært få reelle resultater av dette knyttet til økt oljevernberedskap, noe som særlig WWF Norge påpekte under debatten om Forvaltningsplanen for Lofoten og Barentshavet. Her består risikoen for oljeutslipp like mye i russisk og annen internasjonal frakt av olje langs Norges kyst. Mange av miljøaktørene og forskningsmiljøer innen miljø og fiskeri har gjennom debatten påpekt faren ved den store oljetransporten og annen skipsfart langs norskekysten. Det er allikevel debatten om man skal tillate petroleumsvirksomhet i nord som har vært mest i fokus og ikke oljevernberedskapen langs kysten, selv om enkelte uhell har ført til en kortvarig debatt rundt dette. Det var også andre argumenter knyttet til de mer globale miljøvirkningene fra petroleumsvirksomheten som fikk økt aktualitet i perioden.

Miljøspørsmålene blir globale

1970-tallet hadde vært natur og miljøvernets glanstid, ikke bare i Norge, men også internasjonalt. Gamle naturvernorganisasjoner hadde fått mer oppslutning, og nye organisasjoner var kommet til. Miljøvernet var blitt institusjonalisert innen statsforvaltningen, med Norge som et foregangsland her, med verdens første miljøverndepartement. Likevel var det kommet lite konkrete resultater ut av mye av de internasjonale forhandlingene om miljø, og mange hadde sett på 80-tallet som tiåret da resultatene virkelig skulle komme.¹⁰⁴

Etter flere tapte miljøslag ble det likevel en nedgangstid for miljøverninteressen første halvdel av 1980-tallet i Norge. Miljøkampen som har blitt stående som kanskje den viktigste i Norge både på 1970 og 1980-tallet, er nok striden rundt utbyggingen av Alta- og Kautokeinovassdraget. Alta-striden startet i 1979 og kulminerte med politiaksjoner mot en rekke demonstranter i Stilla i 1981. Det er verdt å merke seg at de fleste tapte miljøslagene

---

¹⁰⁴ Norderhaug, Magnar (2002). *Miljøvernet i går, i dag og i morgen* Trondheim: Tapir akademisk forlag, s. 14.

gjaldt vern av økonomisk viktige ressurser, slik som vassdrag til produksjon av kraft og områder med petroleumsressurser. Det har ikke skjedd ofte i norsk naturverns historie at områder med store og verdifulle naturressurser har blitt vernet. Rundt de store nasjonalparkene Jotunheimen (opprettet 1980) og Hardangervidda (opprettet 1981) var de fleste store vannene og vassdragene bygd ut til kraftproduksjon. Også ved den senere debatten om Lofoten og Vesterålen var det debatt om vern av et begrenset område, omkranset av petroleumsvirksomhet og utvinningslisenser. Mye tyder på at miljøinteressen ofte svekkes i tider med økonomisk stagnasjon, da andre temaer kommer i forgrunnen.¹⁰⁵ Når det gjelder den senere debatten om Lofoten og Vesterålen, er det også de økonomiske argumentene om ressurser som får størst plass i offentligheten: petroleumsressursene og fiskeressursene.

Utover 1980-tallet ble det etter hvert stadig klarere at mange miljøspørsmål strakte seg over landegrensene. Det var snakk om regionale og endog globale problem. Fokuset på globale miljøproblemer var for så vidt ikke noe nytt, energidebatten og vekstkritikken på 1970-tallet tok også for seg globale spørsmål. Det var allikevel 1980-tallet som skulle bli tiåret hvor globale miljøproblemer kom på agendaen, i det minste her i Norge. Mye av fokuset på miljøvern skulle så å si løftes oppover, fra spørsmål knyttet til biosfæren og oppover mot atmosfæren.

Det er i perioden fra 1980 til 2001 at viktige sentrale begreper i den kommende debatten lanseres, begreper som *bærekraftig utvikling*, *økosystembasert forvaltning* og *menneskeskapte klimautslipp*. I 1987 ble sluttrapporten for FN-kommisjonen for miljøvern og utvikling: *Vår felles framtid*, også kalt Brundtland-rapporten, lagt frem. Et sentralt begrep i rapporten var *bærekraftig utvikling* som ble definert slik: ” [...] en menneskelig bruk av biosfæren som gir de største, vedvarende goder til nåværende generasjoner samtidig som mulighetene opprettholdes til å innfri kommende generasjoners behov og forventninger.”¹⁰⁶ Denne vage definisjonen som muliggjorde en kombinasjon av vekst med vern, var noe som kunne legitimeres hos de aller fleste berørte grupper, noe som også er mye av forklaringen for begrepets popularitet. Selv om begrepene i rapporten og hva som lå i disse begrepene var vage og har gitt opphav til utallige tolkninger, var rapporten en milepæl for det globale

---

¹⁰⁵ Det er utenfor temaet for min oppgave å spekulere om hvordan den nåværende nedgangen i norsk økonomi vil kunne påvirke fremtidige spørsmål om olje i nord. Det vil allikevel kunne være av interesse for fremtidig forskning på området å se nærmere på sammenhengen mellom økonomiske konjunkturer og miljøverndebatt og argumentasjon.

¹⁰⁶ Norderhaug, Magnar (2002). *Miljøvernet i går, i dag og i morgen* Trondheim: Tapir akademisk forlag s. 24-25.

miljøvernarbeidet og skulle gi ny giv til miljøinteressen etter dødtiden tidligere på 1980-tallet. Begrepet *bærekraftig* kom til å bli et hyppig brukt begrep i debatten om petroleum i nord. Begrepet skulle også bli brukt av næringer, som petroleumsnæringen på norsk sokkel, som det er problematisk å kalle ”bærekraftige” ut i fra definisjon av bærekraft.

Noen andre sentrale begivenheter gav også miljøverninteressen i Norge et særlig løft i den siste halvdel av 1980-tallet, slik som sur nedbør, Tsjernobylulykken, hullet i ozonlaget og utslipp fra Sellafield-anlegget.¹⁰⁷ Slike grenseoverskridende miljøproblem rammet Norge hardt og satte miljø grundig på dagsorden. På tross av dårlige økonomiske tider ble det derfor et brakvalg for miljøet i 1989.¹⁰⁸

Det er også i denne perioden at et annet globalt miljøproblem, *menneskeskapte klimaendringer*, introduseres som begrep. I 1989 ble FNs Klimapanel, IPCC, opprettet.¹⁰⁹ Ved fremleggelsen av den første rapporten fra FNs klimapanel i 1990 var det relativ stor uenighet blant forskermiljøene om i hvilken grad menneskeskapte klimautslipp var en vesentlig årsak til de klimaendringene man kunne observere. Senere, under debatten om Forvaltningsplanen, var det betydelig mindre dissens blant klimaforskerne om dette temaet. Klima skulle derfor vise seg å bli et stadig viktigere argument for oljemotstanderne i Norge. Rio-konferansen, som ble arrangert i 1992, var den største miljøkonferansen noensinne.¹¹⁰ FNs klimakonvensjon ble underskrevet under Rio og trådte i kraft i 1994. Konvensjonen uttrykte mål om å stabilisere klimagassutslippene på 1990-nivå. Denne konvensjonen dannet grunnlaget for den senere Kyoto-protokollen. Det ble også vedtatt en konvensjon for

---

¹⁰⁷ Utover på 1980-tallet ble man flere steder i Sør-Norge stadig mer oppmerksom på problemene knyttet til sur nedbør som ble fraktet av de vestlige luftmassene fra Europa til Norge. I 1985 oppdaget British Antarctic Survey et tydelig hull i ozonlaget over Antarktis. Den 26. april 1986 skjedde det to eksplosjoner i rask rekkefølge i en av reaktorene i atomverket i Tsjernobyl i Ukraina. Etter denne ulykken ble begrepet becquerel, en måleenhet for radioaktivitet, et kjent begrep også i Norge. Tsjernobyl ulykken satte også økt fokus på atomkraftverk andre steder i Europa, blant annet anlegget Sellafield nordvest i England, som ligger vendt mot Irskesjøen. Radioaktive avfallstoff ble ført med havstrømmene helt til norskekysten og stoffene kunne akkumuleres i de marine næringskjedene, blant annet i fisk.

¹⁰⁸ Samtale Bernt Aardal. 1989 var det store miljøvalget.

¹⁰⁹ I Samme år vedtar Stortinget enstemmig en CO₂-stabiliseringsmålsetning: stabilisere utslippene i 2000 på 1989-nivå. FNs klimapanel's første rapport kom i 1990 og skapte mye diskusjon rundt menneskeskapte klimaendringer. Samme år blir Norges senter for klimaforskning, CICERO, opprettet. Klima ble altså i denne perioden for første gang satt grundig på dagsorden og kom delvis til å prege den påfølgende debatten om petroleum i nord.

¹¹⁰ Det var et stort presseoppbud, og for første gang spilte internasjonale miljøorganisasjoner en sentral rolle. En rekke ulike temaer ble satt på dagsordenen, men konferansen resulterte fremdeles i lite forpliktende samarbeid. Rio førte til en rekke sentrale konvensjoner, som skulle ha betydning for det senere, mer forpliktende internasjonale miljøsam arbeidet.

biodiversitet, og her kom det elementer inn som senere ble videreutvikles til økosystembasert forvaltning.¹¹¹

Klimaspørsmålet, biologisk mangfold og økosystembasert forvaltning er begreper som skulle få betydning for den senere debatten om olje i nord.

Norge hadde i denne perioden spilt en aktiv rolle som miljønasjon og hadde fått mye oppmerksomhet rundt Brundtland-rapporten. Problemet for den selvtnevnte miljønasjonen Norge ble å balansere økte utslipp fra særlig olje og gass-sektoren med en reduksjon i klimagass- utslippene. I 1997 ble Kyoto-protokollen undertegnet, noe som forpliktet Norge til å redusere sine CO₂-utslipp med 6 prosent av 1990 nivå innen 2012. Men, de norske CO₂-utslipp fortsatte å øke også etter 1997.¹¹² Redningen for de norske myndighetene var de såkalte Kyoto-mekanismene, som inkluderte kvotekjøp, fellesprosjekt mellom i-land og prosjekter i u-land. Dette gjorde det mulig å fortsette med en reell økning av CO₂-utslippene fra Norge, der petroleumsproduksjonen på norsk sokkel utgjorde en stor andel.

I 1997 overtar den første Bondevikregjeringen regjeringsmakten.¹¹³ To år etter, i 1999 søkte Industrikraft om tillatelse til å bygge gasskraftverk på Skogn. Regjeringen var mot dette, men på Stortinget var Arbeiderpartiet og Høyre for å overprøve SFTs utslippskrav og dermed tillate utbygging. Året etterpå, i år 2000, blir Bondevikregjeringen felt nettopp på denne gasskraftsaken. Det var her Arbeiderpartiet og Høyre som her, på samme måten som ved åpningen nord for Stad, stod sammen om kravet om økt olje- og gassaktivitet. Klima og CO₂-utslipp var dermed definitivt kommet på dagsorden i den norske offentligheten og kom også til å prege den senere debatten om petroleum i nord.

Naboskapet i nord

Russland hadde som Norge interesser i nord når det gjaldt suverenitetsutøvelse og ressursutnyttelse. Russland startet sine seismiske undersøkelser i Barentshavet på begynnelsen av 1970-tallet. I 1978 begynte leteboringen i den russiske delen av Barentshavet.¹¹⁴ I 1988 ble så det store gassfeltet Shtokman¹¹⁵ funnet i den russiske delen av Barentshavet ca 600 km

---

¹¹¹ Korrespondanse Anne Langaas, DIRNAT.

¹¹² SSB. "Utslipp av klimagasser fra 1990-2006" <http://www.ssb.no/vis/emner/01/04/10/klimagassn/main.html>

¹¹³ Dette skjedde etter Torbjørn Jaglands mislykte krav på tillitsvotum: en oppslutning på 36,9.

¹¹⁴ Det ble også drevet leteboring i den sørøstlige delen av russisk Barentshav, det vil si i Petsjorahavet og også øst for Novaja Zemlja, i Karahavet. I Petsjorahavet ble blant annet det store oljefunnet Prirazlomnoye funnet.

¹¹⁵ Også kalt Shtokmanovskoye.

nordøst for Murmansk.¹¹⁶ I motsetning til i Norge var det i Nordvest- Russland store olje og gassreserver også på land. Det var disse lettere utvinnbare ressursene som først ble satt i produksjon. Man gikk fra norsk side ganske varsomt frem i nord, og som tidligere nevnt ble det åpnet for petroleumsaktivitet nord for 62 breddegrad i 1980, med oppstart på Haltenbanken i Norskehavet og Tromsøflaket i Barentshavet. Det var ikke aktuelt å åpne for aktivitet lenger østover i første omgang.

Norge hadde opprettet sin økonomiske sone langs kysten i 1977, og opprettet en svakere form for suverenitet rundt Svalbard, i den såkalte Svalbardboksen, nemlig en fiskevernsone.¹¹⁷ Den norske suvereniteten på Svalbard, med bakgrunn i Svalbardtraktaten av 1920, har også vært problematisk. Norge kunne ikke utelukke de andre signaturstatene¹¹⁸ å drive virksomhet på Svalbard. Dette kan være en viktig bakgrunn for det økte fokuset på Norges forvalterrolle på Svalbard og i havområdene rundt. Det er således ganske betegnende at Norge i perioden sørget for å verne store deler av Svalbards areal som naturreservater og nasjonalparker. I områder der Norges suverenitet ikke har vært bestridt, slik som i Norskehavet og det norske Barentshav, samt det norske fastlandet, har verneiveren vært betydelig mindre. Området øst for 32 breddegrad i Barentshavet var omstridt. I denne såkalte gråsonen påberopte både Sovjet og Norge seg legitime krav. I 1977 ble det opprettet en midlertidig fiskeriavtale for det omstridte området, som senere har blitt fornyet. En gråsone ble opprettet der begge land skulle ha forvaltningsrettigheter, og en felles fiskerikommisjon ble opprettet. Norges linje har hele tiden vært en deling av grensen etter en midtlinje, slik det blant annet ble gjort i Nordsjøen. Sovjet på sin side påberopte seg et dekret fra det høyeste Sovjet tilbake i 1925, som påberopte seg alle landområder øst for en bestemt linje etter sektorprinsippet. Dette ble kalt ”østgrensen for Sovjets polare besittelser”.¹¹⁹

Sovjet gav klart inntrykk av at man ikke ønsket internasjonal petroleumsaktivitet i de nordlige områdene av norsk sokkel.¹²⁰ Dette ble lenge respektert av Norge, blant annet under den første tildelingen i 1980. Begrunnelsen med den russiske aktiviteten ble også brukt som argument for at Norge måtte komme russerne i forkjøpet ved å åpne for petroleumsvirksomhet i nord, noe som har vært brukt som et argument i større og mindre grad helt fra den første debatten

---

¹¹⁶ Torkildsen, T. (2004). *Svalbard – vårt nordligste Norge*. Oslo: Aschehoug, s. 278.

¹¹⁷ Se kart, vedlegg 1.

¹¹⁸ Statene som hadde undertegnet Svalbardtraktaten. Det var etter hvert blitt en hel rekke stater.

¹¹⁹ Torkildsen, T. (2004) *Svalbard – vårt nordligste Norge*. Oslo: Aschehoug, s. 278.

¹²⁰ Tamnes, Rolf (1997) *Oljealder 1965-1995 Norsk Utenrikspolitisk historie bind 6* Oslo: Universitetsforlaget, s. 324.

før 1980 og til fremleggelsen av Forvaltningsplanen for Barentshavet i 2006.¹²¹ Den kalde krigen ble etter hvert erstattet med større fokus på samarbeid i nord. Gorbatsjovs Moskva-tale i 1987 åpnet for økt samarbeid og avspenning i nord. Etter Sovjetunionens fall skulle det ganske snart bli gradvis mer samarbeid i nord. I 1992 lanserte utenriksminister Thorvald Stoltenberg et Barentssamarbeid og allerede i januar 1993 kommer Kirkenes-erklæringen som opprettet Barentssamarbeidet.¹²² Skepsis ble altså gradvis avløst av et bedre klima for samarbeid i nord. Denne endrede utenrikspolitiske situasjonen i nord falt sammen med en gradvis avvikling av fornorskninglinjen på sokkelen etter oljeprisfallet i 1986. Fokuset på samarbeid skulle gjøre det mer aktuelt med en økt satsing på ulike aktiviteter i norsk Arktis¹²³, både innen miljø og ressursutnyttelse som petroleumsutvinning.

Nye aktører innen olje, fiskeri og miljø

I perioden 1980 til 2001 trådte en rekke nye aktører frem som klart kom til å påvirke den påfølgende debatten om petroleum i nord. Innen miljøforvaltningen oppsto det flere nye aktører i perioden. Et eget direktorat for naturforvaltning, DIRNAT¹²⁴, ble opprettet i 1985 ved en sammenslåing av direktoratet for Vilt og Ferskvannsfisk og avdelinger fra Miljøverndepartementet. Direktoratet har det faglige ansvaret for naturforvaltningen i Norge, og har fagavdelinger innen artsforvaltning og arealforvaltning. Hovedkontoret er i Trondheim.¹²⁵ Direktoratet har vært involvert både i bakgrunnsarbeid og oppfølging av Forvaltningsplanen.

Blant miljøvernaktørene var Bellona en sentral nykommer i perioden. Miljøstiftelsen Bellona ble etablert 16. juni 1986 av en gruppe miljøvernere, hovedsakelig fra Natur og ungdom, med Frederic Hauge i spissen. Gruppen kom tidlig i medias søkelys på grunn av uortodokse

---

¹²¹ En del avisartikler reflekterer synet om at Norge må starte virksomhet før russerne i nord.

I forbindelse med første debatt: Sellæg, Arne "Sovjets olje-planer i Barentshavet: Norge kan bli tvunget til å starte boring", Dagbladet 19. april 1980. Diskusjon om bruken av argumentet med begrunnelse i å sette miljøstandard i nord: Jensen, Leif Christian (2006). *Boring som miljøargument? Norske petroleumsdiskurser i nordområdene* Internasjonal Politikk 64, s. 295-309.

¹²² Barentssamarbeidet er ett samarbeid som omfatter de nordligste fylker og län i Norge, Finland og Sverige, samt områdene Murmansk, Kamelia, Arkhangelsk, Nenets og Komi i Russland. De seks landene med besittelser i nord; Norge, Island, Sverige, Finland, Danmark, Canada, USA og Russland opprettet også et miljøsamarbeid i nord gjennom opprettelsen av AMAP: *Arctic Monitoring and Assessment Programme*. Programmet kom med sin første rapport i 1997 og var en tilstandsrapport om det arktiske miljøet, med fokus på ulike miljøgifter og menneskeskapte utslipp i Arktis. Det var altså åpnet for mer fokus på samarbeid i de nordlige områdene.

¹²³ Det er som nevnt ovenfor ulike definisjoner av Arktis, men jeg tar utgangspunkt i at norsk Arktis omfatter Nord-Norge nord for polarsirkelen, samt de nordlige havområdene, med Svalbard.

¹²⁴ Forkortelsen DN blir også brukt.

¹²⁵ DN hjemmesider på internett.

metoder for å skaffe oppmerksomhet. Begrepet *miljøkriminalitet* ble lansert av gruppen som et nytt begrep i norsk politikk.

Norsk institutt for Naturforvaltning, NINA, ble opprettet i 1988 som en videreføring av forskningsavdelingen i DIRNAT. NINA har mye kompetanse og erfaring blant annet innen sjøfuglforskning. SEAPOP-programmet, et kartleggingsprogram for norsk sjøfugl, blir ledet av NINA. SEAPOP ble initiert av oljeindustrien som en del av konsekvensutredningsarbeidet på sokkelen. SEAPOP kom, sammen med havbunnskartleggingen MAREANO og seismiske undersøkelser, til å stå for den sentrale innsamlingen av ny kunnskap i forbindelse med Forvaltningsplanen for Barentshavet.¹²⁶ Sjøfuglforskningen på Røst i Lofoten hadde vært drevet helt siden 70-tallet. Man hadde her fått registrert fuglebestander over lang tid, noe som var viktig for å kunne begynne å forstå mer av det komplekse økosystemet i Barentshavet og Lofoten og sårbarheten i forhold til blant annet fiskeri og petroleumsvirksomhet.¹²⁷

Innen fiskeribransjen var Norges Kystfiskarlag en ny aktør i denne perioden. Norges Kystfiskarlag ble stiftet i 1988 som Kystfiskernes Forening som et politisk uavhengig faglag for kystfiskerne. Foreningen har sitt hovedkontor på Ramberg i Lofoten. Dannelsen av Norges Kystfiskarlag viste at det var interessekonflikter også innad i fiskerinæringen mellom kystfiskerne og havfiskeflåten. Norges Kystfiskarlag har vist en klar motstand mot petroleumsvirksomhet i områdene rundt Lofoten og Vesterålen.

En sentral ny petroleumsaktør var Oljeindustriens Landsforening, OLF. OLF ble dannet i 1989 som et resultat av sammenslåingen av den tidligere bransjeorganisasjonen for olje og gass industrien, NIFO¹²⁸ og arbeidsgiverorganisasjonen NOAF.¹²⁹ OLF har helt siden opprettelsen vært en sentral premissleverandør og pådriver ovenfor politiske beslutningsmyndigheter. OLFs opprinnelige kontor og nåværende hovedkontor ligger i Stavanger. I 1999 opprettet OLF etter råd fra konsulentselskapet ECON et eget kontor i Oslo som skulle jobbe mer målrettet med lobbyvirksomhet inn mot det sentrale politiske miljøet i Oslo.¹³⁰ Utenom de mer formelle konstellasjoner ble det også dannet noen uformelle, men viktige fora der sentrale premissleverandører og samfunnsaktører kunne møtes. Konkraft¹³¹ og

---

¹²⁶ Dette er en revideringsprosess og kunnskapsinnsamling som stadig pågår (2009).

¹²⁷ Personlig meddelelse /korrespondanse Tycho Anker Nilssen, NINA.

¹²⁸ Norsk Industriforening For Oljeselskapene.

¹²⁹ Norske Operatørselskapers Arbeidsgiverforening.

¹³⁰ OLF hjemmesider på internett.

¹³¹ Navnet kommer av *konkurranseskraft*.

ble opprettet i 1999 for å sikre konkurransekraft og stabilitet på norsk sokkel. Konkraft ble opprettet som et samarbeidsorgan for oljeindustrien og myndighetene med det som mål å styrke norsk sokkels konkurranseevne. Konkrafts ansikt utad er Topplederforum som består av 37 toppledere fra oljeselskaper leverandørindustri, arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner, forskningsinstitusjoner og myndigheter. Forumet ledes av olje og energiministeren. Dette forumet ble etablert i 2001.¹³² Topplederforum ble altså initiert som en lukket møteplass for toppledelsen innen petroleumsindustrien og petroleumsforvaltningen. Konkraft jobber for å bedre rammebetingelsene for norsk oljeindustri og har vært sentral i å drive lobbyvirksomhet for redusert skattlegging av oljeindustrien. Topplederforum og Konkraft har stått sentralt i petroleumssektorens arbeid for å åpne nye områder for petroleumsvirksomhet.

Økt oljepris og økende interesse i nord

Oljeprisen har som tidligere nevnt alltid vært viktig for investeringsviljen innen petroleumsbransjen. Særlig gjelder dette på norsk sokkel, der virksomheten som drives er svært kostnadskrevende utvinning offshore med relativt små marginer og i klimatisk krevende områder. Jo lenger nord virksomheten flyttet, jo mer kostnadskrevende ble investeringene som skulle til, samt at avstanden til markeder og utbygd infrastruktur som rørledninger ble stadig lengre. Forventet olje og gasspris på det tidspunkt produksjon kunne begynne var derfor viktig for petroleumsselskaperenes investeringsvilje. I 1990 ble det en kortvarig oljepristopp på grunn av Iraks invasjon av Kuwait og usikkerheten som fulgte i det internasjonale markedet. Deretter sank prisene utover 90-tallet, og prisene begynte først å stige etter år 2000. Dette er en viktig forklaring på den lave investeringsviljen i nord i denne perioden og myndighetenes forsøk på å stimulere aktiviteten på norsk sokkel. Snøhvit-prosjektet, basert på Snøhvit-funnene fra 1981-1984, ble også vurdert tidlig i denne perioden, men ble vurdert til ikke å være et drivverdige prosjekt på grunn av kostnadene og forventet gasspris.¹³³ Fra 1995 til 2000 ble det ikke boret brønner i Barentshavet. Hovedårsaken til dette var skuffende leteresultater og den lave oljeprisen. For å få opp aktiviteten i området ble det gjort endringer i rammebetingelsene for nye tildelinger i Barentshavet. Nye tildelinger ble derfor gitt i 1997 under det såkalte Barentshavprosjektet. I en av disse tillatelsene ble oljefunnet Goliat påvist i år 2000. Fra år 2000 begynte altså oljeprisen å stige, og det var en

---

¹³² Hjemmesider OED.

¹³³ I 1997 ble det startet en ny prosess. Etter denne prosessen ble Snøhvit i 2001 vurdert som et lønnsomt prosjekt (break-even analyse). Grunnen til at prosjektet nå ble vurdert lønnsomt var på grunn av forhøyet forventet gasspris og også på grunn av avtaler om gunstige skattevilkår fra staten.

sammenhengende prisstigning helt frem til 2006. Dette økte interessen gjennom økt utbytte både for selskapene og gjennom oljeinntektene til staten. Etter en laber interesse gjennom 1990-tallet begynte altså interessen for petroleum i mer marginale områder å ta seg opp og blikket gikk igjen nordover, mot Barentshavet og Lofoten.

Oppsummering

Formålet med dette kapitlet var å undersøke bakgrunnen og forutsetningene for debatten om petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen som begynte rundt 2001. Perioden ble innledet av store forventninger til petroleum i nord etter åpningen nord for Stad i 1980. I løpet av denne perioden ble oljen Norges største næring, og dette styrket petroleumssaktørenes posisjon og også argumenter. Samtidig ble det i perioden en videre institusjonalisering av både petroleumsforsvaltningen og miljøforvaltningen. Naturvernet fikk et endret fokus i løpet av perioden, og etter en nedgang i miljøverninteressen tidlig i perioden førte en rekke store miljøhendelser til at miljøvern igjen kom på dagsorden. Miljøvernet fikk et gradvis mer globalt fokus. Periodens miljøraker var gradvis mer preget av dette: saker som sur nedbør, radioaktive utslipp fra Tsjernobyl og senere Sellafield, og ozonlaget. I perioden blir også *menneskeskapte klimautslipp* lansert som begrep. Flere andre begreper som også ble sentrale i den kommende debatten ble også lansert i denne perioden. Et sentralt begrep her var *bærekraftig utvikling*. Miljøfarene ved oljevirkosmheten ble demonstrert gjennom en rekke miljøutslipp. Det viktigste av disse var Exxon Valdez- utslippet i 1989.

Nye aktører kom også på banen i denne perioden, både innen petroleum, fiskeri og miljø, aktører som kom til å prege den kommende debatten rundt forvaltningsplanen og petroleum i Lofoten og Vesterålen. Forholdet til Russland ble også gradvis endret i løpet av perioden, fra den kalde krigens avspenningspolitikk til et bedret klima for økt samarbeid i nord. Dette førte til en mulighet for økt satsing på norsk aktivitet i nord, også økt petroleumssaktivitet. Fornorskningsspolitikken innen petroleumsforsvaltningen ble gradvis avløst av økt fokus på markedsliberalisme og internasjonalisering. En av grunnene til dette var at de norske petroleumssaktørene var blitt større og fått stadig mer kompetanse. De kunne dermed stå på egne bein. Norge hadde nå fått en stor og viktig petroleumssnæring. Dette førte igjen til at den norske petroleumssindustrien kom til å bli en viktig aktør i den kommende debatten. I løpet av perioden ble områdene i nord åpnet også for utenlandske selskaper. Det ble gradvis åpnet stadig nye områder for petroleumssproduksjon i nord og etter en periode med laber interesse på

1990-tallet på grunn av oljeprisfallet etter 1986, førte økt oljepris til en fornyet interesse for områdene i nord.

Kap 5 Striden om Lofoten og Vesterålen (2001-2006)

Formålet med dette kapitlet er å undersøke hva som kjennetegnet debatten rundt petroleumsvirksomhet utenfor Lofoten og Vesterålen i tidsrommet 2001-2006 . Samtidig ser jeg denne debatten i lys av debatten om åpning nord for Stad, som ble beskrevet i kapittel 3. I 2002 begynte arbeidet rundt den første helhetlige forvaltningsplanen i norske havområder. Det foregikk utstrakt lobbyvirksomhet og debatt i forkant av fremleggelsen av denne forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten. En rekke nye aktører var aktive i denne debatten, som på mange måter fortonet seg som en debatt i form av en kamp om begrepene. En rekke begreper som *nordområdene*, *sameksistens*, *klima*, *nullutslipp* og *sårbarhet* kom til å prege debattens innhold. Fremleggelsen av forvaltningsplanen førte til et midlertidig vern av havområdene utenfor Lofoten og Vesterålen inntil en ny revidering av planen. Forvaltningsplanen var derfor på mange måter preget av kompromisser og var et utkast til en ny fremtidig debatt om spørsmålet rundt petroleum i nord.

Striden om Lofoten og Vesterålen

I begynnelsen av det nye årtuset laget det seg opp til videre kamp om petroleumsvirksomhet i nord. I deler av området Nordland 6, som ligger i området sørvest for øygruppen Røst i Lofoten, hadde man åpnet for letevirksomhet i 1994. I 1999 boret Statoil en letebrønn i området uten å finne spor av petroleum. Hydro hadde i samme område fått lisens på nr 219, det såkalte Castor-feltet, kun 60 kilometer vest for de store fuglefjellene på Røst. I 2000 hadde oljeprisen begynt å stige, og dette økte interessen for mer marginale deler av norsk sokkel, som i nord. Dette er områder som krever mer infrastruktur og har flere teknologiske utfordringer enn i mer utbygde områder og hvor det derfor blir større kostnader ved utbygging. I juli 2001 gav SFT Hydro utslippstillatelse i forbindelse med leteboring på Castor-feltet. Dette førte til lokale protester, og miljøbevegelsen med Bellona i spissen aksjonerte ved Røst. I tillegg sendte Bellona en klage på utslippsvedtaket til Miljøverndepartementet. Representanter for SFT gikk i denne forbindelse ut og uttrykte bekymring om mulighetene for permanent petroleumsvirksomhet i området. SFTs daværende direktør skrev følgende i en kronikk på SFTs hjemmesider: ”SFT mener det kan være uforsvarlig å utvide utvinningen av olje og gass i Barentshavet fordi konsekvensene av de eksisterende og planlagte aktivitetene ikke er utredet godt nok. Det bør lages en samlet forvaltningsplan for Barentshavet før petroleumsvirksomheten utvides. [...] SFT ser at det er

en interessekonflikt mellom raskt å undersøke omfanget av olje- og gassressursene og hensynet til det marine miljøet. Vi mener myndighetenes utgangspunkt må være en føre- var holdning og et ønske om en forvaltning av ressursene i et langsiktig perspektiv.”¹³⁴ SFT var bekymret dersom det ble permanent petroleumsvirksomhet i området og anbefalte at leteboring ikke skulle foretas i perioden fra 15. desember til 15. august. I dette tidsrommet var nemlig området spesielt sårbart på grunn av skreiens gytevandring inn mot Lofoten, drift av fiskelarver i løpet av våren og sommeren og ikke minst hekkesesongen i de store fuglefjellene i området. SFT hadde i 1993 anbefalt til Miljøverndepartementet at området ikke ble åpnet for leteboring. Det er i det hele tatt paradoksalt at SFT tillot utslipp i et område de før hadde tilrådd ikke burde åpnes for leteboring. Ved en annen anledning gikk direktøren for SFT, Håvard Holm, selv ut og sa at SFT hadde begrensede midler for å stå imot et stort press for åpning, og dermed var blitt nærmest vingeklippet og ufarlig.¹³⁵ I denne sammenheng opptrådte SFT her som en selvstendig aktør, kanskje ikke i selve forvaltningen og i forhold til utslippstillatelser, men som en aktør i den offentlige debatten.

Bellona fikk medhold i sin klage på SFTs utslippstillatelse, og miljøvernminister Siri Bjerke stoppet leteboringen inntil videre. Dette er i følge Frederic Hauge den vesentligste årsaken til oppstarten av arbeidet med helhetlig Forvaltningsplan.¹³⁶ Områdene Nordland 6, Nordland 7 og Troms 2 ble så vernet inntil videre, i påvente av en endelig Forvaltningsplan. Denne aksjonen var i alle fall en utløsende årsak til videre arbeid med helhetlig forvaltning, men tanker om helhetlig forvaltning var lansert allerede under Rio-konferansen i 1992.

Det skulle bli den nyinnsatte Bondevik 2-regjeringen¹³⁷ som skulle ta stilling til spørsmålet om hvilke områder i nord som skulle åpnes. Løsningen ble et kompromiss i regjeringens tiltredelseserklæring, Sem-erklæringen: Man skulle tillate utbygging av Snøhvitfeltet, men det skulle bli midlertidig stopp i all videre leteboring i andre områder inntil en utredning var laget om konsekvensene gjennom en helhetlig forvaltningsplan. I 2001 og 2002 arbeidet Bellona mot oppstart av den planlagte Snøhvitutbyggingen og klagde inn de gunstige skattefordelene som Statoil mottok for anlegget inn til EFTAs overvåkningsorgan ESA. ESA gav i 2002 Bellona medhold i at dette er ulovlig statstøtte, og regjeringen måtte gjøre justeringer i skatteregimet i forbindelse med Snøhvit-utbyggingen. Her kommer det tydelig frem hvilken

---

¹³⁴ Håvard Holm. Artikkel på SFTs hjemmesider 08. august 2001.

¹³⁵ Mathismoen, Ole ”SFT er ufarlig” Intervju med Håvard Holm Aftenposten 20.12.2006.

¹³⁶ Frederic Hauge. Intervju mai 2007.

¹³⁷ KrF, Høyre og Venstre.

rolle staten spilte som tilrettelegger for ny petroleumsaktivitet i nord. Her ser man også at det var en ny aksjonsform Bellona sto for, ved å benytte juridiske argumenter for sin sak. Dette viser at Bellona hadde fått bygd kompetanse innen petroleumsspørsmål og kunne anvende en annen strategi utover debattinnlegg i media. Bellona kom med sin nye fremgangsmåte til å bli en viktig miljøaktør i debatten om Lofoten og Vesterålen.

Mot en helhetlig forvaltning

Arbeidet med Forvatningsplanen startet i 2002 ved etableringen av en såkalt interdepartemental styringsgruppe. Denne gruppen ble ledet av Miljøverndepartementet. Det var i Stortingsmeldingen ”Rent og rikt hav” fra mars 2002 at nye tanker om helhetlig forvaltning av de norske havområdene for første gang ble konkretisert. Målet for forvaltningen ble definert slik: ”Det overordnede målet er å legge grunnlaget for et rent og rikt hav blant annet gjennom å etablere rammebetingelser som gjør det mulig å balansere næringsinteressene knyttet til fiskeri, havbruk og petroleumsvirksomhet innenfor rammene av en bærekraftig utvikling.”¹³⁸ I meldingen ble også begrepet *økosystembasert forvaltning* av havområdene introdusert. Man tok også utgangspunkt i at sameksistens mellom fiskerinæring og petroleum skulle være utgangspunktet, men regjeringen Bondevik skisserte her en ny mulighet i det norske petroleumsregimet: ”I den grad det skulle oppstå situasjoner der det synes umulig å oppnå god sameksistens mellom de to næringene, vil Regjeringen vurdere opprettelsen av petroleumsfrie fiskerisoner.”¹³⁹

Regjeringen signaliserte altså her for første gang at den ville vurdere petroleumsfrie soner i området Lofoten-Barentshavet. Dette skulle skape en sterk debatt, og oljeselskapene var naturligvis sterkt imot petroleumsfrie soner. I januar 2003 ble det på initiativ fra Olje og energidepartementet satte sammen en sameksistensgruppe som skulle vurdere muligheten for sameksistens mellom ulike næringer, særlig fiskeri og petroleum, i området Lofoten og Barentshavet. Deltakerne var Fiskeridepartementet (nå Fiskeri - og kystdepartementet), Fiskeridirektoratet, Olje og Energidepartementet, Oljedirektoratet, OLF, Norges Fiskarlag og Havforskningsinstituttet. Det er verdt å merke seg hvilke aktører som deltok i denne gruppen, det var ikke representanter for miljøaktører eller miljøforvaltningen i denne første

---

¹³⁸ St.meld.nr 12 (2001-2002) *Rent og rikt hav* Miljøverndepartementet, s. 5.

¹³⁹ St.meld.nr 12 (2001-2002) *Rent og rikt hav* Miljøverndepartementet, s. 37.

sameksistensgruppen. Mye av målsetningen med opprettelsen av gruppen var å se på mulighetene for sameksistens mellom fiskeri og olje i området og dermed unngå en opprettelse av petroleumsfrie fiskerisoner. Gruppens foreløpige arbeid ble lagt frem i forbindelse med ULB-rapporten i 2003, og det var tydelig at gruppen ikke klarte å enes om at sameksistens ville være mulig overalt: ”Hovedkonklusjonen fra gruppens arbeid er at sameksistens er mulig de fleste steder i området Lofoten- Barentshavet. I den tiden arbeidsgruppen hadde til disposisjon, kunne imidlertid ikke gruppen kunnet samle seg om en konklusjon om at helårig petroleumsvirksomhet vil være forenelig med å ivareta hensynet til fiskeressurser og fiskeriaktiviteter på en god måte i området øst for 400 meters vanddyp i Nordland 6, 7 og Troms 2.”¹⁴⁰ Sameksistens kom fremdeles til å forbli en kime til fremtidig strid mellom fiskeriaktørene og petroleumsaktørene.

Under arbeidet med den nye forvaltningsplanen var det mye fokus på å få til en helhetlig forvaltning, som skulle favne om all menneskelig aktivitet i området.¹⁴¹ Samtidig skulle forvaltningen være bærekraftig ved at den skulle basert på en forståelse av økosystemet. En slik *økosystembasert forvaltning* var og er et uklart begrep. Økosystembasert forvaltning var samtidig et ambisiøst mål for en helhetlig forvaltning av norske havområder i fremtiden. Havforskningsinstituttets syn kommer frem i rapporten *Havets Ressurser og Miljø 2006*: ”Helt siden FN-konferansen i Rio de Janeiro i 1992 [...] har forskere, forvaltere og interesseorganisasjoner jobbet for at forvaltningen av jordens økosystemer skal være økosystembasert. Problemet har vært å omsette ønsket om en helhetlig, bærekraftig forvaltning til praktiske tiltak”.¹⁴² Økosystemer er svært komplekse, og mulighetene for å forstå alle sammenhengene i et økosystem som Barentshavet er så godt som umulig ifølge flere forskere.¹⁴³ Men en slik tilnærming til forvaltning vil i alle fall i teorien kunne føre til mer helhet i planlegging og fokus på de komplekse økosystemene. Det ble raskt klart at det var en rekke såkalte *kunnskapshull* når det gjaldt økosystemet i Barentshavet. Man manglet kunnskap om sammenhengene mellom artene i økosystemet, vandringsmønstre for kommersielt viktige fiskearter og størrelsen på disse bestandene. Ikke minst var det usikkerhet rundt sårbarheten av ulike områder til ulike tider av året. I arbeidet rundt forvaltningsplanen

---

¹⁴⁰ Vedlegg 1 i OED (2003) *Utredning av konsekvenser av helårig petroleumsvirksomhet I området Lofoten-Barentshavet (ULB)* Flere forfattere, OED. Oslo: Statens trykning, s. 119.

¹⁴¹ Særlig var det viktig å balansere hensynet til de store næringene som fiskerinæring, havbruk og oljenæring.

¹⁴² Iversen, S, Fossum, P, Gjøsæther H, Skogen, M og Toresen, R (2006). *Havets ressurser og miljø 2006*. Fisken og havet, særnr. 1-2006 Bergen: Havforskningsinstituttet

¹⁴³ Intervjuer Økolog Per Arneberg Norsk Polarinstitut, Lene Buhl-Mortensen Havforskningsinstituttet og Tycho Anker Nilssen, NINA.

ble enkelte områder utpekt som *særlig verdifulle områder*, med forkortelsen SVO.¹⁴⁴ Blant disse områdene var de omstridte områdene med betydelig petroleumspotensiale: Tromsøflaket og området utenfor Lofoten og Vesterålen. Noe man hadde særlig liten kunnskap om var havbunnen. Man hadde liten kunnskap både om økosystemene, og hva havbunnen skjulte av liv. Det ble retorisk hevdet at man hadde bedre kjennskap om overflaten på Mars enn om havbunnen i Barentshavet.¹⁴⁵ Et eksempel som kan illustrere dette, var at verdens største dypvannskorallrev ble funnet utenfor Røst i løpet av debatten rundt forvaltningsplanen. MAREANO- kartleggingen av havbunnen kartla store skader på havbunnen, særlig knyttet til tråling. Debatten rundt forvaltningsplanen skulle likevel ikke komme til å dreie seg om en bærekraftig utnyttelse av fiskeressursene i nord, eller mulige skader knyttet til fiskeriene. Hovedfokuset var heller ikke på mangelfull oljevernberedskap langs kysten, men på om hvilke områder som skulle åpnes for oljevirkosomhet.

Debatten omfattet mange aktører, og det var heller ikke enighet mellom de ulike fagmiljøene. På bakgrunn av en artikkel av Ole Mathismoen i Aftenposten om at miljøetatene ønsket varig vern av Nordland 6, Nordland 7 og Troms 2, begynte en debatt om menneskelig påvirkning av havet, og om hvor sårbare områdene var. Både SFT, Havforskningsinstituttet og Direktoratet for Naturforvaltning anbefalte varig vern av de mest sårbare områdene. ”Det er jo snakk om å gå helt inn i Vesterålen, helt inn til land. Jo nærmere land, desto større er risikoen for miljøet”, uttalte Håvard Holm, direktør i SFT.¹⁴⁶ Andre fagmiljøer reagerte på dette ved å peke på andre trusler mot fisken i områdene: ”Ønsker man å bevare torskebestanden på det nivå den er i dag og kanskje også øke bestanden noe i Barentshavet, er det ikke petroleumsfrie soner man trenger, men fiskerifrie soner”, uttalte Jan Aske Børresen, tidligere leder for miljøkonsekvensutredninger i OED, i sitt innlegg.¹⁴⁷ Børresen gjorde seg sine betraktninger om forskningen rundt olje og miljø siden Ekofisk-ulykken i 1977: ”Etter 28 år med gjentatt forskning vet fremdeles ikke Norge nok. Ved kun å fokusere på effekter av olje vil SFT og andre kunne oppleve at det lillejulaften, kanskje i år 2026, ikke er mer lofottorsk igjen!”¹⁴⁸

---

¹⁴⁴ Quillfeldt, Cecilie (2006). *Sårbare områder i Forvaltningen av Barentshavet* Ottar nr. 2 2006 Tromsø: Universitetet i Tromsø, s. 14-20.

¹⁴⁵ Sander, Gunnar m.fl (2006). *Forvaltningen av Barentshavet* Ottar nr. 2 2006 Tromsø : Universitetet i Tromsø s. 31.

¹⁴⁶ Mathismoen, Ole ”Ber oljeselskapene ligge unna Lofoten - Samlet front fra miljøetatene – Åpner for varig vern”, Aftenposten 24. september 2005.

¹⁴⁷ Børresen, Jan Aske ”Hold heller fiskerne unna Lofoten”, Debattinnlegg i Aftenposten 10. oktober 2005.

¹⁴⁸ Ibid.

Det kom også debattutspill som gikk på i hvilken grad disse områdene var sårbare. Personer fra det geofaglige miljøet ved Universitetet i Oslo hadde som overskrift i sitt innlegg ”Barentshavet tåler oljeutvinning”¹⁴⁹ Svaret kom fra forskningsdirektør ved Havforskningsinstituttet Kjell Arve Misund som fokuserte på de sårbare områdene særlig utenfor Lofoten og Vesterålen i sitt innlegg med tittelen ”Lofoten er sårbar for olje”¹⁵⁰ Misund kom i den forbindelse med følgende betraktning: ”Debattinnleggene den senere tid om oljevirkksomheten i nord er utløst av oljeselskapenes iver etter å få tilgang til Lofoten [...] Vi råder den påtroppende Stoltenberg-regjering til å innta en like klok holdning til spørsmålet som Bondevik-2 regjeringen, som la en solid forvaltningsplanprosess til grunn for sine beslutninger.”¹⁵¹

En tilnærming til en mer helhetlig forvaltning var allikevel en ny måte å se på forvaltningen av norske havområder, der alle aktuelle sektorer skal involveres. Fokuset rundt Forvaltningsplanen var i stor grad et fokus på i hvilke områder det skulle tillates petroleumsaktivitet. Grunnen til at man startet med arbeidet rundt en forvaltningsplan nettopp i nord var petroleumsvirksomhet og forholdet til Russland. Det står å lese i Forvaltningsplanen: ”Stortinget sluttet seg gjennom behandlingen av havmiljømeldingen til at Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten skulle være det første havområdet hvor en helhetlig forvaltningsplan skulle utarbeides. Årsaken til at dette havområdet ble valgt er at det er et rikt og rent havområde hvor det forventes betydelig ny aktivitet.”¹⁵²

De andre aspektene ved en helhetlig forvaltning kom ikke like sterkt i fokus, verken i forvaltningen eller den offentlige debatten. Havforskningsinstituttets tanker rundt dette er følgende: ”Mye av oppmerksomheten rundt forvaltningsplanen har gått på hvilke begrensninger den vil legge på utnyttelsen av petroleumsressursene. Det har vært lite oppmerksomhet rundt de andre hovedtemaene i planen, og de klare målene for de biologiske ressursene og det marine miljøet. Det er egentlig påfallende at planen ikke har skapt en mer vidt synlig debatt om vår forvaltning av de store havområdene.”¹⁵³ Det som i det hele tatt var

---

¹⁴⁹ Bjørlykke, Knut, John Gray, Ugland, Karl og Per Aagard ”Barentshavet tåler oljeutvinning”, Kronikk i Aftenposten 11. oktober 2005.

¹⁵⁰ Misund, Ole Arve ”Lofoten er sårbar for olje”, Kronikk i Aftenposten 15. oktober 2005.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² St.meld.nr.8 (2005-2006) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan)*. Miljøverndepartementet, s. 14.

¹⁵³ Skogen, Morten, Gjørseter, Harald, Toresen, Reidar og Robbestad, Yvonne (red.) 2007. *Havets ressurser og miljø 2007*. Fisken og havet, særnr. 1-2007 Bergen: Havforskningsinstituttet, s. 157.

symptomatisk for begge debattene, er at det har vært vanskelig å ha mange tanker i hodet samtidig i en slik offentlig debatt. Det har lett for å bli et hovedfokus på en spesifikk konflikt og den mest åpenbare var da *olje eller fisk*. Det at denne oppgaven har fokus på den offentlige debatten gjør at slike konfliktlinjer kommer ekstra tydelig frem, da mine kilder til debatten i hovedsak er mediekilder. En debatt som foregår i og via media kan fort få en tendens til medievridding, tilspissing og forenkling av konflikter og skillelinjer mellom de ulike aktørene. Dette er neppe unikt for debatten om petroleumsvirksomhet i nord. Særlig tilspissing ser man på artikler som blir skrevet av journalister, mens artikler og innlegg fra fagmiljøene ofte har brakt en del nye aspekter på banen uten at det nødvendigvis har ført til at dette har blitt satt på dagsorden i den offentlige debatten. Et begrep som derimot gjorde seg sterkt gjeldende i den offentlige debatten og som skulle brukes som et argument for åpning av nye områder for petroleum, var betegnelsen *nordområdene*.

Nordområdene- mulighetenes land?

8 desember 2003 kom rapporten *Mot Nord! Utfordringer og muligheter i nordområdene* fra et ekspertutvalgt som ble utnevnt av regjeringen den 3. mars 2003. Dette dokumentet kom til å bli et vesentlig dokument for senere satsing i nord. Dokumentet og retorikken preges av en rekke begreper. Den overordnede visjonen for nordområdene er ”Norge skal gjennom aktiv bruk av naturressurser, offensiv utenrikspolitikk og strenge miljøkrav gjøre nordområdene til et foregangsområde for bærekraftig utvikling, der kultur og natur danner grunnlaget for nyskapende næringsvirksomhet og samarbeid mellom nasjoner.”¹⁵⁴ I denne visjonen ser man en rekke sentrale begreper og tanker: bærekraftig utvikling muliggjør vekst med miljøvern. En offensiv utenrikspolitikk og samarbeid mellom nasjoner gir signaler om suverenitetshevdelse, men også samarbeid med Russland. Nyskapende næringsvirksomhet skal legge til rette for nye næringer, i særlig grad petroleum. Om petroleum i nord står følgende å lese: ”Prinsippene om null skade, rent hav og sameksistens mellom næringene må være styrende for petroleumsvirksomhet i nordområdene. Skal Norge ta mål av seg om å sette standarder for andre nasjoner og områder, må Norge være et foregangsland i denne sammenheng. [...] Petroleumsvirksomhet kan gi grunnlag for en ny giv i nordområdene. Det forutsettes at virksomhet skjer innen rammer av høye miljøkrav, forutsigbare rammevilkår og sameksistens med andre næringer.”¹⁵⁵ Her ble det altså forutsatt at høye miljøkrav ved prinsippet om null skade og nullutslipp, forutsigbare rammevilkår for oljeindustrien og sameksistens var

---

¹⁵⁴ NOU 2003: 32 *Mot nord! Utfordringer og muligheter i nordområdene*, s.14

¹⁵⁵ *Ibid.*

forenlige begreper. Dette er begreper som har betydelige tolkningsmuligheter, noe som hadde vist seg både før og etter fremleggelsen av rapporten.

Stoltenbergs regjering og utenriksminister videreførte nordområdesatsingen etter å ha overtatt regjeringsmakten i oktober 2005. I tiltredelseserklæringen for regjeringen på Soria Moria ble nordområdene utropt til Norges viktigste satsingsområde i årene som fulgte. Den utenrikspolitiske dimensjonen ble trukket sterkt frem, særlig norsk petroleumsvirksomhet i Barentshavet som en ny petroleumsprovins som kan forsyne Europa med sikre leveranser av olje og gass. I november 2005 holdt utenriksminister Jonas Gahr Støre et foredrag i Tromsø om regjeringens politikk i nord med tittelen ”Et hav av muligheter- en ansvarlig politikk for nordområdene”. I talen sa Gahr Støre blant annet følgende: ”Energidimensjonen løfter seg fram som kanskje den viktigste i nordområdene. Store uoppdagede petroleumssressurser ligger i de arktiske strøk. [...] Nordområdene er Europas nye energiregion. [...] Når kapitlet om energiutvinning i de nordlige havområdene skal skrives, vil Snøhvitprosjektet framstå som pionervirksomhet. Nå skuer vi inn i en nær framtid med åpninger for petroleumsutvikling både på russisk og på norsk side av Barentshavet. [...] Vi ønsker et strategisk energipartnerskap med Russland i nord. Vi ønsker et samarbeid om utvikling av energiressursene, og vi ønsker et utdypet samarbeid for å sikre et utsatt havmiljø og verdifulle fiskestammer. [...] Og enda flere muligheter åpner seg når vi får trukket en grenselinje i havet slik det høver seg gode naboer. Forhandlingene kommer nå i gang etter to års pause.”¹⁵⁶

Det var med andre ikke ord ikke mangel på ambisjoner og potensielle muligheter i Støres tale. Morten Andreas Strøksnes kommenterer talen i boken *Hva skjer i Nord-Norge* slik: ”Som nylig påtroppet utenriksminister foreleste Jonas Gahr Støre i aulaen til Universitetet i Tromsø. Han snakket om ”nordområdene” og brukte ordene ”mulighet”, ”muligheter” og ”mulighetene” 28 ganger, før han avsluttet med ”Om Norge er mulighetenes samfunn, så er det nordlige Norge mulighetenes landsdel.”¹⁵⁷ Det var energidimensjonen og utenriksdimensjonen i nord som var i fokus i Støres tale. I forhold til nordområdene var det også mulighetene og utfordringene i havområdene som var i fokus og ikke den nordnorske landsdelen som sådan. Bjørn Fosli Johansen ved Norsk Polarinstitut hadde følgende kommentar til Støres tale.” Jeg var til stede under Gahr Støres nå så berømte nordområdetale i Tromsø i 2005. Det var som så være på en rockekonsert. Alle hadde store forventninger. Men

¹⁵⁶ http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/utenriksminister_jonas_gahr_store/taler_artikler/2005/Et-hav-av-muligheter---en-ansvarlig-politikk-for-nordomradene.html?id=273194

¹⁵⁷ Strøksnes, Morten Andreas (2006) *Hva skjer i Nord-Norge?* Oslo: Kagge Forlag, s.131

det Støre egentlig snakket om var en langsiktig utenrikspolitikk i nord.”¹⁵⁸ Den 1. desember 2006 presenterte statsminister Jens Stoltenberg, utenriksminister Jonas Gahr Støre, kommunal- og regionalministeren Åslaug Haga og kunnskapsministeren Øystein Djupedal regjeringens nordområdestrategi på Polarmiljøcenteret i Tromsø. Det var tydelig at nordområdene var blitt et innarbeidet, om enn mangetydig, begrep og kommet sterkt på dagsorden i forkant av fremleggelsen av Forvaltningsplanen. Nordområdenes muligheter og argumentet om Europas store, sikre energiprovins¹⁵⁹ ble et mye brukt begrep i debatten og gav ekstra støtte til oljetilhengernes argumenter rundt ringvirkninger og muligheter innen petroleum i nord.

Det var også en rekke andre signaler og utspill i forkant av Forvaltningsplanen som skulle understreke betydningen av Barentshavet som *Europas sikre energiprovins*. Energisamarbeidet med Russland kom til å resultere i mye usikkerhet i mediene om hvilken rolle Norge og norske selskaper skulle kunne spille i russisk del av Barentshavet. Den endelige avgjørelsen ble at det nyfusjonerte StatoilHydro i oktober 2007 fikk delta i Shtokman fase 1. Grenseforhandlingene om gråsonen i Barentshavet har ennå i skrivende stund¹⁶⁰ ikke funnet sin løsning, og lite tyder på at det kommer til en løsning i nær fremtid. Gjennom hele perioden som oppgaven beskriver, har Russlands holdning angående både gråsonen og Svalbardboksen vært følgende: Ingen godkjenning av full norsk suverenitet, sektorprinsippet i Barentshavet og stadige forslag om en felles forvaltning i grenseområdene. Det er knyttet stor usikkerhet rundt utfallet av dette, men StatoilHydros deltakelse i Shtokman-prosjektet på russisk side i Barentshavet ble møtt med stor begeistring blant petroleumstilhengere i nord, og man så for seg muligheten for nye petrobyer i nord, ikke minst i Kirkenes.

Lobbykampen før Forvaltningsplanen.

Den 28. august 2003 la Konkraft frem rapporten *Norsk petroleumsvirksomhet ved et veiskille*. Her ble det vist til at produksjonen på norsk sokkel var fallende og det ble skissert løsninger: ”Det kan se ut som om norsk sokkel er i ferd med å miste konkurransekraft i forhold til andre

¹⁵⁸ Intervju Bjørn Fossli-Johansen, Norsk Polarinstitut

¹⁵⁹ Det var på dette tidspunkt betydelig bekymring i Europa vedrørende forsyningsikkerheten av særlig gass. Mye av gassen til den østlige delen av kontinentet forsynes fra de enorme reservene i Russland. Det var i perioden mye uro mellom Russland og Ukraina rundt forsyningene via rørdningsnett som går gjennom Ukraina før det når Vest-Europa. Det var i denne forbindelse at norske politikere som Støre ønsket å markedsføre norsk sokkel som en trygg og sikker leveranse av olje og særlig gass til Europa, og LNG(komprimert flytende gass) til USA fra Snøhvitalegget.

¹⁶⁰ Våren 2009.

oljeprovins. [...] Det haster med å få gjenåpnet områder i Lofoten og Barentshavet samt åpne lukkede områder i de samme regionene, med påfølgende konsesjonsrunder og tildelinger.”¹⁶¹ Dette utspillet kom etter fremleggelsen av ULB-rapporten¹⁶² i juli 2003, en rapport som oljeaktørene og OED mente var et tilstrekkelig grunnlag for å åpne de mest omstridte områdene. Oljesektoren hadde startet arbeidet med denne utredningen for området Lofoten-Barentshavet før prosessen rundt helhetlig forvaltningsplan var formelt i gang og var derfor ferdig med sin utredning før de andre sektorutredningene.¹⁶³ Resultatet ble også denne gang et kompromiss: I desember 2003 kunngjorde olje og energiminister Einar Steensnæs regjeringens beslutning: De nordligste delene av Barentshavet sør ble gjenåpnet for letevirsomhet, men en rekke omstridte og sårbare områder ble holdt utenfor i den 18 konsesjonsrunde.¹⁶⁴ Det ble likevel heller ikke erklært noen petroleumsfrie soner, som fiskeri og miljøvernside hadde ønsket. Det er verdt å merke seg at det gjennom hele den lange debatten om petroleum i nord aldri har blitt opprettet egne petroleumsfrie soner. Det som har blitt kalt ”miljøseire” i oljedebatten i media har i virkeligheten nesten alltid vært utsettelse av avgjørelser om åpning av nye områder. I desember 2003 ble resultatet altså åpning av visse områder, mens de mest omstridte områdene ble vernet inntil videre. Det er kanskje riktig å heller si at områdene inntil videre ikke ble åpnet.

I 2003 trer et nytt virkemiddel for økt tildeling av petroleumslisenser i kraft. Dette ble begrunnet i oljeselskapenes behov for en gradvis tilgang på nye utvinningstillatelse. Virkemidlet ble kalt TFO eller Tildeling i forhåndsdefinerte områder. Disse tildelingene kunne skje i såkalte *modne områder*, områder som var godt utforsket og lå nær eksisterende petroleumsaktivitet. I disse områdene skulle det derfor ikke være nødvendig med vanlige konsesjonsrunder. I 2004 ble områder i Norskehavet definert som modne og derfor en del av

---

¹⁶¹ Konkraft (2003). *Norsk petroleumsvirksomhet ved et veiskille* Aktivitetsprosjektet Sluttrapport 28. august 2003 Oslo: Konkraft, s. 5.

¹⁶² *Utredning av konsekvenser av helårig petroleumsvirksomhet i området Lofoten-Barentshavet.*

¹⁶³ Bjørn Fosli Johansen og Gunnar Sander i Sander, Gunnar m.fl (2006). *Forvaltningen av Barentshavet* Ottar nr. 2 2006 Tromsø: Universitetet i Tromsø, s. 7-8.

¹⁶⁴ Dette gjaldt særlig områdene utenfor Lofoten og Vesterålen og mesteparten av Tromsøflaket. Disse områdene ble i petroleumskartleggingen betegnet som Nordland 6, Nordland 7 og Troms 2. Dette var betegnelser som også ble mye brukt i mediene og i den offentlige debatten. Det er verdt å merke seg at forvaltningsplanområdet gjaldt havområdet helt fra Lofoten og til områdene helt nord for Svalbard. Det var bare rundt de sårbare områdene hvor petroleumsaktivitet kunne være aktuelt i den nærmeste fremtid at det offentlige fokuset sto. Andre viktige og sårbare områder var områdene rundt Bjørnøya, Iskanten og Polarfronten i Barentshavet, samt en de mest kystnære områdene i Nord-Norge. Omtales blant annet i Sander, Gunnar m.fl (2006). *Forvaltningen av Barentshavet* Ottar nr. 2 2006 Tromsø: Universitetet i Tromsø, s. 18-19 og i St.meld.nr.8 (2005-2006) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan)*. Miljøverndepartementet

TFO.¹⁶⁵ I 2005 blir også området rundt Snøhvitfeltet i Barentshavet definert som et modent område.¹⁶⁶ TFO skulle bli et viktig virkemiddel for en rask åpning av nye områder som lå nært eksisterende aktivitet. Det var derfor mot slutten av perioden 2001 til 2006 få områder som var definert som såkalt umodne områder. Det var da særlig de umodne områdene Nordland 6, Nordland 7 og Troms 2, altså områdene utenfor Lofoten og Vesterålen som striden skulle stå om før 2006.

I forbindelse med Snøhvitutbyggingen ble det på initiativ fra Statoil dannet et leverandørnettverk kalt Snøhvit Næringsforening. Utgangspunktet var å jobbe med å skape et nettverk for lokale bedrifter som ønsket å delta i aktiviteten rundt Snøhvitutbyggingen. Foreningen har siden vokst til å omfatte over 350 lokale bedrifter og satser nå over store deler av Nord Norge, noe navneskiftet i 2006 til *Petro Arctic* gir uttrykk for. Navneskiftet ble kjent den 20. mars 2006 kort tid før fremleggelsen av Forvaltningsplanen og like etter at Eni hadde annonsert at oljefunnet på Goliat-feltet nordvest for Hammerfest var betydelig større enn antatt.¹⁶⁷ Ønsket var at økt petroleumssatsing i nord ville kunne gi ringvirkninger til det lokale næringsliv i Nord-Norge. Foreningen har medlemmer fra Øst-Finnmark til Nordland, og har i tillegg forhåpninger om at Shtokman utbyggingen vil kunne skape grunnlag for aktivitet i Kirkenes-regionen. Hovedkontoret ligger i Hammerfest. Det var, og er, en hovedprioritet for foreningen å jobbe for at det blir ilandføring fra de nye feltene i Nord-Norge: Nucula og Goliat i Finnmark og potensielle fremtidige funn. Dette ses på som viktig for å sikre lokale ringvirkninger på land.¹⁶⁸

LoVe Petro, Lofoten og Vesterålen Petro, er en annen lokal forening som også hadde bakgrunn i et initiativ fra oljebransjen. Foreningen ble stiftet 9. desember 2005 på Stokmarknes. Den klare inspirasjonen var her foreningen *Petro Arctic*¹⁶⁹ Det er den samme målsetningen som her ligger til grunn: å bidra til at lokale bedrifter kvalifiserer seg til arbeid på petroleumsprosjekter. *LoVe Petro* fikk i 2007 midler fra Statoil, Eni, Shell, Hydro, Nordland Fylkeskommune, Innovasjon Norge og OLF.¹⁷⁰ I tillegg drev foreningen aktiv lobbyvirksomhet både lokalt og nasjonalt for å få åpnet områdene utenfor Lofoten og

---

¹⁶⁵ I 2008 blir også nye deler av Barentshavet definert som modne områder og tildelt som TFO i 2009.

¹⁶⁶ OED (2005). *Fakta Norsk Petroleumsverksemd 2005*, Oslo: OED.

¹⁶⁷ Glosemeyer, Lena "Snøhvit Næringsforening blir *Petro Arctic*", Nordlys 20. mars 2006.

¹⁶⁸ Hjemmesider *Petro Arctic*.

¹⁶⁹ Personlig meddelelse daglig leder i *LoVe Petro*, Ørjan Robertsen.

¹⁷⁰ Johansen, Magnar "Godt år for *Love Petro*", Lofotposten 16. mars 2007.

Vesterålen for oljevirkosomhet, derav navnet Lofoten-Vesterålen Petro.¹⁷¹ Arbeidet innebærer informasjon til skoler og bedrifter, arrangering av oljeseminar, samarbeidsprosjekter med petroleumsbransjen med mer. Hovemålsetningen for foreningen var, og er, å sørge for at områdene blir åpnet og at det ligger som en forutsetning at det blir ilandføring av oljen eller gassen, da man forventer at dette gir mer ringvirkninger og arbeidsplasser lokalt.

Det har vært lokal motstand under begge debattene om åpning i nord: på 70-tallet og i forkant av fremleggelsen av Forvaltningsplanen for Lofoten-Barentshavet i 2006. På 70-tallet sto SNM og Natur og Ungdom i spissen for å arrangere lokal motstand mot åpning i nord. I forkant av Forvaltningsplanen i 2006 var det i all hovedsak de sentrale miljøorganisasjonene som var sentrale, samt med en del skepsis fra fiskerihold, særlig Norges Kystfiskarlag, som har sitt hovedkontor på Ramberg i Lofoten. I forbindelse med Forvaltningsplanen og spørsmålet om åpning utenfor Lofoten og Vesterålen (Nordland 6 og 7) ble det dannet to små lobbyorganisasjoner: Lofotaksjonen Vern Nordland 6 og 7 og Petroleumsfritt område utenfor Lofoten og Vesterålen (PFL).¹⁷² Hovedargumentet her gikk på at man skulle bevare de rike områdene utenfor Lofoten og Vesterålen og heller satse på fiskerinæringen og å skape arbeidsplasser basert på andre lokale ressurser enn potensielle oljeforekomster.

I 2005 startet en annen prosess parallelt med arbeidet rundt forvaltningsplanen. Dette er en prosess som vil kunne få stor betydning for den eventuelle fremtidige petroleumsvirksomheten i havområdene rundt Lofoten. Miljøverndepartementet startet nemlig i 2005 søknadsprosessen rundt Ytre Lofoten.¹⁷³ Ytre Lofoten var da allerede på Unescos tentative liste.¹⁷⁴ Verdiene er knyttet til samspillet mellom kultur og natur: det tradisjonsrike lofotfisket etter skrei, store kolonier av sjøfugl, samt et helt særegent landskap. Denne formelle søknaden er planlagt sendt fra Miljøverndepartementet i 2009, altså samtidig som den første revideringen av forvaltningsplanen for samme området skal foregå. En fremtidig Unescostatus ble karakterisert av blant annet Lofotaksjonen Vern Nordland 6 og 7 som en mulig joker i kampen mot petroleumsutbygging.¹⁷⁵

---

¹⁷¹ Prosessen rundt revidering av Forvaltningsplanen og dermed hvilke nye områder som skal åpnes, eventuelt vernes, er som tidligere nevnt en pågående prosess.

¹⁷² I 2008, altså ut over tidsrommet som jeg skriver om i oppgaven, ble det i forbindelse med opptakten mot en revidering av forvaltningsplanen dannet en bredere motallianse som inkluderte de store miljøvernaktørene. Dette er ikke ulikt det som skjedde i forkant av debatten i 1980.

¹⁷³ Kommunene Vestvågøy, Flakstad, Moskenes, Værøy og Røst.

¹⁷⁴ En liste over mulige fremtidige verdensarvkandidater.

¹⁷⁵ Samtaler Bjørn Kjensli, leder for Lofotaksjonen vern Nordland 6 og 7. Aksjonen ble i 2008 betydelig utvidet til å omfatte et samarbeid med de store etablerte naturvernorganisasjoner, som Natur og Ungdom og Bellona. Dette er en allianse i forbindelse med den forventede striden om revideringen av forvaltningsplanen som er

Petroleumsnæringen var som tidligere nevnt engstelig for at utfallet av Forvaltningsplanen skulle bli opprettelse av petroleumsfrie soner: Per Terje Vold i OLF hadde følgende reaksjon og oppfordring: ” Olje og gassindustrien er den mest verdiskapende næringen Norge har. [...] Utfordringen nå er å tenke langsiktig. [...] Vi skal overholde de miljøkrav som gjelder på sokkelen. Men det vil være svært uheldig om det etableres petroleumsfrie soner. De ville hindre at vi får kartlagt og utnyttet ressursene i nordlige farvann. [...] Det er vårt håp at når det nye Stortinget trer sammen og skal behandle den helhetlige forvaltningsplanen for Barentshavet våren 2006, er det med en erkjennelse av at man har nok kunnskap til å fatte en beslutning til beste for landet”.¹⁷⁶ Argumentene som Vold her kom med, er de tungtveiende økonomiske begrunnelsene for å åpne nye områder i nord. Vold fokuserte på en langsiktig ressursutnyttelse i nord og fremhevet et særlig tungt argument, nemlig den verdiskapningen som petroleumsindustrien hadde stått for. Konsernsjef i daværende Statoil, Helge Lund kom med følgende oppfordring i september 2005; ” Områdene utenfor Nordland(Nordland 6 og 7) er blant de mest lovende leteområder på norsk sokkel.[...] Selv om oljeprisen skulle falle vesentlig fra dagens nivå, er det snakk om svært store nasjonale verdier, og betydelige ringvirkninger for Nord-Norge. [...] Politisk vilje til å åpne for letevirksomhet utenfor Nordland vil være et signal til næringen om at forberedelsene kan starte.”¹⁷⁷

Like før Forvaltningsplanen ble lagt frem i mars 2006, ble det arrangert en rekke seminarer og debatter som hadde fokus på petroleum i nord. NHOs årskonferanse den 4. januar har et ganske talende hovedprogram: *Oppdrag Nord*. To dager før konferansen ble scenarierapporten ”2025:Ringer i vannet” presentert av analyseselskapet ECON på oppdrag fra NHO. Denne rapporten var basert på ett *best case* scenarium, dersom en rekke forutsetninger ellers lå til rette.¹⁷⁸ Kjell Roland fra ECON uttalte følgende under

ventet å komme i 2009 og 2010.

¹⁷⁶ Vold, Per Terje ”Tid for en beslutning”. Kronikk Dagens Næringsliv 08. august 2005.

¹⁷⁷ Lund, Helge ”Langsiktig verdiskapning”. Debattinnlegg Aftenposten 26. september 2005. Oljeprisen har for øvrig hatt ett meget markert fall siden 2008. Det er usikkert hvordan den lave oljeprisen vil kunne påvirke den fremtidige investeringsviljen i nye områder på norsk sokkel og i andre mer marginale områder. Dersom investeringsviljen går ned på grunn av vedvarende lav oljepris og gasspris, vil dette i sterk grad påvirke fremtidig debatt om Lofoten og Vesterålen. Det vil også kunne forsterke et argument som kom frem i etterkant av fremleggelsen av forvaltningsplanen i 2006, nemlig at det er mer lønnsomt å la oljen ligge der den er. Dette er noe relativt nytt: at miljøbevegelsen bruker *økonomiske* argumenter for å fremme sine krav. Et annet eksempel er Bellonas fokus på CO2 rensing som et *økonomisk gunstig* alternativ.

¹⁷⁸ Scenarieanalyser har som utgangspunkt at fremtiden er usikker og det derfor vil kunne være en rekke ulike fremtidige scenarier. Ved arbeid med scenarieanalyser bør man ha minimum 3, helst 4 scenarier. Mer om scenariebygging i Johnson, G og Scholes, K (2002). *Exploring Corporate Strategy* London: Prentice Hall Europe og Ringland, G (2002). *Scenarios in Business* London: John Wiley & Sons Ltd. Scenariebygging for Barentshavet har blitt gjennomgått i en rekke analyser. Typiske aktører innen oppdragsforskningen for petroleumsbransjen er for eksempel ECON og Barlindhaug A/S, samt enkeltpersoner som Hans Henrik Ramm og Arve Johnsen. Oppdragsforskning har også skjedd for miljøsidene, men i et mer begrenset omfang, noe som

pressekongressen: ”Ingen forsto rekkevidden av Ekofisk på 70-tallet. Vi kan stå overfor det samme nå. [...] Hvis Norge lykkes i å løse dette på hjemmebane, kan man også sette den internasjonale standarden, spesielt på russisk side. [...] Men for å lykkes, kreves blant annet en helt annen politisk samordning enn i dag, der både nærings-, fiskeri- og utenriksdepartementet må trekke i samme retning.”¹⁷⁹ Samtidig med rapporten ble det også presentert en MMI-undersøkelse der 58 prosent av respondentene svarte at det var riktig å satse på oljevirkosomhet i nord. Det bør fremheves at slike uavhengige rapporter fra selskaper som tar på seg oppdragsforskning, har fått en økende betydning i debatten som premissleverandører for hva som settes på dagsorden. Rapporter som slike aktører har levert på oppdrag fra andre, har ofte blitt et utgangspunkt for forskjellige debatter i offentligheten. Slike rapporter har derfor ofte satt bestemte temaer på dagsorden for en kortere periode. Et problem med dette kan være at slik oppdragsforskning presenteres som en helt nøytral fremstilling av et emne. Aktører innen oppdragsforskning må derfor også kunne regnes som aktører i selve den offentlige debatten. Begge sider gjorde bruk av oppdragsforskning, men her er det liten tvil om at ressurser avgjorde omfanget.

Generalsekretær i WWF, Rasmus Hansson hadde imidlertid følgende kommentar: ”Den virkelige debatten dreier seg om vi skal tillate petroleumsvirksomhet i de mest verdifulle delene av dette området. Den debatten tør ikke NHO og oljeselskapene ta.”¹⁸⁰ Invitasjonen til NHO-kongressen gir en pekepinn på fokuset: ”Enorme muligheter ligger åpne for Norge i nordområdene [...] Et nytt industriløft er mulig.”¹⁸¹ Mediene rapporterte om den reneste hallelujastemming i salen under selve kongressen: ”I dag er vi alle blitt nordlendinger. Oppdrag nord er ikke slutt, men akkurat begynt, oppsummerte kongressier Arne Hjeltnes.”¹⁸² Artikkelen rapporterte videre: ”Jeg er stolt over å være her. Og dere i NHO har vært dyktige og har hatt flaks. Dyktige som satt nordområdene på dagsordenen, og heldige som har fått en regjering som gjør det samme, fastslo statsminister Stoltenberg i avslutningstalen. [...] Statoil-direktør Helge Lund ba landets politiske ledelse ta modige grep for å åpne mulighetene i nord helt og fullt.”¹⁸³ Her ser man tydelig også hvilken vekt som ble lagt på begrepet *nordområdene* som petroleumsprovins fra regjeringens side.

---

nok har å gjøre med ressurser.

¹⁷⁹ Skreddeberget, Asle ”Oljerush mot nord”. Aftenposten 02. januar 2006.

¹⁸⁰ Bjørnstad, Sigurd Applaus for oljeutvinning i nord Aftenposten 03. januar 2006.

¹⁸¹ NHOs hjemmesider.

¹⁸² Sollied, Kjell-Are ”I dag er vi alle blitt nordlendinger”. Nordlys 05. januar 2006.

¹⁸³ Ibid.

Forvaltningsplanen - et utkast til ny debatt

Den 31. mars 2006 ble så *Helhetlig forvaltning for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan)* lagt frem. Selv om forvaltningsplanen gjaldt all menneskelig aktivitet i området, så var det rundt petroleumsvirksomheten at debatten hadde vært og at spenningen sto. Resultatet var nok et kompromiss der de mest sårbare områdene fremdeles forble lukket for petroleumsvirksomhet inntil videre. Dette gjaldt da særlig områdene Nordland 6, Nordland 7 og Troms 2.

Formålet med opprettelsen av en forvaltningsplan ble slått fast i begynnelsen av dokumentet, her heter det blant annet ” Formålet med denne forvaltningsplanen er å legge til rette for verdiskapning gjennom bærekraftig bruk av ressurser og goder i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten og samtidig å opprettholde økosystemenes struktur, virkemåte og produktivitet [...] Regjeringen legger stor vekt på å legge til rette for bredde og mangfold i næringsutviklingen i landsdelen. Derfor er det viktig å legge til rette for sameksistens mellom ulike næringer, særlig fiskeri, sjøtransport og petroleumsaktivitet.”¹⁸⁴ Fokuset på sameksistens og ressursutnyttelse lå altså til grunn for selve Forvaltningsplanen.

Debatt - en kamp om begrepene

Denne oppgaven har i stor grad vært en beskrivelse og gjennomgang av den offentlige debatten og relevante samfunnsendringer som har skjedd i tidsrommet 1970-2006. En ting er hvilke argumenter som har blitt brukt i debatten, vel så viktig er hva som ligger i begrepene som brukes, hvilken fortolkning som ligger til grunn. Diskursanalyse er en metode som kan brukes til blant annet å se hvordan et saksområde forstås og snakkes om i offentligheten. Det er nettopp den offentlige debatten som det her har vært interessant å studere for å se hvordan begreper brukes og fortolkes. Man kan til en viss grad si at språket ikke bare gjengir virkeligheten direkte, men også bidrar til å forme virkeligheten og forståelsen av virkeligheten.¹⁸⁵

Det har etter mitt syn hele tiden foregått en kamp om begrepsinnholdet i perioden, en defineringskamp. Dette innebærer også en kamp om hvilke begreper som er i søkelyset, hva som settes på agendaen. Her kommer jeg da inn på tanker om en hegemonisk diskurs, med

---

¹⁸⁴ St.meld.nr.8 (2005-2006). *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan)*. Miljøverndepartementet. s. 7.

¹⁸⁵ Bergström, Göran og Kristina Boreus (red.)(2005). *Textens mening och makt Metodbok i samhällsvetenskaplig text-og diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur, s. 305.

basis i tanker tilbake fra Antonio Gramsci og videreført av blant andre Norman Fairclough.¹⁸⁶ Det kan også bli slik at enkelte begreper ikke blir problematisert, at folk flest tar dem for gitt og ikke ser noen grunn til å stille spørsmål ved begrepet, bruken av begrepet eller logikken bak begrepet. Den franske sosiologen Pierre Bourdieu bruker ordet *doxa* (gresk for mening) om slike ting som folk ikke stiller spørsmål ved.¹⁸⁷ Det er i denne forbindelse interessant å se på hvilke begreper som har blitt brukt i debatten gjennom hele perioden og å se på hvilket begrepsinnhold disse har hos ulike aktører.

Det er en del sentrale begreper som har vært mye brukt i debatten. Det er verdt å se noe nærmere på disse, da de til en viss grad har reflektert måten debatten har blitt ført på, og hva som i det hele tatt har vært oppe til debatt: Slagordet *olje eller fisk* var sentralt under første debatt om petroleum nord for Stad. Under den senere debatten var tiden en helt annen, man hadde lengre erfaring fra petroleumsutvinning, og oljeindustrien kunne vise til relativt få utslipp fra operativ virksomhet på norsk sokkel. Men fremdeles var skepsisen fra miljøvernaktørene og fiskeriaktørene stor. Det ble særlig viktig for petroleumstilhengerne å få fiskeriaktørene inn i en dialog om *sameksistens*. Det har i derfor løpet av hele perioden som oppgaven omhandler blitt et stadig sterkere fokus på sameksistens mellom næringene, noe som også kommer godt frem i Forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, som nevnt tidligere. Grunnen til dette økte fokuset er at stadig nye områder langs norskekysten har blitt åpnet for petroleumsvirksomhet. Derfor har det vært viktig for petroleumsnæringen å jobbe for økt samarbeid med den andre tunge næringsaktøren i de samme områdene som man ønsker å åpne, nemlig fiskerinæringen. Fiskerinæringen har vært skeptiske til petroleumsaktivitetens virkninger på de kommersielle fiskeartene, men har også hatt interesse av mulighet for økt oljevernberedskap som økt petroleumsaktivitet kunne føre med seg. Et annet poeng som har delvis ført de to næringene sammen i perioden sett under ett, er at de begge har fokus på viktigheten av utnytting av *ressursene* langs kysten. Dette har delvis skapt en skillelinje mellom disse næringene og miljøbevegelsen, som er opptatt av vern. Men under de to opphetede debattene har man sett en delvis allianse mellom fiskeri og miljø under slagordet *olje eller fisk* fordi det har vært et interessefellesskap om fokus på fiskeressursene som en fornybar ressurs. Begrepet *nullutslipp* eller null skadelige utslipp har

---

¹⁸⁶ Jørgensen, Marianne Winther og Louise Phillips(1999).

Diskursanalyse som teori og metode Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

¹⁸⁷ Pierre Bourdieu og *doxa* artikler i Store Norske Leksikon på nett: <http://www.snl.no/article.html?id=477377&o=1&search=pierre%20bourdieu>
<http://www.snl.no/article.html?id=515470&o=1&search=doxa>

blitt introdusert som en slags visjon for hva man ønsker av fremtidig petroleumsutvinning. Begrepet har blitt brukt også om situasjoner der det ikke er null prosent skadelige utslipp, og begrepet har vært mye debattert og kritisert.

Begrepet *Nord-Norge* har gradvis blitt erstattet av det mer diffuse og mye mer omfattende begrepet *nordområdene*. Nordområdene var et svært mye brukt begrep i den siste debatten denne oppgaven omhandler (2001-2006), mens begrepet var nesten fraværende i den første debatten (1975-1980). Begrepsinnholdet er diffust og begrepet brukes noe ulikt, men den utstrakte bruken av ordet og fremleggelsen av regjeringens nordområdestrategi i 2006 signaliserte økt fokus på områdene nord for det norske fastlandet og gav ekstra skyts for petroleumsaktørene i forhold til argumentasjonen rundt mulighetene i næringen.

Hva er så *nordområdene*? Norsk polarinstitutt bruker på sine hjemmesider konsekvent ikke nordområdene som en betegnelse på et norsk område i nord, men snarere betegnelsene det norske fastlandet, Barentshavet, Svalbard og Arktis. ”Nordområdene er et ullent begrep”, sier Bjørn Fosli Johansen på Norsk Polarinstitutt.¹⁸⁸ Odd Gunnar Skagestad sier det slik i et seminarinnlegg i Tromsø i 2006: ”Når vi snakker om ”nordområdepolitikk”, ligger det som et underforstått prinsipp at vi har en slags oppfatning av hva begrepet ”nordområdene” er for noe. Selv vokste jeg opp i Finnmark på 40-50-tallet. Ingen brukte dette uttrykket den gang. I min magisteravhandling for over 35 år siden om ”Norsk Polarpolitikk” vil man forgjeves lete etter dette ordet. Så vidt jeg kan erindre var det Knut Frydenlund som lanserte uttrykket etter at han overtok som utenriksminister høsten 1973. Og siden har det vært brukt med jevne og ujevne mellomrom, og med varierende innhold.”¹⁸⁹ Det kan her være verdt å nevne at når man søker på A-tekst på ordet *nordområdene* så får man kun 285 treff i 2002, 374 treff i 2003, 364 treff i 2004, men 1627 treff i 2005 og hele 2068 treff i 2006.¹⁹⁰ Nordområdene var herved godt etablert som uttrykk, selv om mange ikke visste hvor disse nordområdene egentlig begynte.

Begrepet *økosystembasert forvaltning* har sin bakgrunn i Rio-konferansen i 1992. Det ble i løpet av perioden oppgaven omhandler en gradvis bedre forståelse av hvordan ting hang sammen i komplekse økosystemer som Norskehavet og Barentshavet. Økosystembasert forvaltning er allikevel et svært ambisiøst mål, da man fremdeles er langt fra en full forståelse

---

¹⁸⁸ Intervju Bjørn Fosli-Johansen, Norsk Polarinstitutt.

¹⁸⁹ Skagestad, Odd Gunnar (2006). ”Norsk nordområdepolitikk- med særlig vekt på forholdet til Russland”. Foredrag på Fiskeriforsknings seminar ”Russlands økonomiske vekst- økte muligheter for norsk-russisk samhandel?” Tromsø 16.november 2006.

¹⁹⁰ Søk på A-tekst: <https://web.retriever-info.com/services/archive.html>

av økosystemene i de norske havområdene. Hva som ligger i bærekraftig bruk av ressurser er mer vanskelig å definere, og bærekraft er et begrep som har skapt grobunn for mye debatt. Uttrykket *bærekraftig utvikling* har siden Brundtlandkommisjonens lansering av ordet blitt omfavnet av mange, også innen industrien, da begrepet kan tolkes slik at man kan forene vekst og miljøvern, ikke ulikt den noe tidligere begrepet vekst med vern.¹⁹¹ Bjørn Fossli Johansen ved Norsk Polarinstitutt som har vært sentral i forvaltningsplanarbeidet, har følgende betraktninger rundt begrepsbruken: ”Økosystembasert forvaltning kan fort bli en floskel slik som har skjedd med bærekraftbegrepet. Bærekraftig oljeutvinning passer dårlig, det er snakk om å tømme et lager av en ikke-fornybar ressurs. Når alle omfavner et begrep, det er da man skal begynne å bli skeptisk. Økosystembasert er et ullent begrep som kan tolkes i ulike retninger, derfor er det viktig å konkretisere begrepet gjennom å definere areal som sårbare områder.”¹⁹²

Kunnskapshull ble introdusert som begrep særlig i forbindelse med Forvaltningsplanarbeidet fra 2002 og har blitt brukt for å karakterisere den mangelfulle kunnskapen man har om mange aspekter ved økosystemene og menneskelig påvirkning av disse. Man jobber for tiden intenst med å tette kunnskapshull før en revidering i 2010 eller kanskje allerede i 2009. Forvaltningen er allikevel skeptisk til om det er mulig å tette disse kunnskapshullene på så kort tid.¹⁹³ Lederen for SEAPOP, sa det slik: ”Det er ulike oppfatninger av hva som er godt nok beslutningsgrunnlag: forskerne krever gjerne mest kunnskap, forvaltningen noe mindre mens politiske beslutningsmyndigheter krever minst.”¹⁹⁴ *Sårbare områder*¹⁹⁵ og *Petroleumsfrie soner* var sentrale begrep i den siste debatten som oppgaven omhandler. Her var det en lengre debatt om hvilke områder som var sårbare og hvilke konsekvenser et sårbarhetsstempel ville få for petroleumsaktivitet i området. Petroleumsfrie soner var som tidligere nevnt en aktuell problemstilling i perioden 2001 til 2005, men nevnes ikke i Forvaltningsplanen fra 2006. Forvaltningsplanen er i så måte bare en utsettelse av spørsmålet om man skal ha noen petroleumsfrie soner. Spørsmålet vil på nytt kunne bli aktualisert ved den fremtidige debatten rundt en revidering av planen i 2010 eller i 2009.¹⁹⁶

¹⁹¹ En grundigdiskusjon av bakgrunnen for og innholdet i begrepet bærekraftig utvikling gis i Lafferty, William og Oluf Langhelle (red.) (1995). *Bærekraftig utvikling* Oslo: Ad Notam Gyldendal.

¹⁹² Intervju Bjørn Fossli-Johansen, Norsk Polarinstitutt.

¹⁹³ Samtaler med blant andre Lene Buhl Mortensen, leder for havbunntkartleggingen MAREANO, Tycho Anker-Nilssen, NINA, leder sjøfuglkartleggingen SEAPOP og Per Arneberg som er økolog ved Norsk Polarinstitutt.

¹⁹⁴ Intervju med Tycho Anker-Nilssen 16. oktober 2007.

¹⁹⁵ Omtalt i forvaltningsplanarbeidet som SVO, særskilt verdifulle områder.

¹⁹⁶ Signaler fra regjeringen Stoltenberg under trontalen 2. oktober 2008, om at en revidering allerede kan komme i 2009, kom som en overraskelse på mange. Venstre har utropt petroleumsfrie soner og vern av Lofoten og Vesterålen som viktigste valgkampsak i 2009. Med dagens økonomiske utsikter gjenstår dette å se, da miljøvern

Fortløpende *ressurstilgang* har vært et sentralt begrep for petroleumsindustrien og petroleumsforvaltningen. Tilgang til nye areal har blitt fremhevet som helt sentralt for å opprettholde produksjonsnivået, eller i det minste å forminske nedgangen i petroleumsproduksjonen på norsk sokkel. Det er her Nordland 6, Nordland 7 og Troms 2 kommer inn som svært interessante områder for industrien.¹⁹⁷

Lokale *ringvirkninger* har hele tiden vært et sentralt begrep. De som argumenterte for lokale ringvirkninger, har fått ekstra drahjelp av den økte satsingen i nord, Snøhvitutbyggingen og den fremtidige Shtokmanutbyggingen. På grunn av sokkelens beskaffenhet og petroleumsforekomstenes beliggenhet har de nye områdene som var aktuelle for åpning ligget stadig nærmere land, noe som har brakt ny aktualitet til argumenter om ilandføring og ringvirkninger på land. Ilandføring var, som tidligere nevnt, også et mål helt i starten av oljealderen i Norge, men vansker rundt store avstander og den dype Norskerenna gjorde dette lenge til en teknisk umulighet. Snøhvitutbyggingen og den påfølgende aktiviteten i Hammerfest førte derfor til en ny kraft til argumentene om ilandføring og ringvirkninger. Det har derimot vært mye diskusjon om hvorvidt det vil være snakk om betydelige lokale ringvirkninger, selv med ilandføring.¹⁹⁸

Selv om det er utenfor selve oppgaven å trekke linjene utover 2006, så er det klart at økonomiske argumenter kan få ekstra tyngde i perioder med lavkonjunktur og stigende arbeidsledighet, slik Norge opplever i skrivende stund, våren 2009. Økonomiske argumenter har hatt særlig stor kraft i perioder hvor behovet for nye arbeidsplasser har vært stor. Oljeprisen har også hatt stor indirekte innvirkning på debatten, ved at oljeselskapenes interesse for de mer marginale områder i nord har vært høyere ved høy oljepris. Økonomiske argumenter knyttet til *naturressurser* har i det hele tatt preget mye av argumentasjonen på begge sider i debatten. Økofilosofi og tanker om *naturens egenverd* hadde en viss slagkraft i den første debatten, men i debatten på 2000-tallet har disse argumentene ikke stor gjennomslagskraft og har blitt svært lite brukt.

---

gjørne ikke er valgkampsaker i økonomiske nedgangstider. Se diskusjon rundt miljøvalg og hva som kommer på valgkampenes dagsorden i Aardal, Bernt (1993) *Energi og miljø. Nye stridsspørsmål i møte med gamle strukturer*. Rapport 93:15 Institutt for samfunnsforskning Oslo.

¹⁹⁷ Intervju Bente Nyland 31. august 2007. Se også Konkraft *Norsk petroleumsvirksomhet ved et veiskille*. Aktivitetsprosjektet Sluttrapport 28.august 2003 Oslo: Konkraft.

¹⁹⁸ En del motstridende analyser på dette er foretatt. Det er utvilsomt effekter av aktiviteter lokalt, men spørsmålet har vært om det har vært av vesentlig betydning for lokal sysselsetting med mer. En diskusjon om de ulike forventninger og analyser finnes i Arbo, Peter (2006). *Den nye petroleumsprovinsen* i Ottar nr 2, 2006 Tromsø: Tromsø Museum, s.36-44.

Menneskeskapte klimaendringer var miljøbevegelsen store nye argument, og noe som klart skiller argumentasjonen i de to debattene som omhandles i denne oppgaven. Klimatrusselen og utslipp av klimagasser, særlig CO₂, er noe også petroleumsbransjen har måttet tatt stilling til. Argumentet til miljøbevegelsen er da at petroleumsutvinning er basert på en ikke-fornybar ressurs av fossile brensler, og der både produksjon og bruk fører til økte utslipp av klimagasser. Dette har derfor også blitt brukt som et argument mot å åpne nye områder for petroleumsutvinning. Det har også vært diskusjon rundt CO₂-rensing og CO₂-håndtering fra gassutvinning og gasskraftverk. Petroleumsindustrien har på sin side prøvd å bruke begrepet til sin fordel og hevdet at det er bedre å satse på produksjon av relativt ren gass fremfor kull i andre deler av verden. Spørsmålet gjaldt ikke bare områdene i nord, men debatten gikk på samlede CO₂-utslipp og var dermed også knyttet til om man skulle åpne for mer petroleumsvirksomhet i nye områder, noe som igjen ville føre til økte utslipp av CO₂.

Verdensarvstatus for Vest-Lofoten er et ennå ferskere argument for oljemotstanderne enn menneskeskapte klimaendringer og kan muligens bli en slags joker under kommende revideringer av forvaltningsplanen for Lofoten-Barentshavet.¹⁹⁹

I løpet av perioden har det skjedd en økning av miljøbevisstheten blant selskapene. Det kan være ulike grunner til dette, men det er opplagt at det i dagens samfunn er en svært uklok mediestrategi å ikke være for miljøvennlig drift. Man har derfor sett en utstrakt bruk av ”grønne” begreper innen petroleumsindustrien og også innen andre næringer. Dette har skjedd både i Norge og internasjonalt. Dette viser at miljøet har kommet ganske klart inn på den offentlige agendaen. Det som derimot har skapt debatt, er selskapenes bruk og i noen tilfeller omdefinering av begreper som *bærekraftig* og *miljøvennlig*.²⁰⁰ Det har blitt brukt en god del diffuse begreper gjennom hele debatten om petroleum i nord, begreper som søker å forene verneinteresser med vekstinteresser, noe som i utgangspunktet selvsagt er svært vanskelig. *Vekst med vern, bærekraftig utvikling og sameksistens* er begreper som klart målbærer dette ønsket om å forene ulike interesser for å sikre fortsatt vekst uten unødige skadevirkninger.

---

¹⁹⁹ Søknad om verdensarvstatus for Vest-Lofoten forventes sendt fra MD i løpet av 2009. Det er uklart hvilke grenser mot havet denne søknaden vil få, og om dette vil kunne utelukke petroleumsaktivitet i kystnære farvann. Mye tyder på at dette ikke vil skje, med tanke på tilgrensende aktivitet i nærheten av andre Unesco-områder i verden.

²⁰⁰ En studie av norske og internasjonale selskapers bruk av grønne uttrykk finnes omtalt blant annet i Mark Browns kronikk ”Hardangervidda Light” i Dagbladet 24. september 2008. Norsk petroleumsbransjes mediestrategier tas opp i Øyvind Ihlens bok *Petroleumsparadiset Norsk oljeindustri strategiske kommunikasjon og omdømmebygging*. Se litteraturliste.

Oppsummering

Formålet med dette kapitlet var å undersøke hva som kjennetegnet debatten rundt petroleumsvirksomhet utenfor Lofoten og Vesterålen i tidsrommet 2001-2006, samt å se denne debatten i lys av den foregående debatten rundt åpningen nord for Stad i 1980. Leteboring var allerede i gang utenfor Lofoten i begynnelsen av denne perioden. Denne leteboringen førte til sterke protester fra miljøvernhold og selv tilsynet som hadde gitt utslippstillatelse, SFT, uttrykte bekymring for eventuell permanent petroleumsvirksomhet utenfor Lofoten og Vesterålen. Resultatet ble at leteboringen ble stoppet inntil videre, og arbeidet med en helhetlig forvaltningsplan for et større havområde, nemlig området Lofoten-Barentshavet, ble satt i gang.

Debatten som fulgte, var preget av en rekke aktører og argumenter. Det som preget argumentasjonen var ulik begrepsbruk og også uenighet i hva som skulle legges i de ulike begrepene. Antydninger fra Bondevik-regjeringen om muligheten for petroleumsfrie soner satte i gang et økt fokus på *sameksistens* mellom petroleum og fiskeri etter initiativ fra petroleumsaktørene. I 2003 kom regjeringen Bondevik til et kompromiss ved fremleggelsen av den såkalte ULB-rapporten: nye områder ble åpnet, og Snøhvit-utbyggingen fikk klarsignal. Ingen områder ble petroleumsfrie soner, men de mest omstridte områdene utenfor Lofoten og Vesterålen ble vernet inntil videre. I mars 2006 ble den helhetlige forvaltningsplanen lagt frem av regjeringen Stoltenberg, nok en mindretallsregjering preget av indre uenighet om petroleum i nord. Fremleggelsen kom like etter en sterk lobbykampanje og sterk debatt. Resultatet ble nok en gang et kompromiss, med åpning av visse nye områder, men der de mest omstridte områdene utenfor Lofoten og Vesterålen ble vernet inntil videre, med begrunnelsen av at det var en rekke *kunnskapshull*. Forvaltningsplanen ble derfor et utkast til en fremtidig ny debatt og oppstarten på en kunnskapsinnsamling som ikke bare skulle omfatte miljøkartlegging, men også seismiske undersøkelser. Det kan hevdes at de to debattene som oppgaven omhandler, og i særdeleshet den siste debatten, har vært preget av en kamp om begrepene, en kamp som sto om hvilke begreper som skulle være med å sette dagsorden i den offentlige debatten, og hvordan ulike begreper skulle fortolkes og formidles.

Kap 6 Konklusjon

I innledningskapittelet stilte jeg følgende spørsmål: Hvilke endringer i aktørbildet og argumentasjon i tidsrommet 1975 til 2006 kan forklare endringen i innholdet i debatten om petroleum i nord? Endringene i innholdet i den offentlige debatten kan leses ut fra en endret argumentasjon og begrepsbruk. Argumentasjonen i de to offentlige debattene har vært preget av en kamp om begrepene. Det har blitt brukt ulike begreper i de to debattene. Det har også vært en strid om hva som skal legges i en rekke begreper som har et uklart innhold, slik som *bærekraft* og *miljøvennlig*. Denne endrede begrepsbruken har igjen sin forklaring i viktige endringer i aktørbildet og samfunnet generelt, særlig fremveksten av en dominerende petroleumsnæring. I perioden skjedde det en gradvis institusjonalisering av både en miljøforvaltning og en petroleumsforvaltning. Samtidig kom nye aktører på banen, særlig innen miljø og petroleum. Oppgaven har fokus på to debatter som foregikk i det offentlige rom, det vil i stor grad si i de skriftlige medier.²⁰¹ Media kan i denne sammenheng selv oppfattes som en aktør i debatten. Årsaken til dette er at mediene til en viss grad legger premissene for hvordan debatten føres. Dette skjer ved et hovedfokus på konflikt og tilspissing og ved det faktum at det er vanskelig å få satt et tema på dagsorden og beholde den over lengre tid i media.

Det var noen hovedforutsetninger for at de to offentlige debattene om petroleum i nord i det hele tatt kunne oppstå: Et stort norsk havnåm gav Norge suverenitet over store og ressursrike områder. En gunstig oljepris under de to debattene førte til petroleumsselskaperes interesse for områdene i nord. Samtidig var det flertall i Stortinget gjennom hele perioden for økt petroleumsaktivitet på norsk sokkel. Perioden har vært preget av en gradvis åpning av stadig nye områder nordover langs norskekysten. Derfor kan man til en viss grad si at den offentlige debatten om petroleum i nord har vært en skinndebatt som har hatt liten betydning for det endelige resultatet. Det er allikevel slik at uten en offentlig debatt om petroleum i nord er det lite sannsynlig at det ville blitt en utsettelse av åpning nord for Stad til 1980 og heller ikke diskusjon om Lofoten og Vesterålen skulle vernes for petroleumsvirksomhet. Debatten har også ført til økt oppmerksomhet rundt miljøfarene ved petroleumsvirksomheten.

---

²⁰¹ Grunnen til at skriftlige medier er valgt er fordi disse mediene utgjør tradisjonelle og kontrollerbare skriftlige kilder. En senere studie av debatten kunne med fordel også studert andre typer medier, som TV og radio. Etermediene er problematiske som kilder i en historisk fremstilling, men vil kunne ha den fordelen at det som for eksempel sies i en tv-debatt ikke har blitt redigert i ettertid og at argumenter og begreper blir fremsatt på direkten. Bruk av slike kilder ville kunne egne seg i retoriske studier av debatten, men kildehenvisningene ville måtte få en annen form enn skriftlig.

Viktige samfunnsendringer i perioden

Norges næringsliv endret seg mye i løpet av perioden som denne oppgaven omhandler. Norge ble gradvis en oljenasjon. Norges havområder ble kraftig utvidet gjennom et havnåm i 1965 ved midtlinjedelingen i Nordsjøen, og i 1977 med opprettelsen av en 200 mils økonomisk sone. Petroleumsnæringen ble i løpet av perioden gradvis større og var under den siste debatten, i perioden fra 2001 til 2006, Norges desidert største næring i forhold til inntekter²⁰², en næring som har tilført landet enorme verdier. Dette bidrog selvsagt både til petroleumsaktørenes ressurser og samfunnsmessige makt, men de store inntektene ble også et stadig viktigere argument for tilhengere av at stadig nye områder skulle åpnes for petroleumsvirksomhet.

Samtidig med fremveksten av petroleumsnæringen har det vært en gradvis nedgang i sysselsettingen innen en rekke tradisjonelle næringer i Norge. Inntektene fra fiskeriene har ikke gått ned, men fiskerinæringen har vært preget av stadig større fartøy og større enheter. Samtidig har antallet sysselsatte i næringen gått ned. Perioden som helhet var preget av en sterk tendens til fraflytting fra distriktene og inn til større byer og tettsteder. Særlig sterk var denne tendensen i sterkt fiskeriavhengige samfunn i Nord-Norge, noe som skulle styrke argumentasjonen rundt petroleum som en ny mulighet for arbeidsplasser i kystdistriktene.

Oljeprisen har vært en viktig bakgrunnsfaktor for debatten om olje i nord, da oljeprisen, og gassprisen som følger oljeprisen i stor grad, har vært avgjørende for investeringsviljen blant norske og utenlandske oljeselskaper. Oljeprisen og gassprisen har variert sterkt gjennom hele perioden.²⁰³ Begge debattene foregikk i perioder med høy og stigende oljepris, og var dermed

²⁰² Petroleumsnæringen er den næringen som bidrar mest til Norges BNP. Antallet sysselsatte i petroleumsnæringen med tilknyttede næringer er derimot relativt beskjedne i forhold til inntektene.

²⁰³ I tidsrommet før perioden oppgaven omhandler, hadde oljeprisen ligget relativt stabilt på et lavt nivå. OPEC ble dannet i 1960 og etter det første oljeprissjokk i 1973 steg oljeprisen til da uante høyder. På grunn av forhøyet oljepris og OPECs nasjonaliseringslinje i verdens mest oljerike områder, ble nye områder som Nordsjøen aktuelle for oljeleting for de internasjonale oljeselskapene. Under debatten om åpning nord for Stad i 1979 skjedde det andre verdensomspennende oljeprissjokket. Da var produksjonen på norsk sokkel kommet godt i gang, og Norge begynte etter denne oljeprisstigningen som en av få vestlige land å tjene på stigende oljepris. Norge ble gradvis en stor petroleumsprodusent og eksportør, ikke petroleumskonsument som de fleste andre OECD-landene. Denne særstillingen for Norge og den stadig økende betydningen av oljeprisen for Norges BNP, gjorde petroleumsinntektene til et viktig argument for videre åpning av nye områder for virksomheten. Perioden mellom de to debattene, tidsrommet fra 1980 til 2001, var preget av en sterkt skiftende oljepris. Oljeprisfallet fra 1986 til under 10 dollar førte til sviktende interesse for nye områder på norsk sokkel, og med unntak av en forhøyet oljepris som følge av Golfkrigen i 1990, var resten av 1990-tallet preget av lav oljepris og lav leteaktivitet nord for Stad. Statoil beregnet blant annet i 1991 at Snøhvitutbyggingen ikke ville være lønnsom. Så begynte oljeprisen å stige fra år 2000 og fortsatte å stige til nye høyder gjennom hele perioden oppgaven omhandler. Optimismen og økt investeringsvilje i perioden fra 2000 til 2006 satte preg på debatten rundt åpning for petroleum i forbindelse med Forvaltningsplanen for Lofoten og Barentshavet. Et eksempel på stemningsskiftet er Snøhvitutbyggingen, som ble vedtatt av Stortinget i 2002. Det ble også dannet lokale

preget av optimisme rundt mulighetene rundt ny aktivitet. Hovedpoenget her er at uten perioder med høy oljepris så ville interessen for områdene i nord vært liten blant selskapene, og dermed hadde disse opphetede debattene om områdene i nord ikke oppstått.²⁰⁴

Jeg har i denne oppgaven hatt fokus på den offentlige debatten. Det ville være å gå utover oppgavens problemstilling å analysere og ta for seg alle politiske beveggrunner og debatter i forhold til åpning i nord. Det må allikevel understrekes at selv om den offentlige debatten har dreid seg vesentlig om petroleum og miljø i nord, så er det også helt sentrale utenrikspolitiske vurderinger som har ligget til grunn for den bredere satsing og strategi i nord. Det er her særlig forholdet til vår store nabo i øst, Russland, som har vært en viktig faktor, noe som blir nevnt blant annet i kapittel 4.²⁰⁵ Man har i løpet av perioden gått fra en situasjon med kald krig til gradvis mer samarbeid mellom Norge og Russland i nord. Dette har åpnet for økt satsing på petroleum i nord, også med deltakelse fra utenlandske selskap. Havområdene i nord ble under den siste debatten et viktig utenrikspolitisk satsingsområde for regjeringen Stoltenberg, og *nordområdene* ble fremstilt av petroleumtilhengere som Europas nye petroleumsregion.

Viktige endringer i aktørbildet i perioden

Det har foregått en gradvis oppbygging og institusjonalisering av både petroleumsaktører og miljøaktører i perioden. Petroleumsindustrien har i løpet av perioden blitt Norges største næring og har gått gjennom en oppbyggingsfase til en mer moden fase, der petroleumsindustrien selv har blitt en stadig viktigere pådriver for videre åpning i nord. På grunn av fornukspolitikken i perioden frem til oljeprisfallet i 1986 ble de norske selskaperes stilling stadig sterkere i forhold til den utenlandske deltakelsen på norsk sokkel. Det var særlig nord for Stad at det nasjonale engasjementet innen petroleumsnæringen skulle

---

lobbyselskaper for petroleum i nord, mye som følge av den såkalte *Snøhviteffekten*. Høy oljepris og gasspris førte dermed til en stor optimisme rundt mulighetene innen petroleum i nord.

²⁰⁴ Dagens svekkede oljepris vil kunne få innvirkning på investeringsviljen i nord, særlig på de mest kostbare prosjektene som ligger lengst fra eksisterende infrastruktur. Lavere oljepris kan også virke inn på valg av utbyggingsløsninger, slik at kostbar ilandføring blir uaktuelt. Dette vil i sterk grad kunne prege den fremtidige debatten, da mye lokal støtte er basert på et ønske om mest mulig lokal ringvirkning på land. Et annet økonomisk aspekt som spiller inn i forhold til debatten er den nåværende lavkonjunkturen. Dette vil kunne virke som en underbygging av argumentet om å åpne nye områder, for å skaffe muligheter for flere arbeidsplasser. Økonomiske aspekter har hele tiden vært svært viktige beveggrunner ved åpning av nye områder, men også i forhold til aktørenes ressurser og de argumenter som har blitt brukt.

²⁰⁵ Se blant annet Tamnes, Rolf (1997). *Oljealder 1965-1995 Norsk Utenrikspolitikk historie og Hønneland*, Geir og Leif Christian Jensen (2008). *Den nye nordområdepolitikk. Barentsbilder etter årtusenskiftet*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke.

bli dominerende. Det var derfor naturlig at de norske oljeselskapene ble aktive deltakere i den offentlige debatten om åpning av nye områder i nord.

Det har også skjedd en samtidig oppbygging av en miljøforvaltning og en petroleumsforvaltning i Norge. Det ble opprinnelig foreslått å opprette et eget ressursdepartement, som skulle ta for seg alle overordnede ressursprosjekt, som omhandlet i kapittel 2. Resultatet ble allikevel at Norge i 1972 fikk et miljøverndepartement, for øvrig verdens første departement for miljøvern. Et nydannet oljedirektorat ble derfor lagt under Olje og Energidepartementet, da det ble dannet i 1978. Miljøforvaltningen og ressursforvaltningen skulle senere jobbe adskilt, med ulike og ofte motstridende sakfelt og ofte med saker der det underliggende problem var *vern* eller utbygging og *vekst*? Dette skulle danne grobunn for dragkamp mellom departementene, både om saker og om økonomiske ressurser. Det ble altså ingen helhetlig forvaltning av landets ulike ressurser, selv om slike tanker dukket opp i en ny form under den helhetlige Forvaltningsplanen for Lofoten og Barentshavet.

Ressursprosjektet har vært en underliggende faktor under hele perioden. Det har blitt et økende skille mellom petroleumsforvaltningens ressurser og miljøforvaltningens ressurser. Petroleumsnæringens ressurser har også i takt med næringens vekst blitt betydelig større enn miljøvernorganisasjonenes ressurser. En konsekvens av økte ressurser for petroleumsnæringen var at man kunne ansette stadig flere profesjonelle informasjonsarbeidere. Ressursene og profesjonaliseringen knyttet til informasjon og PR, og også oppdragsforskning og utredning, har hatt en sterk økning innenfor alle aktørgruppene i løpet av perioden fra 1970 til 2006, men slikt arbeid er ressurskrevende. I forkant av fremleggelsen av forvaltningsplanen i 2006 var det en stor offentlig debatt, men det foregikk også en rekke andre ressurskrevende aktiviteter som skulle være med å underbygge viktigheten av nordområdene som en ny viktig petroleumsprovins. NHOs årsmøte med tittelen ”Ringer i vannet” er i så måte betegnende. Ressurstilgangen har også blitt gjenspeilet i bevilgninger til ulike forskningsformål i forbindelse med forvaltningsplanarbeidet. Det var stor misnøye blant mange havforskere på grunn av det de mente var for få midler knyttet til havbunnskartlegging. Dette sto i kontrast til de midlene som ble bevilget til seismisk kartlegging av petroleumsressurser i området Lofoten-Vesterålen i perioden fra 2001 til 2006.²⁰⁶ Det er i det hele tatt ganske paradoksalt at man bevilget midler til seismiske undersøkelser innen forvaltningsplanområdet, da grunnlaget for forvaltningsplanen var å tette

---

²⁰⁶ Intervju Lene Buhl Mortensen, Havforskningsinstituttet, MAREANO havbunnskartlegging.

såkalte kunnskapshull knyttet til økosystemet i området, og ikke kartlegge petroleumsforekomster. Fokuset i debatten ble liggende på spørsmålet om nye områder skulle åpnes for petroleumsvirksomhet og ikke på andre sentrale forvaltningsspørsmål som overfiske, skader som følge av tråling, eller oljevernberedskap.

Miljøaktørene har på sin side blitt mer profesjonelle i sitt arbeid og har fått en bredere agenda i løpet av perioden. Fokuset innen miljøbevegelsen har gått fra områdevern og såkalt klassisk miljøvern, slik Mardøla var et eksempel på, til økende fokus på globale miljøspørsmål som *menneskeskapte klimaendringer*. Det har i forbindelse med den siste debatten også kommet en rekke nye miljøaktører med Bellona som den mest sentrale her. Til tross for profesjonaliseringen og økt antall miljøvernorganisasjoner har miljøbevegelsen hatt få seire gjennom perioden oppgaven tar for seg. Mye tyder på at argumentasjonen rundt de økonomiske ressursene innen petroleumsnæringen har veid tyngst. Miljøbevegelsen har fått en rekke miljøraker, som petroleum i nord, på agendaen for kortere perioder, men det endelige resultatet har vært en gradvis åpning av nye områder. Miljøbevegelsen kan ha hatt enkelte ”seire” ved å sette miljøraker på dagsorden i den offentlige debatten, men utfallet har oftest blitt utsettelse av en beslutning om utbygging eller åpning for ny aktivitet.

Hva har så den offentlige debatten betydd for det endelige resultat? Det må understrekes at til syvende og sist har åpning av nye områder vært et politisk spørsmål, men det politiske miljøet har selvsagt vært påvirket av, og deltatt i, den offentlige debatten. Det har gjennom hele perioden vært politisk flertall blant partiene på Stortinget, gjennom Arbeiderpartiet, Høyre og senere også Fremskrittspartiet, for en økt petroleumsaktivitet på norsk sokkel. De politiske partiene har hele tiden spilt en sentral rolle i den endelige avgjørelsen om åpning i nord, men aktørene utenfor det politiske miljøet har blitt stadig viktigere som pådrivere og premissleverandører for denne debatten. På grunn av mindretallsregjeringer og kompromisser mellom partier, faginstanser og andre aktører har det likevel vært utsettelser i åpningene i nord, som nevnt i de foregående kapitlene. Disse utsettelsene har hatt mye av sin bakgrunn i at spørsmålene har kommet på dagsorden i den offentlige debatten. Hovedtendensen er allikevel klar ved at det har foregått en gradvis åpning av nye områder langs den norske sokkelen.

Argumentasjon og begrepsbruk i perioden

Petroleumsindustrien har, som tidligere nevnt, vokst til å bli landets største næring. Dette har selvsagt styrket argumentasjonen rundt mulighetene innen petroleum og ført til petroleumssektorens dominerende posisjon. Norge har fått store inntekter på grunn av olje og gass, og de kjente miljøskadevirkningene har vært relativt få i forhold til de økonomiske fordelene som industrien har skapt.

Nesten all miljødebatt i Norge har dreid seg om ressurser: skog, vannkraft, olje eller fisk. Norge har alltid vært en råvareeksporterende nasjon og har vært svært avhengig av naturressurser. At hovedkonflikten i de to debattene sto mellom de to mest toneangivende næringene innen ressursutnyttelsen av havområdene i Norge; fiskeri og petroleum, er derfor ikke overraskende.

Ikke bare ressurser avgjør en debatt, men også gjennomslagskraften til de ulike argumentene som aktørene bruker i den offentlige debatten. Miljøargumenter har gradvis fått et større innpass i norsk forvaltning og samfunnsliv. Det må også fremheves at selv om petroleumsnæringen har store ressurser til informasjonsarbeid, så har oljetilhengere selvsagt også hatt sitt viktigste argument i de store inntektene som har blitt Norge til del som følge av petroleumsnæringens vekst og mulige lokale *ringvirkninger* av aktiviteten

Den offentlige debatten om petroleum i nord kan på overflaten se relativt lik ut i hele tidsrommet. Når det har vært konflikt, har man kunnet se en klar skillelinje mellom petroleumsaktører på ene siden og fiskeri og miljøaktører på andre siden. I den forstand handler fremdeles den offentlige debatten i sin tilspissede form om *fisk eller olje*, som var miljøbevegelsens slagord før åpningen nord for Stad. *Sameksistens* mellom fiskeri og petroleum har allikevel kommet mer i fokus, mye på grunn av en gradvis utbygging av petroleumsvirksomhet langs nesten hele norskekysten og en iherdig innsats fra petroleumsnæringen for å unngå konflikter med fiskeriene. Det var allikevel fremdeles konflikter mellom fiskeri og olje under den siste debatten som omhandles i oppgaven, slik det var i forkant av åpningen nord for Stad.

Motstanderne av åpning har hatt en rekke argumenter som *sårbare områder* og usikkerhet rundt de langsiktige miljøeffektene av petroleumsvirksomheten som burde kreve en *føre-var* holdning. Motstanderne har også poengtert forskjellen mellom ikke-fornybare ressurser som

petroleum og *fornybare ressurser* som fisk. *Menneskeskapte klimaendringer* er et av miljøaktørenes nye argumenter. Klimaspørsmålet er også noe petroleumsbransjen har måttet tatt stilling til. Argumentet til miljøbevegelsen under siste debatt var at petroleumsutvinning er basert på en ikke-fornybar ressurs av fossile brensler, der både produksjon og bruk fører til økte utslipp av klimagasser. Petroleumsindustrien har på sin side hevdet at det er bedre å satse på produksjon av relativt ren gass fremfor kull i andre deler av verden. Klima gav altså miljøaktørene et nytt argument, men argumentet kunne også brukes av tilhengere av økt petroleumsaktivitet på norsk sokkel, da norsk gass er renere enn for eksempel kinesisk kullkraft. Det er derfor et spørsmål om fokuset på *menneskeskapte klimaendringer* har vært, og vil bli, til fordel for miljøbevegelsen. Det er også et poeng at ingen tema beholder dagsorden i debatten svært lenge.

Flere petroleumsaktører prøvde under den siste debatten å fremstille sin virksomhet som både miljøvennlig og endog bærekraftig. Dette siste argumentet, bærekraftig petroleumsvirksomhet, fikk imidlertid en del motbør, da det er vanskelig å hevde at utvinning av en ikke-fornybar ressurs er bærekraftig ressursutnyttelse. Debatten kan altså, som tidligere nevnt, sies å være en kamp om begrepene. Det økte fokuset på menneskeskapte klimaendringer og CO₂-utslipp har paradoksalt nok så langt ikke ført til en frivillig nedtrapping av aktiviteten på norsk sokkel eller ført til vern av områder. Grunnene til dette ligger da hovedsakelig i oljevirkens store betydning for Norge og de tungveiende økonomiske argumentene som har ligget til grunn for videre aktivitet på norsk sokkel.

Under debatten på 1970-tallet, under perioden som har blitt kalt miljøvernets storhetstid i Norge, var det sterk oppmerksomhet rundt grensene for veksten. Det var mye debatt om ikke den stadig økende forbruksveksten ville føre til en global uttapping av verdens naturressurser. *Vekstkritikk* var et sentralt begrep på 1970-tallet og ble særlig aktualisert under oljeprissjokkene i dette tiåret. I perioden mellom den første debatten om petroleum i nord på 1970-tallet og debatten på 2000-tallet har det blitt lansert en rekke begreper som nettopp har prøvd å forsvare veksten i forbruk, begreper som *vekst med vern* og *bærekraftig utvikling*. Spørsmål om det er grenser for veksten må man lete lenge etter i den offentlige debatten rundt åpning for petroleum utenfor Lofoten og Vesterålen. I den siste debatten er det i all overveiende grad økonomisk logikk som ligger bak de fleste argumenter, på begge sider i debatten.

Spørsmål om å begrense veksten i forbruket har gradvis blitt erstattet av krav om økt satsing på mer miljøvennlige alternativer. Hva økte klimautslipp kan føre til av alvorlige konsekvenser har det vært mye fokus på i den offentlige debatten, men det har ikke ført til at Norges klimautslipp har gått ned. Spørsmålet om det er grenser for veksten har ikke kommet på dagsordenen. Det ble også blant oljemotstanderne på 1970-tallet brukt mange argumenter med et mer økofilosofisk tilsnitt, argumenter som også har vist seg å ha en kort levetid i den norske offentlige debatten.

En hovedendring i debatten er dermed at man gikk fra en debatt med elementer av *vekstkritikk* til en debatt som i stor grad ble preget av *vekstaksept*. Veksten i forbruket ble i stor grad tatt for gitt, man diskuterte heller hvordan man skulle begrense skadevirkninger ved ulike alternativer. Troen på teknologisk nyvinning er i så måte typisk, ved hjelp av ny kunnskap og ny teknologi kan veksten fortsette, og nye områder vil på sikt kunne åpnes for petroleumsutvinning. Teknologioptimisme og petroleumsiver har ofte gått hånd i hånd i den siste debatten.

Hva er det så som har avgjort debattene? Er det aktørenes ressurser eller aktørenes argumenter og begrepsbruk? I andre studier har man sett på dette og kommet frem til at det ikke alltid er ressursene som avgjør, det har også stor betydning om man har gode argumenter. Det er viktig å understreke at både de som har vært for åpning og de som har vært mot åpning av nye områder har hatt gode argumenter. Tilhengerne av åpning har kunnet vist til vektige økonomiske argumenter for økt utvinning og har også kunnet vise til relativt få påviste miljøskader fra selve petroleumsvirksomheten på sokkelen. Fokuset på *sameksistens* og introduksjon av begrep som *nullutslipp* i forbindelse med virksomheten har blitt introdusert for å dempe konfliktene rundt virksomhetens skadevirkninger på miljøet og en annen stor og toneangivende næring langs kysten, fiskeribransjen. De største påviselige miljøskadene i forbindelse med olje i perioden har skjedd ved oljeutslipp fra skip, selv om Bravoulykken i 1977 var en vekker og der miljøskadene kunne blitt betydelig større. Det er allikevel større miljørisiko ved den operasjonelle virksomheten jo nærmere land man har petroleumsutvinning, og dette har blitt bruk som et argument av motstandere av åpning i de kystnære og biologisk rike områdene rundt Lofoten og Vesterålen. Man har også fremdeles liten kunnskap om sammenhengene i økosystemet, og om hvilke effekter menneskelig aktivitet har. De klareste menneskelige effektene man fant under arbeidet med forvaltningsplanen, var store bunnskader som følge av tråling. Det er allikevel betydelig

usikkerhet rundt langtidseffektene av petroleumsvirksomheten og også effektene av seismiske undersøkelser på fisk, noe som ble påpekt under den siste debatten. Ifølge forskermiljøer og miljøforvaltningsmiljøer vet man for lite om miljøets *sårbarhet* i områdene til å fatte en beslutning. Det ble under arbeidet med Forvaltningsplanen fremhevet at det var en rekke såkalte *kunnskapshull*, men terskelen for hva som er nok kunnskap og godt nok beslutningsgrunnlag har vært lavere blant flertallet av de politiske beslutningstakere og blant tilhengere av videre åpning. Det ble i forbindelse med Forvaltningsplanen gitt midler til forskning innen tre felt, sjøfuglforskning, havbunnsundersøkelser og seismiske undersøkelser. Det at det ble gitt mye midler til seismiske undersøkelser i forbindelse med arbeidet rundt en helhetlig forvaltningsplan med tanke på såkalt *økosystembasert* forvaltning av området, gjør det også legitimt å spørre om hva man egentlig ønsket kunnskap om.

Fra fullt vern til full åpning?

Norge på 1970-tallet og Norge i begynnelsen av 2000-tallet var to ulike samfunn. Det var derfor to svært ulike utgangspunkt for debatten. I løpet av perioden ble grensene for petroleumsaktivitet stadig flyttet nordover. Før 1980 var grensen for petroleumsaktivitet på den norske kontinentalsokkel Stad, ved 62 breddegrad. I 2006 var områder langs hele den norske kontinentalsokkel nord til Bjørnøya i prinsippet åpnet for petroleumsvirksomhet.²⁰⁷ Det eneste området langs norskekysten som i dag er lukket, er området utenfor Lofoten og Vesterålen, områdene som av kartleggere i petroleumsforvaltningen har blitt hetende Nordland 6, Nordland 7 og Troms 2. Det er disse kystnære områdene, samt fjernere områder rundt Jan Mayen og rundt Svalbard at fremtidens debatter sannsynligvis kommer til å stå om.²⁰⁸ Norsk oljepolitikk har så langt vist at så lenge et område først er åpnet for oljeleting og det blir funnet drivverdige petroleumsforekomster, så har ikke et eneste av disse områdene blitt vernet. En annen faktor som spiller inn er at utviklingen i teknologi og kunnskap om mer miljøvennlig utvinning av offshore petroleum har vært betydelig siden starten av oljealderen på 1960-tallet. Dette vil i seg selv endre debatten om miljøskadene ved petroleumsutvinning. Det har nemlig kun vært ett vesentlig utslipp fra selve petroleumsvirksomheten på norsk kontinentalsokkel, nemlig utblåsningen på Bravo. Det har vært en rekke mindre oljeutslipp

²⁰⁷ OEDs hjemmesider, petroleumskart over norsk kontinentalsokkel.

²⁰⁸ Det foregår i skrivende stund (vår 2009) en ny planprosess rundt en helhetlig forvaltningsplan for Norskehavet (unntatt Lofoten, som er med i Forvaltningsplan for Barentshavet). Dette området omfatter også potensielle fremtidige petroleumsområder, blant annet i områdene rundt Jan Mayen. I tillegg jobber FNs kontinentalsokkelutvalg med en endelig fastsettelse av de ulike lands kontinentalsokler mot nordpolen. Norges fulle suverenitet til sokkelen rundt og også nord for Svalbard bestrides av de fleste andre signaturstatene til Svalbardtraktaten. Det er derfor usikkert hva som vil skje med hensyn til fremtidig petroleumsutvinning i dette området.

langs norskekysten siden 70-tallet, men dette har vært havari og ulykker i forbindelse med skipstrafikk.

Det foregår i skrivende stund, våren 2009, et arbeid med oppfølging av Forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten. En revidering av forvaltningsplanen er planlagt i 2010. I den forbindelse har det begynt å avtegne seg en lignende bred miljøallianse som man hadde før debatten om åpning nord for Stad i 1980. Det store spørsmålet ved revideringen av forvaltningsplanen vil være statusen for Lofoten og Vesterålen. Det foregår samtidig en parallell prosess rundt en mulig Unesco-status for Vest-Lofoten, noe som kanskje vil kunne påvirke mulighetene for fremtidig petroleumsutvinning utenfor Lofoten.²⁰⁹ Mye tyder på at en slik søknad kommer i løpet av 2009. Nye studier vil kunne ta for seg den videre utvikling i disse spørsmålene, samt spørsmål knyttet til åpning av nye områder for petroleumsaktivitet i norsk Arktis.²¹⁰ Med bakgrunn i de tidligere debatter om petroleum i nord er det i alle fall lite som tyder på at noen områder med petroleumspotensiale langs norskekysten vil bli varig vernet mot petroleumsutvinning.

---

²⁰⁹ Dette er imidlertid slett ikke sikkert, da det blant annet er uklart hvilke kystnære områder som eventuelt vil omfattes av vern, jfr. opprettelsen av Vegaøyan verdensarv i 2004, som omfatter skjærgården rundt Vega helt sør i Nordland. Verdensarvstatus for Ytre Lofoten har blitt fremført som en mulig joker i forhold til den fremtidige status om Lofoten. En senere forskning på dette vil kunne se denne utviklingen i en bredere sammenheng. Utferdigelse av endelig søknad om verdensarvstatus for Vestlofoten foregår, som tidligere nevnt, i MD i skrivende stund; vår 2009.

²¹⁰ Ved utarbeidelse av Forvaltningsplan for Norskehavet vurderes nå i skrivende stund områder rundt Jan Mayen, områder som ligger langs den midtatlantiske ryggen, som nye potensielle petroleumsområder. Parallelt med dette foregår det også her en vurdering av Jan Mayen og Bouvetøya, som begge er naturreservat, for Unesco-status. Dette vil neppe påvirke petroleumsaktivitet i havområdene rundt Jan Mayen, en parallell til en fremtidig Unesco-status for Lofoten. Områdene rundt Svalbard kan det bli diskusjon om lenger frem i tid, selv om Norges suverenitet her ikke er like ubestridt som rundt Jan Mayen.

Referanseliste

Litteraturliste:

Al-Kasim, Farouk (2006). *Managing Petroleum Resources*.

Oxford: Oxford University Press

Alsos, Ketil Jensen (2003). *Kampen om Havet. Historien om Aksjon Kyst-Norge 1972-1975*.

Hovedoppgave i historie. Institutt for historie Universitetet i Tromsø

Arbo, Peter (2006). *Den nye petroleumsprovinsen* i Ottar nr 2, 2006 Tromsø: Tromsø Museum

Arctic Monitoring and Assessment Programme (flere forfattere) (1997). *Forurensning i Arktis: Tilstandsrapport om det arktiske miljøet*. Oslo: AMAP Norge

Aardal, Bernt (1993). *Energi og miljø. Nye stridsspørsmål i møte med gamle strukturer*.

Rapport 93:15 Institutt for samfunnsforskning Oslo

Benum, Edgeir (1998). *Overflod og fremtidsfrykt. 1970 -*. Bind 12 Aschehous Norges Historie. Oslo: Aschehoug.

Berge, Unni (2005). *Petroleumsaktivitet i Barentshavet: konflikt eller sameksistens*.

Masteroppgave Institutt for statsvitenskap Universitetet i Oslo

Bergström, Göran og Kristina Boreus (red.)(2005). *Textens mening och makt Metodbok i samhällsvetenskaplig text-og diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur

Bernes, Claes (1996). Norsk oversetter: Ragnar Frislid

Arktisk miljø i Norden-urørt, overutnyttet, forurenset? Nord 1996:23

København: Nordisk Ministerråd

Berntsen, Bredo (1994). *Grønne linjer. Natur- og miljøvernets historie i Norge*.

Oslo: Grøndahl og Dreyers Forlag AS.

Bjørklund, Kristoffer (2003). *Caltex-saken og norsk oljepolitikk på Svalbard fra 1960 til 1973* Masteroppgave i historie. Institutt for arkeologi, konservering og historie Universitetet i Oslo

Børresen, Jan Aske (1993). *Olje på havet*. Oslo: Ad Notam Gyldendal

Claes, Dag Harald (2001) *The Politics of Oil-Producer Cooperation*. Oxford: Westview Press

Drivenes, Einar- Arne og Harald Dag Jølle (2004). *Vitenskapene*. Bind 2 i Norsk Polarhistorie Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

ECON (2006). *Ringer i vannet*. ECON rapporter

Folk og forsvar (2006) nr 2 2006 *Kampen om ressursene*. Oslo: Folk og Forsvar

Frislid, Ragnar (1973). *Mennesket i naturen*. Oslo: Cappelen

Green, Owen (2001). *Environmental issues*. i Baylis, John og Steve Smith (2001) *The Globalization of World Politics* Oxford: Oxford University Press

Gripsrud, Jostein (2002). *Mediekultur, mediesamfunn* Oslo: Universitetsforlaget

Gundersen, Håkon (1977). *Blow out! Norsk oljepolitikk- penger foran sikkerhet?* Oslo.

Hagland, Jan *Oljealder* (1983). i Børde, Håkon (red) *Svalbard og havområdene* Bygd og by i Norge Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Hanisch, Tore og Gunnar Nerheim(1992). *Norsk Oljehistorie*. Bind 1 Oslo: Leseselskapet

Hassol, S (red.) (2004). *Impacts of a Warming Arctic. Arctic Climate Impact Assessment*. (ACIA). Cambridge: Cambridge University Press.

Held, David , Anthony Mc.Grew, Goldblatt, David og Jonathan Perraton (2004). *Global Transformations* Oxford: Blackwell Publishing

Hernes, Gudmund, John Hippe, Bråthen, Magne og Jørgen Svalund (2007).

Varsel om vekst? Fremtidsbilder av olje- og gassvirksomhet i Nord-Norge.

Fafo rapport 2007:36 Oslo, Fafo

Hodne, Fritz og Ole Honningdal Grytten (2002). *Norsk økonomi det 20 århundre*

Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke

Hoel, Alf Håkon. (2006). *Det folkerettslige rammeverket for ressursforvaltningen i*

Barentshavet i Ottar nr. 2 2006 *Forvaltningen av Barentshavet* Tromsø: Tromsø Museum

Hønneland, Geir (2006). *Samarbeidet med Russland- erfaringer og utgangspunkt* Ottar nr 2

2006 *Forvaltningen av Barentshavet* Tromsø: Tromsø Museum

Hønneland, Geir og Leif Christian Jensen (2008). *Den nye nordområdepolitikken.*

Barentsbilder etter årtusenskiftet. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke

Hågvar, Sigmund og Bredo Berntsen (red.)(2001). *Norsk naturarv. Våre naturverdier i*

internasjonalt lys. Oslo: Andresen og Butenschøn

Ihlen, Øyvind (2007). *Petroleumsparadiset. Norsk oljeindustri strategiske kommunikasjon*

og omdømmebygging Oslo: Unipub

Iversen, S, Fossum,P, Gjøsæther H,Skogen,M og Toresen, R (2006). *Havets ressurser og*

miljø 2006. Fisken og havet, særnr. 1-2006 Bergen: Havforskningsinstituttet

Jaklin, Asbjørn (2004). *Historien om Nord-Norge* Oslo: Gyldendal

Jansen, Alf-Inge (1989). *Makt og miljø En studie av utforming av den statlige natur- og*

miljøvernpolitikken. Oslo: Universitetsforlaget

Jensen, Leif Christian (2006). *Boring som miljøargument? Norske petroleumdiskurser i*

nordområdene Internasjonal Politikk 64: 295-309

Johnsen, Arve *Barents 2020 (2006) Et virkemiddel for en fremtidsrettet nordområdepolitikk*
Oslo

Johnsen, Arve (2008) *Norges evige rikdom. Oljen, gassen og petrokronene*. Oslo: Aschehoug

Johnson, Gerry og Scholes, Kevin (2002). *Exploring Corporate Strategy*. London: Prentice Hall Europe.

Jørgensen, Marianne Winther og Louise Phillips(1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag

Kamfjord, Georg (red.) (1982). *Nord Norge og oljen Forventninger til næringens innpass i landsdelen*. Oslo: Tiden Norsk Forlag

Kindingstad, Torbjørn , Hagemann, Fredrik (red.)(2002). *Norges oljehistorie*. Stavanger: Wigestrands Forlag A/S.

Konkraft (2003). *Norsk petroleumsvirksomhet ved et veiskille*. Aktivitetsprosjektet Sluttrapport 28. august 2003 Oslo: Konkraft

Lafferty, William og Oluf Langhelle (red.) (1995). *Bærekraftig utvikling*. Oslo: Ad Notam Gyldendal

Lange, Even (1998). *Samling om felles mål 1935-1970* Bind 11 Aschehougs Norgeshistorie
Oslo: Aschehoug

Larsen, Henning Even (hovedredaktør.) (1991). *Natur- og miljøleksikon*. Oslo: Kunnskapsforlaget

Lerøen, Bjørn Vidar (2002). *Dråper av svart gull. Statoil 1972- 2002*. Stavanger: Statoil ASA.

Lie, Einar (2005). *Oljerikdommer og internasjonal ekspansjon: Hydro 1977-2005*. Oslo: Pax Forlag

- McKillopp, Andrew (red) (2005). *The final energy crisis*. London: Pluto Press
- Mjøset, Lars (2003). *Den norske oljeøkonomiens integrasjon i verdensøkonomien*.
Kap 1. i Frønes, Ivar og Lise Kjølrsrud (red) (2003) *Det norske samfunn*.
Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Moe, Arild (2004). *Offshore Activities in the Russian Barents Sea*. Oslo: ECON
- Moe, Arild (2004). *Oil transportation through the Barents Sea*. Oslo: ECON
- Møller, Vilhelm, Per Øyvind Heradstveit og Tove Pihl (1969). *Naturvern- menneskevern*.
Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Møller, Jakob Johan (2007). *Funn av olje og gass på land i Norge* i Ottar nr. 5 2007 *På land og Hav* Tromsø: Tromsø Museum
- Nerheim, Gunnar (1996). *En gassnasjon blir til. Norsk Oljehistorie Bind 2*
Norsk petroleumsforening Oslo: Leseselskapet
- Norderhaug, Magnar (2002). *Miljøvernet i går, i dag og i morgen*.
Trondheim: Tapir akademisk forlag
- Norvik, Harald og Tove Bull (hovedredaktører) (2004). *Norge. Portrett av en nasjon* Oslo:
Dinamo Forlag
- Norsk sokkel nr. 2 2004 *Et hav av muligheter*. Oljedirektoratet
- Nøttestad, Øyvind (2002). *SFT - fra forkynner til forvalter. SFTs historie fram til 1994*
Oslo: SFT
- OLF (1990). *Norsk olje & gass 25 år*. Stavanger: OLF
- OLF (2006). *Null miljøskadelige utslipp til sjø på norsk sokkel*. Faktaark

Olsen, Odd Einar og Francis Sejersted (red) (1996). *Oljevirkksomheten som teknologiutviklingsprosjekt*. Oslo: Ad notam Gyldendal

Persen, Åsne Berre og Nils Hermann Ranum (1997). *Natur og Ungdom. 30 år i veien*. Oslo: Natur og Ungdom

Ringland, G (2002). *Scenarios in Business*. London: John Wiley & Sons Ltd

Ryggvik, Helge og Marie Smith-Solbakken (1997). *Blod, svette og olje. Norsk Oljehistorie bind 3* Norsk Petroleumsforening Oslo: Leseselskapet

SAFE-magasin Nr 1 2005. Stavanger: Sammenslutningen av Fagorganiserte i Energisektoren

Sander, Gunnar m.fl (2006). *Forvaltningen av Barentshavet* Ottar nr. 2 2006 Tromsø : Universitetet i Tromsø

Sandersen, Håkan m.fl (2002). *Den første olje- En intervjuundersøkelse i Lofoten om holdninger til oljeutvinning*. Oppdragsgiver: Statoil. Bodø: Nordlandsforskning

Sandstø, Tormod *Dressed to drill, Oljeindustriens interessehåndtering i ULB- debatten* (2006). Masteroppgave i medievitenskap. Institutt for medier og kommunikasjon. Universitetet i Oslo

Schwach, Vera (2000). *Havet, fisken og vitenskapen. Fra fiskeriundersøkelser til havforskningsinstitutt 1860-2000*. Bergen: Norges Havforskningsinstitutt

Setreng, Sigmund K, Sverre, Kværner, Rattsø, Jørn (red.) (1979). *Økopolitikk og populisme*. Oslo: Pax Forlag

Skagestad, Odd Gunnar (2006). *Norsk nordområdepolitikk- med særlig vekt på forholdet til Russland*. Foredrag på Fiskeriforsknings seminar "Russlands økonomiske vekst- økte muligheter for norsk-russisk samhandel?" Tromsø 16.november 2006

Skogen, Morten, Gjørseter, Harald, Toresen, Reidar og Robberstad, Yvonne (red.) (2007). *Havets ressurser og miljø 2007*. Fisken og havet, særnr. 1-2007 Bergen: Havforskningsinstituttet

Statoil (2002). Statoil Magasin nr 2 – 2002. *Gasseventyrer starter*.

Statoil (2003). Statoil magasin nr. 3- 2003. *Fredelig sameksistens*.

Statoil (2005). Statoil magasin nr. 1. 2005. *Mot nord*.

Strøksnes, Morten Andreas (2006). *Hva skjer i Nord-Norge?* Oslo: Kagge Forlag

Sunnanå, Knut m.fl (2007). *Forvaltningsplan Barentshavet, 1. rapport fra overvåkningsgruppen* Bergen, Havforskningsinstituttet

Sæther, Anne Karin (red.) (2006) *Bellona - 20 år i kamp for miljøet* (2006). Oslo: Bellona

Tamnes, Rolf (1997). *Oljealder 1965-1995*. Norsk Utenrikspolitisk historie bind 6. Oslo: Universitetsforlaget

Topplederforum mars 2006 Innlegg fra utenriksminister Jonas Gahr Støre

Topplederforum mars 2006 Innlegg fra Per Terje Vold, OLF

Topplederforum 5. desember 2006 Innlegg fra kommunal og regionalminister Åslaug Haga og Per Terje Vold, OLF

Torkildsen, T. (2004). *Svalbard – vårt nordligste Norge*. Oslo: Aschehoug.

Tyvand, Anders (2006). *Prøveboring i norsk petroleumsjournalistikk En analyse av norske mediers petroleumsdekning og petroleumsselskaperes medierelasjoner*. Masteroppgave i medievitenskap Institutt for Medier og Kommunikasjon Universitetet i Oslo

Yergin, Daniel (1991). *Svart Gull*. Oslo: Kagge Forlag

WWF (2005). *Petroleumsfrie områder i Barentshavet- det er nå det gjelder!* Oslo. WWF Norge

Offentlige dokumenter:

OED (2005). *FAKTA Norsk Petroleumsverksemd 2005*. OED Oslo: Statens Trykning

OED (2007). *FAKTA Norsk Petroleumsverksemd 2007*. OED Oslo: Statens Trykning

OED (2003). *Utredning av konsekvenser av helårig petroleumsvirksomhet I området Lofoten-Barentshavet (ULB)* Flere forfattere, OED. Oslo: Statens trykning.

OED (2007). *Tildeling i forhåndsdefinerte områder (TFO)* Olje og Energidepartementet.

OED (2006). *Sameksistens mellom fiskerinæringen og oljevirkomheten i området Lofoten-Barentshavet innenfor rammen av en bærekraftig utvikling*. Rapport fra arbeidsgruppe. April 2006. Olje og Energidepartementet

St.meld. nr 76 (1970-1971) *Undersøkelse etter og utvinning av undersjøiske naturforekomster på den norske kontinentalsokkel*. Industridepartementet.

St.meld.nr.25 (1973-1974). *Petroleumsvirksomhetens plass i det norske samfunn*. Industridepartementet.

St.meld.nr.91 (1975-1976). *Petroleumsundersøkelser nord for 62 ° N*. Industridepartementet.

St.meld.nr.46 (1979-1980). *Om prøveboring nord for 62 ° N*. Olje og energidepartementet.

St.meld.nr.40 (1988-89). *Åpning av Barentshavet Syd for letevirkomhet*. Olje og energidepartementet.

St.meld.nr 26 (1993-1994). *Utfordringer og perspektiver for petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen*. Nærings og Energidepartementet.

St.meld.nr 12 (2001-2002). *Rent og rikt hav*. Miljøverndepartementet.

St.meld.nr 38 (2003-2004). *Om petroleumsvirksomheten*. Olje og Energidepartementet

St.meld.nr.8 (2005-2006). *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan)*. Miljøverndepartementet

Innst.S.nr.294 (1970-1971) *Innstilling fra den forsterkede industrikomite om undersøkelse etter og utvinning av undersjøiske naturforekomster på den norske kontinentalsokkel m.m* Stortingets industrikomite.

Utenriksdepartementet (2006). *Regjeringens nordområdestrategi*. Oslo: UD

SFT (2007). *SFTs vurdering av aktuelle områder for utlysning*. SFT notat til MD 25.01.2007

NOU 1979:8 *Risiko for utblåsning på norsk kontinentalsokkel*. Oslo: Statens Trykning.

NOU 1980:25 *Muligheter og konsekvenser ved petroleumssfunn nord for 62 breddegrad N*
Oslo: Statens Trykning

NOU 1998:11 *Energi- og kraftbalansen mot 2020*. Oslo: Statens trykning.

NOU 2003:32 *Mot Nord! Utfordringer og muligheter i nordområdene*. Oslo: Statens trykning.

Avisartikler/ Skriftlige mediekilder:

Ask, Alf Ole ”Desperat energijakt Eu vil hjelpe Norge til å produsere i Barentshavet”. 9. mars 2006

Ask, Alf Ole ”Lofoten kan bli oljefri”. Aftenposten 27. oktober 2001

Ask, Alf Ole ”Statoil vil ikke ha oljefrie soner”. Aftenposten 27. august 2002

Bjørnestad, Sigurd ”Applaus for oljeutvinning i nord”. Aftenposten 03. januar 2006

Bratholm, Eva ”Nordsjø-katastrofen Det er ikke gått politikk i katastrofen”. Dagbladet 29.mars 1980

Brown, Mark ”Hardangervidda Light”. Kronikk i Dagbladet 24. september 2008

Børresen, Jan Aske ”Hold heller fiskerne unna Lofoten”. Debattinnlegg i Aftenposten 10. oktober 2005.

Bjørlykke, Knut, John Gray, Ugland, Karl og Per Aagard ”Barentshavet tåler oljeutvinning”. Kronikk Aftenposten 11. oktober 2005

Christensen, Tor B. ”Regjeringens visjon for Barentshavet: Europas nye oljeprovins”. Miljøjournalen Nr 9. 2006

Forr, Gudleiv ”MMI Dagbladet om folkets syn på oljepolitikken: Stort flertall mot øking av utvinningsnivået”. Dagbladet 31.mars 1980

Finborud, Arne ”Den kalkulererte risiko i nord”. Dagbladet 14. mars 1980

Føyn, Lars ”Statoil og livet i havet”. Debattinnlegg Aftenposten 3. mars 2002

Gabler, Marit ”Ordet avgjør”. Intervju med Øyvind Ihlen i *Natur og Miljø* nr 4 2004

Gahr Støre, Jonas ”Nordområdene – hva nå?”. Innlegg i VG 28.januar 2006

Kvam, Ragnar ”Odelstingspresident Per Karstensen etter Nordsjø-ulykken. – Ingen boring i nord før alt er kjent”. Dagbladet 1.april 1980

Gjerde, Robert ”Nord finner- sør vinner Fafø-rapport kjølner ned optimistene i Nord-Norge”. 13. november 2007 Aftenposten

Glosemeyer, Lena ”Snøhvit Næringsforening blir Petro Arctic”. Nordlys 20. mars 2006

Granviken, Siri ”Bukken får ikke passe havresekken”. Adresseavisen 15. mars 2002

Hansson, Rasmus ”En enkel avgjørelse – basert på kunnskap!”. Aftenposten 09. desember 2003

Hellestøl, Yngve ”Vil bore ved Lofoten. Hydro-sjef: oljeproduksjonen faller raskere enn antatt”. 30.august.2005 Aftenposten

Hellestøl, Yngve ”Et helt hav av muligheter”. Innsikt-artikkel om Barentshavet. Aftenposten 24. februar 2006

Hellestøl, Yngve ”Ber oljeselskapene ligge unna Lofoten Ingress: – Samlet front fra miljøetatene – Frykter Exxon Valdez ulykke – Åpner for varig vern”. Aftenposten 24. september 2005

Håvard Holm ”Oljevirkksomheten i Barentshavet må utredes grundigere”. 8. august 2001 Aftenposten

Jaklin, Gunnar ”Oljeboring i nord”. Leder i Nordlys 14. mars 1980

Jakobsen, Ottar ”Stortingsvalget 2001: Miljøbombe fra regjeringen Oljeboring ved Lofoten under valget”. Dagbladet 28. august 2001

Jakobsen Ottar og Per Ellingsen ”Stortingsvalget 2001 Klare for full miljøkrig i Lofoten”. Dagbladet 29. august 2001

Jakobsen Ottar og Per Ellingsen ”Stortingsvalget 2001. AP tvunget til retrett. Stopper prøveboring i Lofoten”. Dagbladet 30. august 2001

Johansen, Magnar ”Minst, men mest lønnsom”. Lofotposten 26. februar.2007

Johansen, Magnar ”Godt år for Love Petro”. Lofotposten 16. mars.2007

Johansen, Terje ”Reservasjonene har tatt overhånd”. Intervju med Arve Johnsen i Petromagasinet 12. november 2005

Kvam, Ragnar ”Odelstingspresident Per Karstensen etter Nordsjø-ulykken. – Ingen boring i nord før alt er kjent”. Dagbladet 1.april 1980

Lund, Elisabeth ”Slaget om Lofoten”. Økonomisk Rapport nr 13 2007

Lund, Helge ”Langsiktig verdiskapning”. Debattinnlegg Aftenposten 26. september 2005

Mathismoen, Ole ”Ber oljeselskapene ligge unna Lofoten - Samlet front fra miljøetatene – Åpner for varig vern”. Aftenposten 24. september 2005.

Mathismoen, Ole ”SV frykter Goliat Fullstendig taushet i partiet om oljeboring”. Aftenposten 17. januar 2006

Mathismoen, Ole ”Ny oljeutlysning provoserer Bellona Enoksen inviterer til oljeboring I Barentshavet”. Aftenposten 22. februar 2006

Mathismoen, Ole ”Et politisk risikoprojekt” Aftenposten innsikt 2.mars 2006

Mathismoen, Ole ”SFT er ufarlig”. Intervju med Håvard Holm Aftenposten 20.12.2006

Misund, Ole Arve ”Lofoten er sårbar for olje”. Kronikk i Aftenposten 15. oktober 2005

Moe, Kjell ”Oljemotstandere resignerer tross framgang på gallupen”. Nordlys 29. februar 1980

Nikolaisen, Kai ”Ja til verdensarv”. Lofotposten 28. februar 2007

NTB ”79.000 tonn olje lekket ut i Usinsk”. NTB 15. desember 1994.

NTB ”Uavhengig utredning om Barentshavet”. NTB tekst 14. mars 2002.

NTB "SFT advarer mot hastverk i Barentshavet". 17. april 2002

NTB "Stor spenning før Steensnæs åpner julegavene ". 14. desember 2003

NTB "Statoil og Hydro slås sammen". 18. desember 2006

Rapp, Ole Magnus "WWF krever oljevernsoner rundt fuglekoloniene". Aftenposten 10. oktober 2000

Rapp, Ole Magnus "Må hente torsk til Lofoten. Fisken rømmer nordover ". Aftenposten 17. mars 2007

Sollied, Kjell-Are "I dag er vi alle blitt nordlendinger". Nordlys 05. januar 2006

Sellæg, Arne "Dårlig oljevern vil ikke stanse oljeboring i nord". Dagbladet 10. januar 1980

Sellæg, Arne "Sovjets oljeplaner i Barentshavet: Norge kan bli tvunget til å starte boring". Dagbladet 19. april 1980

Skredderberget, Asle "Oljerush mot nord. NHO og Econ spår oljerush mot nord" Aftenposten 2. januar 2006

Sjølie, Ole –Christian "Harstad-oljebyen i nord" VG 28. september 1974

Vold, Per Terje "Tid for en beslutning". Kronikk Dagens Næringsliv 8. august 2005

Nasjonalbibliotekets mikrofilmarkiv for aviser

Jeg har benyttet Nasjonalbibliotekets mikrofilmarkiv for perioden før ca 1980, samt brukt atekst som supplement til avisutklipp.

Besøkte internettsider:

BarentsObserver: <http://www.barentsobserver.com/>

Encyclopedia of Earth: <http://www.eoearth.org/>

Artikler:

Exxon Valdez Oil Spill: http://www.eoearth.org/article/Exxon_Valdez_oil_spill

Ecosystem- based management : http://www.eoearth.org/article/Ecosystem-based_management

Carson, Rachel Louise: http://www.eoearth.org/article/Carson,_Rachel_Louise

Alaska National Interest Lands Conservation Act :

[http://www.eoearth.org/article/Alaska_National_Interest_Lands_Conservation_Act_\(ANILCA\),_United_States](http://www.eoearth.org/article/Alaska_National_Interest_Lands_Conservation_Act_(ANILCA),_United_States)

Antarctic ozone hole : http://www.eoearth.org/article/Antarctic_ozone_hole

Oil spill: http://www.eoearth.org/article/Oil_spill

Arctic National Wildlife Refuge:

http://www.eoearth.org/article/Arctic_National_Wildlife_Refuge,_United_States

Energy profile of Russia: http://www.eoearth.org/article/Energy_profile_of_Russia

Energy profile of Norway: http://www.eoearth.org/article/Energy_profile_of_Norway

Energy profile of the North Sea:

http://www.eoearth.org/article/Energy_profile_of_the_North_Sea

Energy profile of the United States:

http://www.eoearth.org/article/Energy_profile_of_the_United_States

Direktoratet for Naturforvaltning

Hjemmeside: <http://www.dirnat.no/>

Side om miljør Samarbeid i Arktis:

<http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500022589>

Seapop- et løft for kunnskap om sjøfugl : Publisert 26.06.07

<http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500031110&language=0>

Få smil for norsk miljø Publisert 23.12.2007 [http://www.dirnat.no/content.ap?](http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500033447&language=0)

[thisId=500033447&language=0](http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500033447&language=0)

Advarer mot tildeling av boretillatelse Publisert 23.01.2008 (I forbindelse med forslag om

TFO 2008 fra OED) <http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500033946&language=0>

SFTs historie frem til 1994: http://www.sft.no/artikkel____34455.aspx

Store norske leksikon på nett:

Aschehoug og Gyldendals Store norske leksikon, 4. utgave, 2005-07,
www.snl.no

Arktis: <http://www.snl.no/article.html?id=809820>

Bravoulykken <http://www.snl.no/article.html?id=479073>

Natur og miljøvern: <http://www.snl.no/article.html?id=690240>

Petroleum: <http://www.snl.no/article.html?id=716126>

Norge- næringsliv : <http://www.snl.no/article.html?id=696539>

Exxon-valdez ulykken: <http://www.snl.no/article.html?id=696539>

Sellafield: <http://www.snl.no/article.html?id=750350>

Ozonlaget: <http://www.snl.no/article.html?id=708700>

Økosofi: <http://www.snl.no/article.html?id=809820>

IPCC: <http://www.snl.no/article.html?id=608729>

United Nations Conference on Environment and Development:

<http://www.snl.no/article.html?id=790319>

Saga Petroleum <http://www.snl.no/article.html?id=742754>

Statoil ASA <http://www.snl.no/article.html?id=762985>

Norsk Hydro ASA <http://www.snl.no/article.html?id=698284>

Exxon Valdez ulykken <http://www.snl.no/article.html?id=536138>

OLF. Pressemelding 31.03. 2006 *Forvaltningsplanen sinker utviklingen i nord*

OLFs sider om sameksistens. <http://www.olf.no/sameksistens/category209.html>

WWF Pressemelding 06.10.2006 *Statsbudsjettet: regjeringen snikforbereder oljevirkosomhet i vernede områder*

WWFs sider om oljevernberedskap: *Ren Kyst! WWFs frivillige oljevern*

http://www.wwf.no/om_wwf/dette_jobber_med/hav_og_kyst/wwfs_losninger/ren_kyst_wwf_s_frivillige_oljevern/index.cfm

Kysten til Kamp: <http://www.kystentilkamp.com>

Bellona *Bellona klager skattelettelsene til Snøhvit inn for ESA* Publisert 11.12.2001

http://www.bellona.no/norwegian_import_area/casefile/energi/fossil/nord/barentshavet/snohvit/1138834728.04

Høringsuttalelse i forbindelse med ULB-arbeidet. Publisert 30.08.2002

http://www.bellona.no/norwegian_import_area/casefile/energi/fossil/nord/1138834794.37

Kampen for varig vern fortsetter Publisert 31.03.2006

http://www.bellona.no/nyheter/nyheter_2006/Kampen%20for%20varig%20vern%20fortsetter

Forvaltningsplanen, en uthuling av nullutslippsregimet Publisert 16.06.2006

http://www.bellona.no/nyheter/nyheter_2006/Forvaltningsplanen_-_en%20uthuling_av__nullutslippsregimet

Oljepress i nord Publisert 1.12.2006

http://www.bellona.no/nyheter/nyheter_2006/oljepress_i_nord

Holm, Marius *Hva slags oljevern skal Norge ha?* Publisert 15.01.2007

http://www.bellona.no/comments/Hva_slags_oljevern_skal_Norge_ha

Nytt samarbeid for vern av av Lofoten og Vesterålen Publisert 06.09.2007

http://www.bellona.no/nyheter/nyheter_2007/nytt_samarbeid

Lofoten og Vesterålen Petro : <http://www.lovepetro.no/modules.php?op=modload&name=News&file=index>

Oljeutvinning i Lofoten og Vesterålen: Publisert 20.03.2007

[http://www.lovepetro.no/modules.php?](http://www.lovepetro.no/modules.php?op=modload&name=Sections&file=index&req=viewarticle&artid=47)

[op=modload&name=Sections&file=index&req=viewarticle&artid=47](http://www.lovepetro.no/modules.php?op=modload&name=Sections&file=index&req=viewarticle&artid=47)

Norges Kystfiskarlag. Historikk: <http://www.norgeskystfiskarlag.no/historik.htm>

Miljøverndepartementets sider om Forvaltningsplanen:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/Svalbard_og_polaromradene/Forvaltningsplan-Barentshavet.html?id=87148

Fiskeri og kystdepartementet

Sameksistens olje-fisk Er det mulig? Tale fra fiskeri og kystminister Helga Pedersen under Petro 2007 i Harstad 31 august 2008. http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd/dep/Fiskeri_og_kystminister_Helga_Pedersen/taler_artikler/2007/Sameksistens-olje--fisk-er-det-mulig-.html?id=481017

Norsk Polarinstitutt's sider om Forvaltningsplanen:

<http://npweb.npolar.no/tema/forvaltningsplanbarentshavet>

MAREANO hjemmeside. Kartlegging av havbunnen

<http://www.mareano.no>

Seapop hjemmeside. Sjøfugl-kartlegging. <http://www.seapop.no>

Oljedirektoratet

Oljedirektoratets sider med kart:

[http://www.npd.no/NR/rdonlyres/F22B8AB1-98A3-4677-](http://www.npd.no/NR/rdonlyres/F22B8AB1-98A3-4677-BFD7-4E61C3AEA5F0/18108/ODsokkelkart2008Rammerforpetroleumsvirksomheten1.gif)

[BFD7-4E61C3AEA5F0/18108/ODsokkelkart2008Rammerforpetroleumsvirksomheten1.gif](http://www.npd.no/NR/rdonlyres/F22B8AB1-98A3-4677-BFD7-4E61C3AEA5F0/18108/ODsokkelkart2008Rammerforpetroleumsvirksomheten1.gif)

[http://www.npd.no/NR/rdonlyres/0875A754-2B0D-415F-942B-](http://www.npd.no/NR/rdonlyres/0875A754-2B0D-415F-942B-F2576FDAC73C/14942/Figur11.gif)

[F2576FDAC73C/14942/Figur11.gif](http://www.npd.no/NR/rdonlyres/0875A754-2B0D-415F-942B-F2576FDAC73C/14942/Figur11.gif)

Statistisk Sentralbyrå:

Alfsen, Knut H. og Frode Brunvoll *Er Norge bærekraftig?*

<http://www.ssb.no/vis/magasinet/miljo/art-2005-03-02-01.html>

Eika, Torbjørn *En oljesmurt økonomi – med harelabb over 35 års konjunkturhistorie*

<http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200705/15/index.html>

Skoglund, Tor *Fra jordbruk til olje og tjenester*

www.ssb.no/magasinet/norge_sverige/art-2005-04-25-01.html

Temaside olje og gass www.ssb.no/olje_gass/

Primærnæringene

Sekundærnæringene Fra industri til olje.

<http://www.ssb.no/vis/emner/00/norge/sekundaer/main.html>

Utslipp av klimagasser fra 1990-2006

<http://www.ssb.no/vis/emner/01/04/10/klimagassn/main.html>

Tabeller fra Statistisk Sentralbyrå:

Produksjon av råolje og naturgass og sysselsatte i utvinningen av råolje og naturgass 1971-2006 www.ssb.no/aarbok/tab/tab-387.html

Leteboring 1966-1999 www.ssb.no/histstat/aarbok/tab-2000-10-11-01.html

Fiskarar og registrerte fiskebåtar 1945-2006 www.ssb.no/aarbok/tab/tab-369.html

Lofotfisket 1856-2000 www.ssb.no/historisk/artikler/fig-2000-10-04-01

Arctic Assessment Monitoring Programme

UNEP/GRID-Arendal: <http://www.grida.no/>

UNESCO- World Heritage Sites- *Tentative lists database: The Lofoten islands*
<http://whc.unesco.org/en/tentativelists/1751>

Besøkte mediekilder på internett

A-tekst (Retriever Atekst.no) har blitt mye brukt for blant annet å søke på temaene *olje* og *Lofoten* og *olje* og *Barentshavet*, samt *Sellafield*, *ozon*, *ozonlaget*, *nordområdene*, *Bravo-ulykken* for perioden ca. 1980 til 2008.

Internettside: <https://ret-app03.retriever-info.com/services/archive.html>

NRK:

NRK Nordnytt. Laila Lanes. *Politikere i oljetåka*. Intervju med Rasmus Hansson. 22.01.2007

NRK Nordland Rune Eriksen Gigantiske oljeforekomster (om mulighetene mellom Røst og Vesterålen) 21.11.2003

BBC

Alan Porter *Peak oil enters mainstream debate* 08.12.2005 BBC News Business

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4077802.stm>

Lars Bevanger *Norway prepares for dry North Sea* 14.04.2004 BBC News

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/3622129.stm>

Alaska oil plans stirs controversy 10.01.2002 BBC News

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/1747611.stm>

BBC On this day 18 March 1967: Supertanker Torrey canyon hits rock http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/march/18/newsid_4242000/4242709.stm

BBC On this day 24 March 1978: Tanker Amoco Cadiz splits in two

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/march/24/newsid_2531000/2531211.stm

BBC On this day 27 March 1980: North Sea platform collapses

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/march/27/newsid_2531000/2531091.stm

BBC On this day 24 March 1989: Exxon Valdez creates oil slick disaster

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/march/24/newsid_4231000/4231971.stm

BBC On this day 5 January 1993: Oil tanker runs aground off Shetland

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/january/5/newsid_2506000/2506223.stm

NOAA National Oceanic and Atmospheric Administration

Office of response and restoration: Incident News :

Om Amoco cadiz: <http://www.incidentnews.gov/incident/6241/>

Om Ixtoc 1 : <http://www.incidentnews.gov/incident/6250/>

Om Exxon Valdez: <http://www.incidentnews.gov/incident/6683/>

Forskning.no

Ellen Stokland *Ord er mektigere enn penger* 08.10.2004

Intervju med forsker Øyvind Ihlen, UiO.

<http://www.forskning.no/artikler/2004/oktober/1096961132.5>

Miljønytt

Linker til en rekke en rekke internettsider om miljø

<http://www.miljonytt.no/>

Personlige kilder/intervju:

Tidspunkt for intervjuer og samtaler:

Arnfinn Ellingsen, ordfører Røst kommune (Venstre) . Flere anledninger

Bård Lahn, tidligere leder Natur og Ungdom til januar 2007. Flere anledninger.

Bjørn Kjensli, daglig leder, Aksjon Vern Nordland 6 og 7. Flere anledninger.

Frederic Hauge, leder Bellona, intervju mai 2007

Gunnar Kvassheim(V), leder Olje og Energikomiteen , intervju mai 2007

Ørjan Robertsen, daglig leder LoVe Petro, Flere anledninger.

Bente Nyland, direktør OD. Intervju ved Petro 2007 konferanse 31. august 2007

Tycho Anker Nilsen Forsker Norsk Institutt for Naturforvaltning og leder av sjøfuglkartleggingsprogrammet SEAPOP. Intervju ved SEAPOP-seminar 16 oktober 2007.

Sigmund Kvaløy Setreng, samtale 22. september 2008

Lene Buhl- Mortensen Havforskningsinstituttet. Ansvarlig for MAREANO-kartleggingen
Flere anledninger

Anne Langaas Direktoratet for Naturforvaltning Faglig rådgiver for økosystemrettet
forvaltning av kyst- og havområdene og forvaltningsplan Barentshavet. Korrespondanse april
2008

Helga Pedersen. Fiskeri og kyst-minister. Intervju ved Petro 2007 konferanse 1. september
2007.

Tom Tobiassen leder i Nordland fylkes Fiskarlag Intervju ved Petro 2007 konferanse 1.
september 2007.

Tycho Anker Nilssen, NINA, leder for sjøfuglprosjektet SEAPOP. Intervju ved SEAPOP-seminar 16. oktober 2007. Annen korrespondanse per mail og telefon.

Bjørn Fossli Johansen. Norsk Polarinstitut Intervju 1. oktober 2008

Per Arneberg Norsk Polarinstitut Intervju 1. oktober 2008

Nina Jenssen, WWF Norge, leder for WWFs oljevernberedskap. Skriftlig korrespondanse.

Erling Solvang, leder Naturvernforbundet i Nordland. Flere anledninger. Skriftlig korrespondanse mars 2008

Kartvedlegg

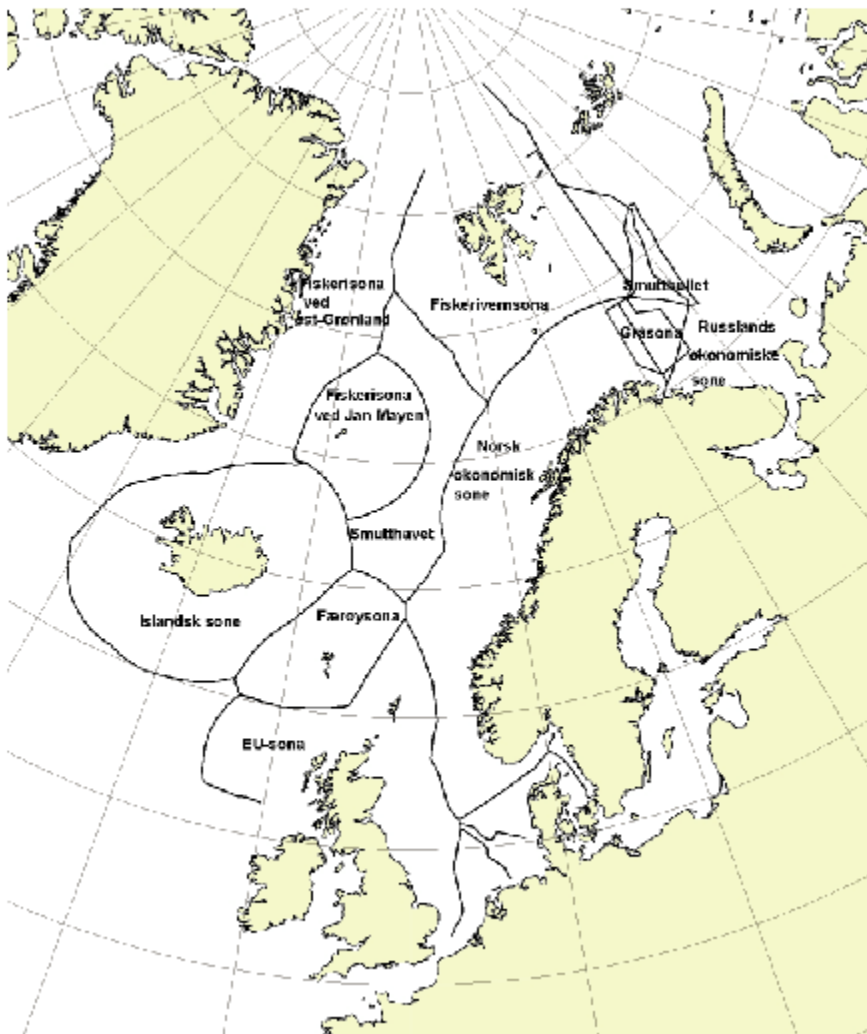
Vedlegg 1

Kart over det norske havnåmet per 2008.

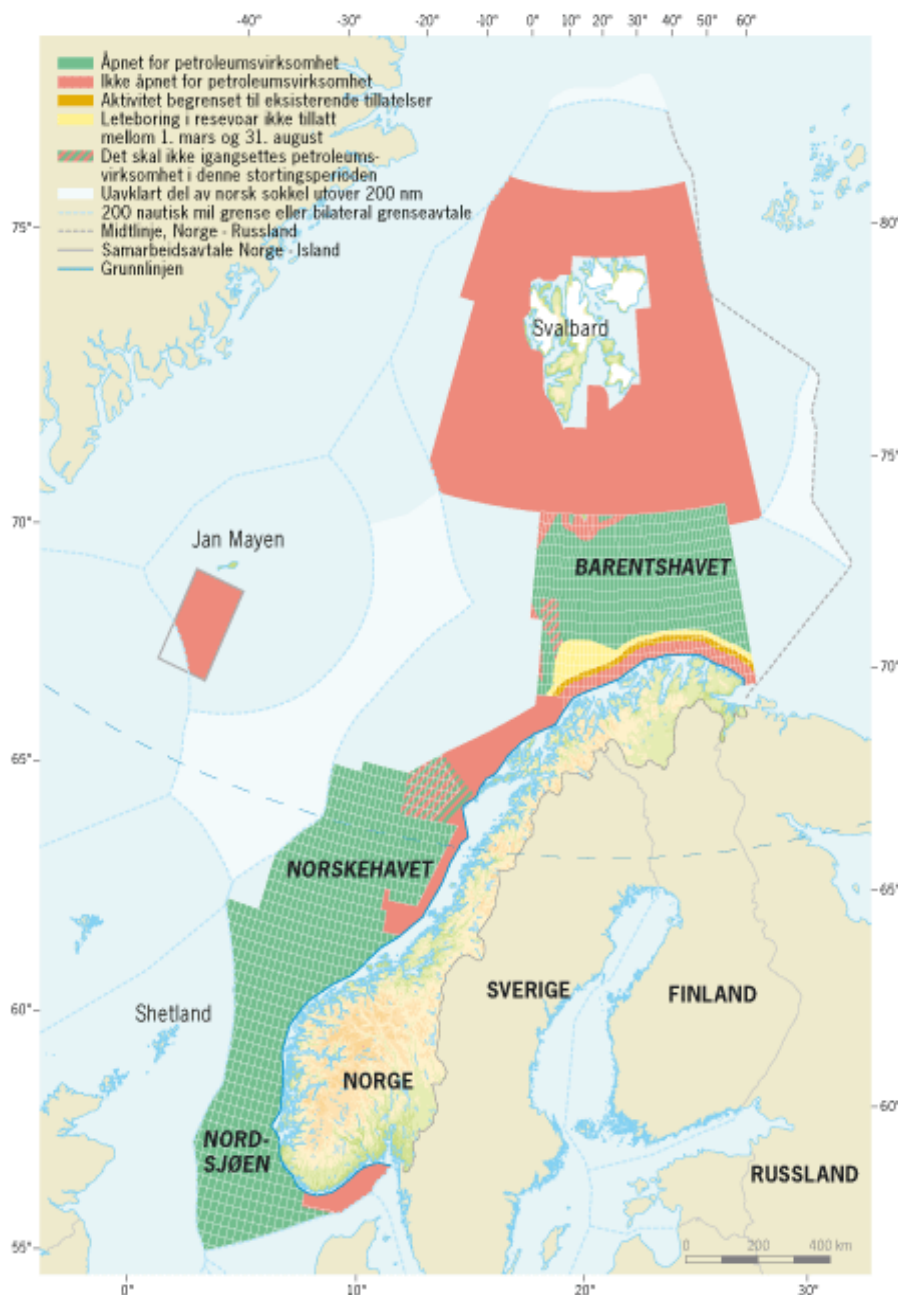
Kartet viser Norges økonomiske sone, som følger midtlinjeprinsippet i Nordsjøen (fra 1965) og går ut til 200 nautiske mil i Norskehavet og Barentshavet (fra 1977). Kartet viser også Fiskevernsonen rundt Svalbard (fra 1977) og den uavklarte Gråsonen mot russisk Barentshav (fra 1978). Sonen rundt Jan Mayen (fra 1980) er også med på kartet. Grensene nord for Svalbard er uavklarte, noe som også kommer frem av kartet. FNs

kontinentalsokkelkommisjon kom med sin vurdering av de arktiske statenes suverenitetskrav i april 2009. Norges kontinentalsokkel ble vurdert å strekke seg til 84.43 grader nord i området nord for Svalbard. Grensen i øst, mot Russland, er ennå uavklart.

Kilde: Fiskeri- og Kystdepartementet: <http://www.regjeringen.no/Rpub/STM/20032004/045/HFIG/fig2-1.gif>

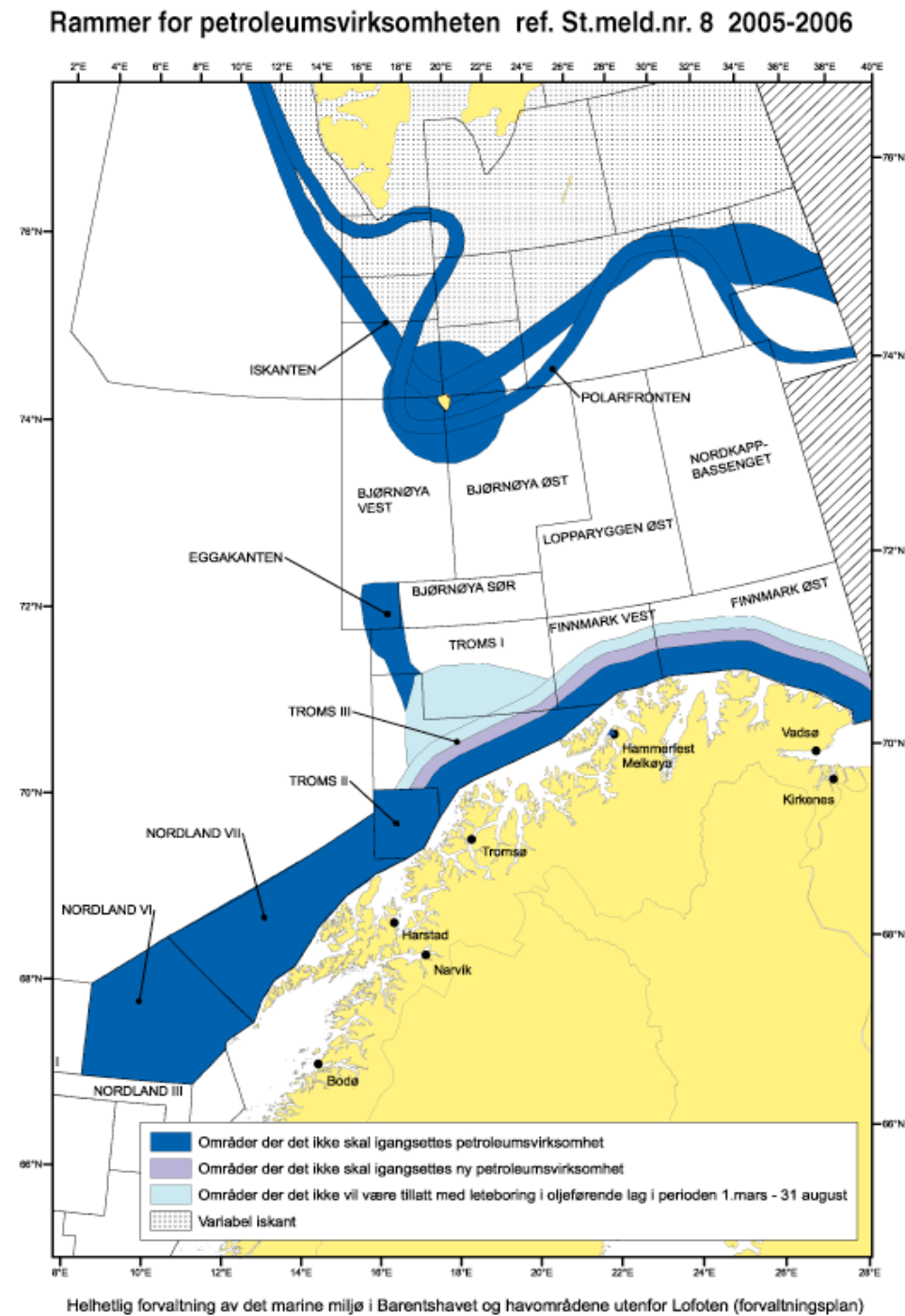
Vedlegg 2 Kart som viser områder på norsk kontinentalsokkel som etter fremleggelsen av Forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten var åpnet og midlertidig lukket for petroleumsvirksomhet. Ut fra kartet kan man også se potensielle fremtidige områder rundt Jan Mayen og i fiskevernsonen rundt Svalbard. Området lengst mot øst I Barentshavet markerer den uavklarte Gråsonen mot Russland. Kilde: Oljedirektoratet: <http://www.npd.no/NR/rdonlyres/0875A754-2B0D-415F-942B-F2576FDAC73C/14942/Figur11.gif>

Vedlegg 3

Kart som viser områder som ble foreløpig vernet mot petroleumsvirksomhet i området Lofoten-Barentshavet i Forvaltningsplanen fra 2006.

Kilde: Oljedirektoratet: <http://www.npd.no/NR/ronlyres/F22B8AB1-98A3-4677-BFD7-4E61C3AEA5F0/18108/ODsokkelkart2008Rammerforpetroleumsvirksomheten1.gif>

Vedlegg 4

Kart som viser områder i nord hvor det drives petroleumsvirksomhet og undersøkelser.

Kilde: GRID Arendal: <http://maps.grida.no/go/graphic/fossil-fuel-resources-and-oil-and-gas-production-in-the-arctic>

